

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
BANKININKYSTĖS IR INVESTICIJŲ KATEDRA**

EVELINA BERCEVIČ

**KOMPLEKSNĖS BANKROTO GRĖSMĖS
NUSTATYMO METODIKOS TINKAMUMO LIETUVOS
TRANSPORTAVIMO ĮMONĖMS ĮVERTINIMAS**
Magistro baigiamasis darbas

**Vadovė
prof. dr. D. Jurevičienė**

VILNIUS, 2013

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
BANKININKYSTĖS IR INVESTICIJŲ KATEDRA

KOMPLEKSNĖS BANKROTO GRĖSMĖS
NUSTATYMO METODIKOS TINKAMUMO LIETUVOS
TRANSPORTAVIMO ĮMONĖMS ĮVERTINIMAS

Finansų valdymo magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 621N30005

Vadovė

..... prof. dr. D. Jurevičienė

2013 12

Recenzentas

.....

2013 12

Atliko

Fmns2-01 gr. stud.

..... E. Bercevič

2013 12

VILNIUS, 2013

TURINYS

ĮVADAS.....	6
1. ĮMONIŲ BANKROTO PROBLEMATIKA BEI PREVENCIJA	9
1.1. Įmonių bankroto teoriniai aspektai	9
1.1.1. Įmonių bankroto kaip ekonominio reiškinių esmė.....	9
1.1.2. Įmonių bankrotą sąlygojantys veiksniai.....	13
1.1.3. Įmonių bankroto požymiai	18
1.1.4. Įmonių bankroto pasekmės šalies ūkiui	20
1.2. Įmonių bankroto prevencija.....	23
1.2.1. Įmonių bankroto prevencijos būtinumas.....	23
1.2.2. Įmonių bankroto prevencijos sistema	29
2. KOMPLEKSNĖ BANKROTO GRĖSMĖS DIAGNOZAVIMO METODIKA.....	33
3. KOMPLEKSNĖS BANKROTO GRĖSMĖS DIAGNOZAVIMO METODIKOS TAIKYMO LIETUVOS TRANSPORTAVIMO ĮMONĖMS TYRIMAS.....	44
3.1. Tyrimo apžvalga.....	44
3.2. Transportavimo įmonių išorės aplinkos tyrimas	47
3.3. Transportavimo įmonių vidaus aplinkos tyrimas	50
3.4. Absoliutinių transportavimo įmonių rodiklių ir jų pokyčių vertinimas.....	53
3.5. Transportavimo įmonių finansinių santykinių rodiklių skaičiavimas ir vertinimas	57
3.6. Bankroto prognozavimo modelių taikymas transportavimo įmonėms.....	63
3.7. Post-diagnostinių priemonių pasirinkimas transportavimo įmonėms	67
IŠVADOS IR SIŪLYMAI.....	70
LITERATŪRA.....	72
ANOTACIJA	76
ANNOTATION	77
SANTRAUKA	78
SUMMARY	80
PRIEDAI	82

LENTELĖS

1 lentelė. Lietuvos ir užsienio autorių pateikiamų bankroto sąvokų palyginimas.....	12
2 lentelė. Išorės aplinkos veiksniai, turintys įtakos įmonės veiklai pagal A. Januševičiūtę ir D. Jurevičienę.....	14
3 lentelė. Verslo žlugimo priežastys pagal Birgham.....	17
4 lentelė. Bankroto požymiai.....	18
5 lentelė. Bankroto pasekmės šalies ūkiui.....	22
6 lentelė. Lietuvoje pradėtų bankroto procesų skaičius pagal darbuotojų skaičių.....	26
7 lentelė. Pagrindiniai finansiniai santykiniai rodikliai.....	37
8 lentelė. Tyrimui pasirinktų bankrutavusių įmonių pagrindinės charakteristikos.....	45
9 lentelė. Tyrimui pasirinktų veikiančių įmonių pagrindinės charakteristikos.....	45
10 lentelė. UAB „Achemarida“, UAB „Romas ir ko“, UAB „Girteka“ ir UAB „Autoverslas“ 2008-2010 m. bendrojo trumpalaikio mokumo koeficientai.....	57
11 lentelė. UAB „Achemarida“, UAB „Romas ir ko“, UAB „Girteka“ ir UAB „Autoverslas“ 2008-2010 m. greitojo trumpalaikio mokumo koeficientai.....	58
12 lentelė. UAB „Achemarida“, UAB „Romas ir ko“, UAB „Girteka“ ir UAB „Autoverslas“ 2008-2010 m. bendrieji skolos koeficientai.....	59
13 lentelė. UAB „Achemarida“, UAB „Romas ir ko“, UAB „Girteka“ ir UAB „Autoverslas“ 2008-2010 m. finansinio svėro koeficientai.....	60
14 lentelė. UAB „Achemarida“, UAB „Romas ir ko“, UAB „Girteka“ ir UAB „Autoverslas“ 2008-2010 m. grynojo pardavimų pelningumo koeficientai.....	60
15 lentelė. UAB „Achemarida“, UAB „Romas ir ko“, UAB „Girteka“ ir UAB „Autoverslas“ 2008-2010 m. turto pelningumo koeficientai.....	61
16 lentelė. UAB „Achemarida“, UAB „Romas ir ko“, UAB „Girteka“ ir UAB „Autoverslas“ 2008-2010 m. nuosavo kapitalo pelningumo koeficientai.....	61
17 lentelė. UAB „Achemarida“, UAB „Romas ir ko“, UAB „Girteka“ ir UAB „Autoverslas“ 2008-2010 m. pardavimo savikainos lygio koeficientai.....	62

PAVEIKSLAI

1 pav. Sąlygos, leidžiančios iškelti įmonei bankroto procedūrą.....	11
2 pav. Bankroto riziką sąlygojantys veiksniai.....	17
3 pav. Lietuvoje pradėtų ir baigtų bankroto procesų skaičiaus dinamika 1993 - 2012 metais.....	24
4 pav. Veikiančių bei bankrutuojančių įmonių santykis pagal apskritis Lietuvoje.....	26
5 pav. Pradėtų bankroto procesų skaičius pagal ekonominės veiklos rūšis Lietuvoje.....	27
6 pav. Lietuvoje bankrutuojančių bei bankrutavusių įmonių turtas bei kreditiniai reikalavimai 2001-2012 m.....	28
7 pav. Įmonių bankroto grėsmės diagnostikos sistemos schema.....	32
8 pav. Išorinės aplinkos veiksniai.....	34
9 pav. Organizacijos vidinė aplinka.....	35
10 pav. Bankroto prognozavimo modelių klaidifikacija.....	39
11 pav. Kompleksinės įmonių bankroto grėsmės diagnostikos schema.....	43
12 pav. 2008-2012 m. vartotojų kainų pokyčiai.....	48
13 pav. 2008-2012 m. vidutinė 6 mėnesių Vilibor palūkanų norma.....	48
14 pav. UAB „Achemarida“, UAB „Romas ir ko“, UAB „Girteka“ ir UAB „Autoverslas“ organizacinė sistema.....	51
15 pav. UAB „Achemarida“, UAB „Romas ir ko“, UAB „Girteka“ ir UAB „Autoverslas“ bankroto tikimybės apskaičiuotos Altman modelio pagalba.....	63
16 pav. UAB „Achemarida“, UAB „Romas ir ko“, UAB „Girteka“ ir UAB „Autoverslas“ bankroto tikimybės apskaičiuotos Springate modelio pagalba.....	64
17 pav. UAB „Achemarida“, UAB „Romas ir ko“, UAB „Girteka“ ir UAB „Autoverslas“ bankroto tikimybės apskaičiuotos Taffler modelio pagalba.....	64
18 pav. UAB „Achemarida“, UAB „Romas ir ko“, UAB „Girteka“ ir UAB „Autoverslas“ bankroto tikimybės apskaičiuotos Liss modelio pagalba.....	65
19 pav. UAB „Achemarida“, UAB „Romas ir ko“, UAB „Girteka“ ir UAB „Autoverslas“ bankroto tikimybės apskaičiuotos Zavgren modelio pagalba.....	65
20 pav. UAB „Achemarida“, UAB „Romas ir ko“, UAB „Girteka“ ir UAB „Autoverslas“ bankroto tikimybės apskaičiuotos Chesser modelio pagalba.....	66

IVADAS

Šiuolaikinėmis dinamiškos ir konkurencingos rinkos sąlygomis verslininkai gali atrasti daugiau galimybių, bet tuo pačiu jie susiduria ir su didesne rizika. Verslininkų prisiimama rizika neretai gali sąlygoti įmonės bankrotą, ko pasekoje iškyla grėsmė ne tik įmonės vadovams, darbuotojams bet ir visos šalies ekonomikai.

Tyrimo aktualumas. Bankrotas yra labai aktuali nūdienos problema, paplitusi ne tik Lietuvoje, bet ir Europoje. 2008 - 2009 metais „praūžusi“ didžiausia nuo 1993 metų bankrotų banga pasiglemžė ne tik naujai susikūrusias ir smulkias įmones, bet ir dideles, seniai veikiančias, tradicijas puoselėjančias bendroves. Šios problemos mastai verčia sunerimti ir imtis ryžtingų veiksmų jai sumažinti. Įmonių bankrotas – tai ne tik pačios įmonės problema. Jo pasekmės pasireiškia visos šalies ūkio mastu. Nukenčia ne tik pats verslininkas, bet ir įmonės darbuotojai, kreditoriai, partneriai ir net visos šalies gyventojai. Dėl šios priežasties verslininkai turėtų atsakingiau pažiūrėti į savo verslo stabilumo bei tęstinumo užtikrinimą.

Dažnai verslininkai yra girdėję apie tam tikras atskiras bankroto grėsmės nustatymo priemones, be to daugelis mokslininkų yra nagrinėję įmonių bankrotų problemas koku nors vienu aspektu - tyrė bankroto priežastis, nagrinėjo finansines ataskaitas ar sukūrė bankroto prognozavimo modelius, tačiau šiuolaikinės įmonės priskiriamos sudėtingų sistemų kategorijai, be to, jos egzistuoja ne mažiau sudėtingoje terpėje, susiraizgusios globalizacijos saitais, kas diktuoja būtinybę bankroto grėsmės vertinimams taikyti atitinkamo sudėtingumo kriterijų sistemas. Verslininkai turi suprasti, kad siekiant užtikrinti savo verslo tęstinumą, jie privalo ne tik nuolat sekti finansinių rodiklių pokyčius, bet ir taikyti bankroto prognozavimo modelius, analizuoti vidinę bei išorinę įmonės aplinką. Tokia įmonės veiklos stabilumo ir tęstinumo vertinimo metodika, gali padėti ne tik iš anksto nustatyti bankroto tikimybę, bet ir, svarbiausia, laiku imtis strateginių bei operatyvinių veiksmų įmonės veiklai gerinti.

Tyrimo problema. Nepakankamas kompleksinės bankroto grėsmės diagnostikos metodikos, apimančios ne tik skirtingus analizės būdus bet ir post-diagnostinių priemonių taikymą, ištyrimas bei jos tinkamumo Lietuvos transportavimo įmonėms nustatymas.

Tyrimo objektas. Kompleksinės bankroto grėsmės diagnostikos metodikos tinkamumas Lietuvos transportavimo įmonių bankroto grėsmei nustatyti.

Tyrimo tikslas. Įvertinti kompleksinės bankroto grėsmės diagnostikos metodikos tinkamumą Lietuvos transportavimo įmonių bankroto grėsmei nustatyti bei pasiūlyti post-diagnostines priemones nagrinėjamoms įmonėms.

Tyrimo uždaviniai:

- Susisteminti bankroto teorinius aspektus;
- Pagrįsti bankroto prevencijos būtinumą remiantis 1993 – 2012 m. įmonių bankroto kitimo dinamika Lietuvoje;
- Parengti kompleksinę bankroto grėsmės diagnozavimo metodologiją;
- Pritaikyti kompleksinę bankroto grėsmės nustatymo metodiką pasirinktoms bankrutavusioms ir nebankrutavusioms Lietuvos transportavimo įmonėms bei pasiūlyti post-diagnostines priemones;
- Nustatyti pasirinktos metodikos tinkamumą Lietuvos transportavimo įmonių bankroto grėsmei diagnozuoti.

Tyrimo metodai. Darbe taikomi mokslinės literatūros bei teisės aktų analizės, loginės lyginamosios analizės, apibendrinimo, statistinių duomenų analizės bei kiekybinės analizės metodai – absoliutinių finansinių rodiklių analizė, finansinių santykinių rodiklių apskaičiavimas ir vertinimas, bankroto prognozavimo modelių taikymas.

Tyrimo naujumas. Bankroto problema yra iškelta jau labai seniai. Daug mokslininkų savo darbuose rašė apie tai, kaip įmonės galėtų išvengti bankroto. Labai dažnai literatūroje yra minimi sukurti specialūs bankroto prognozavimo modeliai. Tačiau išanalizavus mokslinę literatūrą paaiškėjo, kad dauguma autorių šio reiškinių problematiką nagrinėjo tik koku nors vienu aspektu. Lietuvoje panašius tyrimus atliko tokie autoriai kaip K. Garškaitė (2008), Č. Purlys (2001), M. Tvaronavičienė (2002), S. Grigaravičius (2002), D. Rugenytė ir kiti (2010), Lebedžinskaitė (2007), A. Baležentis ir J. Vijeikis (2010), D. Beržinskienė ir kiti (2007), J. Karalevičienė ir R. Bužinskienė (2011), R. Krancevičiūtė (2012) bei kiti. Tuo tarpu tik nedaugelis kalba apie tai, kad bankroto grėsmę reikėtų vertinti sujungiant kelias metodikas į vieną, tokiu būdu visapusiškai įvertinant įmonės būklę. Be to mokslinėje literatūroje nėra akcentuojama, kad negalima apsiriboti tik bankroto diagnozavimu, būtina taikyti ir post-diagnostines priemones.

Darbo struktūra. Darbą sudaro trys dalys. Pirmoje dalyje yra susistemintos įvairių autorių nuomonės apie bankroto teorinius aspektus – palyginamos lietuvių ir užsienio mokslininkų pateikiamos bankroto sąvokos, aptariamos bankrotą sukeliančios priežastys, išnagrinėjami šio reiškinių požymiai bei pasekmės šalies ūkiui. Taip pat šioje dalyje yra pagrindžiamas bankroto prevencijos būtinumas, remiantis 1993 – 2012 m. bankrotų dinamika Lietuvoje bei aptariamas įvairių mokslininkų požiūris į bankroto prevencijos sistemą. Antroje dalyje yra išanalizuojama kompleksinė bankroto grėsmės nustatymo metodika bei jos elementai – vidinės bei išorinės aplinkos analizė, absoliutinių bei santykinių finansinių

rodiklių analizė, bankroto prognozavimo modeliai bei post-diagnostinės priemonės. Tuo tarpu paskutinėje dalyje pasirinkta kompleksinė gresiančio bankroto diagnozavimo metodika yra pritaikoma 4 transportavimo šakos bendrovėms (iš jų 2 bankrutavusioms ir 2 sėkmingai veikiančioms), nustatomas šios metodikos tinkamumas Lietuvos transportavimo įmonių bankrotui prognozuoti bei pasiūlomos post-diagnostinės priemonės nagrinėjamos įmonėms.

Tarpiniai tyrimo rezultatai yra publikuoti žemiau nurodytuose moksliniuose straipsniuose:

1. „Evaluation of linear discriminant analysis bankruptcy prediction models“ publikuotame 2012 m. išleistame tarptautiniame mokslinių darbų rinkinyje skirtame Bratislavos Ekonomikos universiteto verslo ekonomikos katedros 60-mečiui.
2. „The Evaluation of Bankruptcy Prediction Models for Lithuanian Companies“ 2013 m. publikuotame Brno Technologijų universiteto moksliniame žurnale „Trendy ekonomiky a managementu“.

1. ĮMONIŲ BANKROTO PROBLEMATIKA BEI PREVENCIJA

Pastaraisiais metais, kai visuomenėje, o ypač žiniasklaidoje, buvo dažnai linksniuojamas žodis „krizė“, kai vis girdėdavome, jog kažkas tapo nemokus, jog daugeliui įmonių gresia ar jau yra keliamas bankrotas, jokia įmonė negalėtų būti užtikrinta dėl savo veiklos tęstinumo ateityje, prekių ar paslaugų paklausos bei dėl kitų veiksnių, turinčių įtakos sėkmingam verslo plėtojimui. Neretai, įvairūs išorinės aplinkos veiksniai ar tiesiog nepakankama vadovo kompetencija bei atmetinis įmonės valdymas gali privesti prie bankroto – kas reiškia, kad iškyla grėsmė ne tik įmonės vadovams, tačiau ir darbuotojams bei visos šalies ekonomikai. Dėl šių priežasčių įmonių vadovai privalo skirti dėmesį įmonių finansinės būklės bei vykdomų projektų įvertinimui, tokiu būdu išanksto nustatant vidines įmonės krizes bei tuo pačiu išvengiant bendrovės likvidavimo.

1.1. Įmonių bankroto teoriniai aspektai

Norint išsiaiškinti, kaip išvengti bankroto tiesiog būtina aptarti šio reiškinio sampratą, dėl ko jis atsiranda, kokiais požymiais pasižymi bei kokios yra galimos jo pasekmės. Tik suprantat reiškinio kilmę bei jam būdingus dalykus galima kalbėti apie priemones, kurių pagalba galima būtų jį sustabdyti.

1.1.1. Įmonių bankroto kaip ekonominio reiškinio esmė

Įmonės bankrutavo visais laikais ir visose šalyse. Įmonės kuriasi, po to bankrutuoja arba yra likviduojamos - šis ciklas yra neišvengiamas. Besiplėčiančios rinkos, didėjančios konkurencijos bei besikeičiančios mikro ir makro ekonomikos veiksnių dėka bankrotas tapo nuolatiniu reiškiniu, todėl yra labai svarbu išsiaiškinti jo prasmę bei nustatyti priežastis. Dėl pakankamai sudėtingos šio reiškinio problematikos iki šiol nėra nustatyto vieningo bankroto apibrėžimo, įvairūs autoriai pateikia skirtingą šios sąvokos interpretaciją.

„Bankroto“ kilmė yra aiškinama dvejopai. Šis žodis yra kilęs iš senovės lotynų žodžių „bancus“ ir „ruptus“, kas išvertus į lietuvių kalbą reiškia „sulaužytas suolas“. Tokius stalus turėjo pirmieji bankininkai. Jie stovėjo viešose vietose, ant jų būdavo dedami mokami pinigai, bankininkai išrašinėjo vekselius. Tuo metu visuomenėje susiklostė tradicija, kad bankininkui žlugus, jis privalo sulaužyti savo suolą, taip visiems parodydamas, kad nebegali tęsti savo veiklos. Ši praktika ypač dažnai buvo taikoma Italijoje (Mackevičius, Rakštelienė, 2005, 2 p.).

Dabartiniais laikais žodį „bankrotas“ galime pritaikyti ne tik bankams, bet ir kitoms įmonėms, o kai kuriose šalyse net ir fiziniams asmenims. Šiame darbe visgi koncentruosimės ties įmonių bankroto subtilybėmis.

Oksfordo verslo žodyne žodis bankrotas yra aiškinamas kaip įmonės būseną, kai ji negali grąžinti savo skolų (Longman business dictionary, 2007). Tuo tarpu rusų autorius K. V. Baldin (2007) bankrotą apibrėžia truputi plačiau. Pasak jo bankrotas – tai arbitražinio teismo pripažintas arba skolininko paskelbtas įmonės negalėjimas įvykdyti savo piniginių įsipareigojimų kreditoriams bei atlikti būtinų mokėjimų.

Kitas autorius Satyajit Das (2006) teigia, kad bankroto apibrėžimas visgi turėtų būti pateikiamas įstatymų ir jurisdikcijos šviesoje. Įstatymai dažnai prisideda prie visuomenės požiūrio formavimo į tam tikrus dalykus, todėl jie yra labai svarbūs. Šiuo atveju jie gali nulemti tai, kaip žmonės supranta patį bankrotą, jo sąvoką ir procesą, pasitikės bankrutuojančiomis įmonėmis ar ne, kaip į jas reaguos. Galima sakyti, kad per įstatymus yra išreiškiamas požiūris į bankrotą visos valstybės vardu. Daugumos valstybių teisiniuose aktuose bankrotas yra apibrėžiamas kaip kreditorių bei jų paskolų gavėjų naudai ir jų teisių gynimui skirta teisė, kai skolininkai negali ar nenori mokėti savo skolų (European Judicial Network in Civil And Commercial Matters, 2004). Iš to išplaukia, kad bankrotas atsirado kaip valstybės interesas apsaugoti kreditorius (Biscotti, 2010, p. 328).

Apibendrinant užsienio literatūroje pateiktus bankroto sampratos apibrėžimus, galima daryti išvadą, kad jis yra siejamas su negalėjimu grąžinti susidariusių skolų dėl atsiradusio įmonės nemokumo.

Panašią šio reiškinio problemą iškelia ir Lietuvos autoriai. A. Sakalas ir R. Virbickaitė (2003) bankrotą apibūdina kaip neigiamą rinkos ekonomikos reiškinį, kadangi įmonė yra likviduojama. Pagal Č. Purlį (2001) įmonių bankrotas tai makroekonominė problema, o D. Rugenytė ir kt. (2010) pabrėžia, kad bankrotas yra didžiausią grėsmę kelianti įmonių veiklos vystymosi alternatyva, todėl jam turi būti skiriamas ypatingas dėmesys.

Tuo tarpu L. Lebedžinskaitė (2007) pateikia truputi platesnį bankroto sąvokos apibrėžimą, kuris taip pat apima ir pagrindines šio reiškinio pasekmes. Jos teigimu, bankrotas tai vienas iš nemaloniausių verslo kalbos žodžių, kuris asocijuojasi su įmonės priverstine baigtimi, lydima išaugusių skolų, ilgu žala patyrusių kreditorių sąrašu, darbuotojams neišmokėtais atlyginimais ir panašiais nemaloniais dalykais.

Kitu kampu į bankrotą žiūri ir A. Sakalas ir A. Savanevičienė (2003). Jie įmonės bankrotą sieja su krize. Pagal juos, bankrotas yra paskutinė krizinės situacijos stadija, reiškianti sistemos žlugimą. Panašu požiūrį išreiškia ir A. Baležentis su J. Vijeikiu (2010). Jie bankrotą apibūdina kaip krizės pasekmę. Jų

teigimu, krizė tai sisteminis įmonės funkcionavimo ir vystymo sutrikimas. Šiuo atveju galima išskirti dvi pagrindines įmonės ekonominio nuosmukio stadijas:

- krizinė (iki nemokumo ribos);
- bankroto (už nemokumo ribos).

Iš to išplaukia, kad įmonės bankrotas tai nepažabotos krizės paskutinioji stadija (Baležentis, Vijeikis, 2010).

Nereikėtų pamiršti ir Lietuvos jurisdikcijos pateikiamų bankroto apibrėžimų. Lietuvos Respublikos bankroto įstatymas šį reiškinį apibūdina taip: “Bankrotas – tai nemokios įmonės būseną, kai įmonei teisme yra iškelta bankroto byla arba kreditoriai įmonėje vykdo bankroto procedūras ne teismo tvarka” (LR Įmonių bankroto įstatymas, 2001). Tame pačiame įstatyme yra nurodytos sąlygos, kurias atitinkant įmonei gali būti iškelta bankroto byla (žr. 1 pav.).

Šaltinis: sudaryta pagal LR Įmonių bankroto įstatymą, 2001.

1 pav. Sąlygos, leidžiančios iškelti įmonei bankroto procedūrą

Tuo tarpu Lietuvos Respublikos restruktūrizavimo įstatyme randama, kad įmonės bankrotas yra kraštutinė priemonė, taikoma tada, kai įmonės galimybės atkurti savo ilgalaikį mokumą yra išsemtos ir ją gelbėti nėra prasmės (LR Restruktūrizavimo įstatymas, 2010).

Kaip matome visose aukščiau paminėtuose apibrėžimuose bankrotas yra tapatinamas su nemokumu ir skolų negrąžinimu. Bankrotas ir nemokumas yra labai artimos sąvokos – kai įmonė yra

nemoki ji artėja prie bankroto. Nemokumą apibrėžia jau prieš tai paminėtas Lietuvos Respublikos bankroto įstatymas, kuriame yra akcentuojama įmonės turto ir įsipareigojimų riba, kurios įmonei negalima peržengti nenorint tapti nemokiai. Pagal šį įstatymą, įmonės nemokumas tai būseną, kai įmonė nevykdo įsipareigojimų (nemoka skolų, neatlieka iš anksto apmokėtų darbų ir kt.) ir pradelsti įmonės įsipareigojimai (skolos, neatlikti darbai ir kt.) viršija pusę į jos balansą įrašyto turto vertės (LR Įmonių bankroto įstatymas, 2001). Tuo tarpu kitas lietuvių autorius - S. Grigaravičius (2003), atvirksčiai, didesnę dėmesį skiria skolų uždelsimo terminui. Jo nuomone, įmonės nemokumas – tai įmonės negalėjimas per daugiau kaip 90 kalendorinių dienų (3 mėnesių) laikotarpį laiku įvykdyti finansinius įsipareigojimus kreditoriams sutartomis sąlygomis, neatsižvelgiant į įmonės kapitalo struktūrą ir bankroto bylos iškelimą. Apie nemokumą yra kalbama ir Bazelio tarptautinio komercinių bankų priežiūros komiteto sukurtoje rizikos vertinimo metodikoje „Bazelis II“. Šioje metodikoje yra nurodyta, kad juridinis subjektas yra nemokus, kai jis atitinka dvi sąlygas (Bazelio tarptautinio komercinių bankų priežiūros komitetas, 2004):

- mažai tikėtina, kad paskolos gavėjas galės grąžinti skolą, nepateikdamas jokio užstato;
- paskolos gavėjas pradėsė reikšmingus įsipareigojimus daugiau kaip 90 dienų.

Svarbu atkreipti dėmesį, kad antroji sąlyga yra tapati su S. Grigaravičiaus (2003) pateikiamu nemokumo apibrėžimu.

Apžvelgus lietuvių autorių pateikiamas sąvokas, matome, kad nors daugelis autorių pateikia iš išorės skirtingas bankroto sąvokas, tačiau jų esmė išlieka labai panaši. Visos šios sąvokos papildo viena kitą ir sudaro pilną vaizdą apie bankroto reiškinį. Apibendrinus jas galima teigti, kad bankrotas – tai neigiamą atspalvį turintis reiškinys, pasižymintis įmonės nesugebėjimu įvykdyti turimų finansinių įsipareigojimų, kas priverčia įmonę pasitraukti iš rinkos.

Aptarus Lietuvos ir užsienio autorių pateikiamas bankroto sąvokas taip pat yra tikslinga jas palyginti. Šiuo tikslu buvo sudaryta 1 lentelė, kurioje susisteminti Lietuvos ir užsienio autorių bei jurisdikcijos pateikiami apibrėžimai.

1 lentelė. Lietuvos ir užsienio autorių pateikiamų bankroto sąvokų palyginimas

Bankrotas	
<i>Pasak užsienio autorių bei jurisdikcijos</i>	<i>Pasak Lietuvos autorių bei jurisdikcijos</i>
<ul style="list-style-type: none"> - įmonės būseną, kai ji negali grąžinti savo skolų; - teismo pripažintas arba skolininko paskelbtas įmonės negalėjimas įvykdyti savo piniginių įsipareigojimų kreditoriams bei atlikti būtinų mokėjimų; 	<ul style="list-style-type: none"> - įmonės priverstinė baigtis, lydima išaugusių skolų, padidėjusiu žala patyrusių kreditorių skaičiumi, darbuotojams neišmokėtais atlyginimais ir kt.; - paskutinė krizinės situacijos stadija,

1 lentelės tęsinys pateiktas kitame puslapyje

Bankrotas	
<i>Pasak užsienio autorių bei jurisdikcijos</i>	<i>Pasak Lietuvos autorių bei jurisdikcijos</i>
<ul style="list-style-type: none"> - kreditorių naudai ir jų teisių gynimui skirta teisė, kai paskolų gavėjai negali ar nenori mokėti savo skolų; - valstybės interesas apsaugoti kreditorius. 	<ul style="list-style-type: none"> reiškianti sistemos žlugimą; - nepažabotos krizės paskutinioji stadija; - nemokios įmonės būseną, kai įmonei teisme yra iškelta bankroto byla arba yra vykdomos bankroto procedūros ne teismo tvarka; - priemonė, taikoma, kai įmonės galimybės atkurti mokumą yra išsemtos.

Šaltinis: sudaryta pagal Longman business dictionary, 2007, Baldin ir kt., 2007, European Judicial Network in Civil And Comercial Matters, 2004, Biscotti, 2010, Lebedžinskaitė, 2007, Sakalas, Savanevičienė, 2003, Baležentis, Vijeikiu, 2010, LR Įmonių bankroto įstatymas, 2001, LR Restruktūrizavimo įstatymas, 2010.

Apibendrinant 1 lentelėje pateiktus duomenis galima daryti išvadą, kad tiek užsienio, tiek lietuvių autoriai kalbėdami apie bankrotą pabrėžia įmonių nesugebėjimą grąžinti prisiimtų įsipareigojimų. Visgi tarp jų bankroto supratimo yra pastebimi ir skirtumai - užsienio jurisdikcijoje yra pabrėžiama, kad bankrotas yra visų pirmą procesas, kuriuo yra siekiama apsaugoti kreditorių teises, tuo tarpu Lietuvos autoriai ir jurisdikcija į bankrotą žiūri kaip į įmonės krizės stadiją.

1.1.2. Įmonių bankrotą sąlygojantys veiksniai

Kiekvienas geras ar blogas įvykis turi priežastį. Tik išsiaiškinus dėl ko atsitinka vieni ar kiti dalykai galima bandyti juos valdyti arba net jų išvengti, todėl yra labai svarbu atsižvelgti į tai, kas nulemia įmonių bankrotą.

Kaip teigia R. Krancevičiūtė (2012), bankrotas – tai didžiausią grėsmę kelianti įmonių veiklos vystymosi alternatyva. Įvertinus tai, kad krizė įmonėse – natūrali veiklos proceso dalis, galima teigti, kad jos baigtis priklauso nuo įmonės vidinio potencialo: vadovų kompetencijos, darbo išteklių kokybės bei finansinių pajėgumų (Krancevičiūtė, 2012, 1 p.).

Kitas lietuvių autorius Grigaravičius (2003) pateikia trys pagal jį pagrindines bankroto priežastis. Kaip esminę įmonių bankrutavimo priežastį jis įvardija ekonominius arba makroekonominius veiksnius. Tam tikrų ekonominių veiksnių kitimas gali neigiamai paveikti įmonę bei privesti ją prie nemokumo, o vėliau ir bankroto. Čia reikėtų išskirti tokius veiksnius, kaip: palūkanų normų ir infliacijos lygis, užsienio prekybos apimtys, nacionalinės valiutos vertė ir stabilumas bei gyventojų perkamoji galia. Antroji pagal svarbą įmonių bankrutavimo priežastis yra vidiniai įmonės veiksniai, iš kurių pagrindiniai yra įmonių vadovų veiklos patirtis ir amžius bei jo kompetencijos. Toliau pagal svarbumą eina šalies įstatyminė bazė,

reglamentuojanti įmonės veiklą ir bankroto procesą. Nuo to, kaip yra vykdomas bankroto procesas gali priklausyti ir bankrutuojančių įmonių skaičius (Jurevičienė, Bercevič, 2012). Tuo tarpu V. Rugenytė (2010) teigia, kad bankroto procesų priežastimi dažniausia yra apyvartinių lėšų trūkumas ir rinkos praradimas, susijęs su padidėjusia konkurentų įtaka. Taip pat įmonę prie bankroto gali privesti užsakymų praradimas, blogas verslo administravimas ir kiti veiksniai.

Be to literatūroje dažnai organizacijos bankrotas yra įvardijamas kaip įvairių neigtyvių išorinių ir vidinių veiksnių įtakos įmonės veiklai rezultatas. Pasaulinė praktika parodė, kad finansinio nestabilumo grėsmė įmonėms kyla vidutiniškai 25-30 proc. atvejų dėl išorinių veiksnių ir net 70-75 proc. atvejų dėl vidinių, susijusių su neracionaliu valdymu, veiksnių (Baldin ir kt., 2007, p. 22). Išorinė įmonės aplinka apima viską, kas yra už įmonės ribų, tačiau gali daryti įtaką įmonės veiklos efektyvumui bei rezultatyvumui. Apie išorės veiksnių analizės svarbą yra rašę tokie autoriai kaip Wai Peng Wong ir kt. (2013), Hércules Antonio do Prado ir kt. (2009), Ramūnas Časas ir Vilma Dambrauskaitė (2011) bei kiti. Šie autoriai pabrėžia, kad išorės veiksniai daro poveikį įmonės struktūrai, kultūrai, vadybai bei jos rezultatams. H. Ooghe ir S. De Prijcker (2006) prie išorinių bankrotą sukeliančių veiksnių priskyrė:

- stichines nelaimės;
- politinius veiksnius;
- ekonominę bei finansinę aplinką.

Tuo tarpu Žvinklys ir Vabalas (2006) kaip išorines bankroto priežastis nurodo:

- šalies, kurioje veikia įmonė, ūkio krizė;
- nepalankūs valiutų kursų svyravimai;
- negalėjimas konvertuoti valiutų kursų;
- staigus medžiagų kainų didėjimas;
- nepalanki muitų politika ir panašiai.

Išorės veiksnius komentuoja ir A. Januševičiūtė bei D. Jurevičienė (2009). Autorės nurodo konkrečius veiksnius, o ne jų grupes, kurie jų nuomone daro didžiausią įtaką įmonių veiklai bei gali nulemti bankrotą (žr. 2 lent.). Visgi galima pastebėti, kad šiuos veiksnius galima priskirti toms pačioms aukščiau paminėtoms Ooghe ir S. De Prijcker (2006) pateikiamoms išorės veiksnių grupėms.

2 lentelė. **Išorės aplinkos veiksniai, turintys įtakos įmonės veiklai pagal A. Januševičiūtę ir D. Jurevičienę**

Eil.Nr.	Išorės aplinkos veiksniai
1.	Ekonomikos lėtėjimas

2 lentelės tęsinys pateiktas kitame puslapyje

Eil.Nr.	Išorės aplinkos veiksniai
2.	Finansinės ir ekonominės kitų šalių krizės (JAV dolerio kurso smukimas, Rusijos krizė)
3.	Rinkos pokyčiai (rinkų siaurėjimas ar plėtra)
4.	Įstatymų kaita ir korupcija viešajame sektoriuje
5.	Partnerių nesėkmės (tiekėjų, antrinių įmonių)
6.	Kreditų gavimo tvarka
7.	Įmonių teikiamų finansinių atskaitomybių griežtos kontrolės nebuvimas

Šaltinis: Sudaryta pagal Januševičiūtė, Jurevičienė, 2009.

Apibendrinant skirtingų autorių paminėtus išorės veiksnius, galime matyti, kad iš esmės viskas kas vyksta už įmonės ribų turi vienokį ar kitokį poveikį įmonei, todėl galima spėti, kad yra dar ne vienas išorės veiksnys, kuris nebuvo paminėtas, bet galėtų sąlygoti įmonės bankrotą.

Vidiniai veiksniai priešingai nei išorės yra apibrėžiami kaip tokie veiksniai, kuriuos įmonė gali pati kontroliuoti bei kuriems ji gali daryti tiesioginę įtaką.

G. Gandellini ir kt. (2012) išskiria, kad įmonės vidinė aplinka susideda iš trijų elementų:

- Ištekliai;
- Pajėgumas;
- Kompetencijos.

Ištekliai tai yra įmonės turtas, kurį įmonė gali panaudoti ir kontroliuoti. Jie gali būti suskirstyti į fizinio, žmogiškojo bei organizacinio kapitalo išteklius. Taip pat išteklius galima suskirstyti į materialųjį ir nematerialųjį turtą, pirmam priskiriant visus pastatus, atsargas bei kitą turtą turintį materialiąją formą, tuo tarpu kitam priskiriant procesus, kultūrą, reputaciją ir kitą. Pajėgumą G. Gandellini (2012) apibrėžia kaip gebėjimą sujungti bei išnaudoti įmonės išteklius. Tuo tarpu kompetencija yra platesnė sąvoka negu ištekliai. Įmonės gali turėti tuos pačius išteklius, tačiau skirtingai juos valdyti bei išnaudoti ir gauti skirtingus rezultatus. Taigi kompetenciją galima apibrėžti kaip gerą tam tikros srities išmanymą. Visi šie trys elementai atspindi ne tik įmonės stipriąsias, bet ir atskleidžia silpnąsias puses, kurios gali sąlygoti net įmonės bankrotą.

Tuo tarpu V. Baldin (2007) nuomone, vidinės aplinkos faktorių grupei reikia priskirti:

- Veiklos veiksnius – jie apima tiek, gamybinius, tiek valdymo procesus;
- Finansinius veiksnius, t. y. įmonės bankrotas kaip neracionalios finansinės politikos rezultatas;
- Investicinius veiksniai, susiję su neefektyvia organizacijos investicijų politika.

2001 metų Statistikos departamento metinėje apžvalgoje pateikta, kad pagrindinės įmonių nemokumo ir nuostolingos veiklos priežastys yra šios (Sakalas, Virbickaitė, 2003):

- žemas įmonių gamybinių pajėgumų panaudojimas;
- kuro, energetinių išteklių, vietinių žaliavų ir kitų materialinių išteklių neracionalus naudojimas;
- įmonių valdymo organų neveiklumas, laiku nesiimant priemonių spręsti klausimo dėl bendrovės įstatinio kapitalo sumažinimo, bendrovės likvidavimo ar įstatinio ir nuosavo kapitalo skirtumo padengimo akcininkų papildomais įnašais, dėl ko įmonės daugelį metų kaupia nuostolius;
- įmonių nesugebėjimas prisitaikyti prie rinkos sąlygų, konkuruoti;
- lėtas didelių įmonių restruktūrizavimas, agresyvumo, ieškant naujų rinkų, stoka;
- teikiamų įmonių finansinių atskaitomybių griežtos kontrolės, nustatant pažeidimus, nebuvimas.

Tuo tarpu Įmonių bankroto valdymo departamentas prie Ūkio ministerijos savo apžvalgoje pateikia tris pagrindines bankroto priežastis (Krancevičiūtė, 2012):

- Įmonės vadovai blogai organizavo įmonės darbą arba apskritai jo neorganizavo (pardavimas neįsitikinus, kad kita šalis yra moki, aplaidi buhalterinė apskaita, atsakomybės vengimas);
- Buvo sudarinėjami įmonei nuostolingi sandoriai (turto įsigijimas ir pardavimas už mažesnę kainą, nuostolingi sandoriai su ofšorinėmis kompanijomis ir kt.);
- Akivaizdžiai gresiant bankrotui buvo paslėptas, iššvaistytas ar perleistas kitiems asmenims turtas, kuris galėjo būti pateiktas skoloms padengti.

Iš užsienio autorių apie įmonių nemokumo būklės susidarymo priežastis taip pat rašė ir R. Stuart bei P. Abetti (1990). Jie išskyrė visiškai kitokius tris veiksnius, turinčius įtakos įmonės artėjimui prie bankroto. Pasak jų tai, visų pirma, valdymo veiksniai – vadovo asmeninės savybės, valdymo kultūra, verslo vizija, įmonės organizacinė struktūra, techninių galimybių neišnaudojimas, realių galimybių neįvertinimas. Toliau eina strateginio valdymo veiksnys, būtinų strateginių sprendimų prasilenkimas su kintančiomis verslo sąlygomis, ir paskutinis - operatyvinio valdymo veiksnys, pažymintis kritinio požiūrio stygių bei per didelio skolinto kapitalo lygį.

Kas sukelia bankrotą, taip pat nagrinėjo ir E. B. Brigham su M. C. Ehrhardt. Jie pateikia Dun & Bradstreet Inc. atliktą tyrimą, kurio metu buvo išsiaiškinta kokios yra verslo žlugimo priežastys (žr. 3 lent.). Šio tyrimo rezultatai parodė, kad dažniausiai bendrovės žlunga dėl finansinių ir ekonominių faktorių, atitinkamai jie sudarė 47,3 proc. ir 37,1 proc. Finansiniam faktoriui buvo priskirti du pagrindiniai veiksniai: per didelės skolos ir nepakankamas kapitalas. Tuo tarpu ekonominis apima šakos

silpnynes ir pasirinktos vietos verslui netinkamumą. Likę 14 proc. įmonių žlunga dėl įvairių netekimų, katastrofų bei apgaulių ir 1,6 proc. dėl kitų neįvardytų priežasčių (Jurevičienė, Bercevič, 2013).

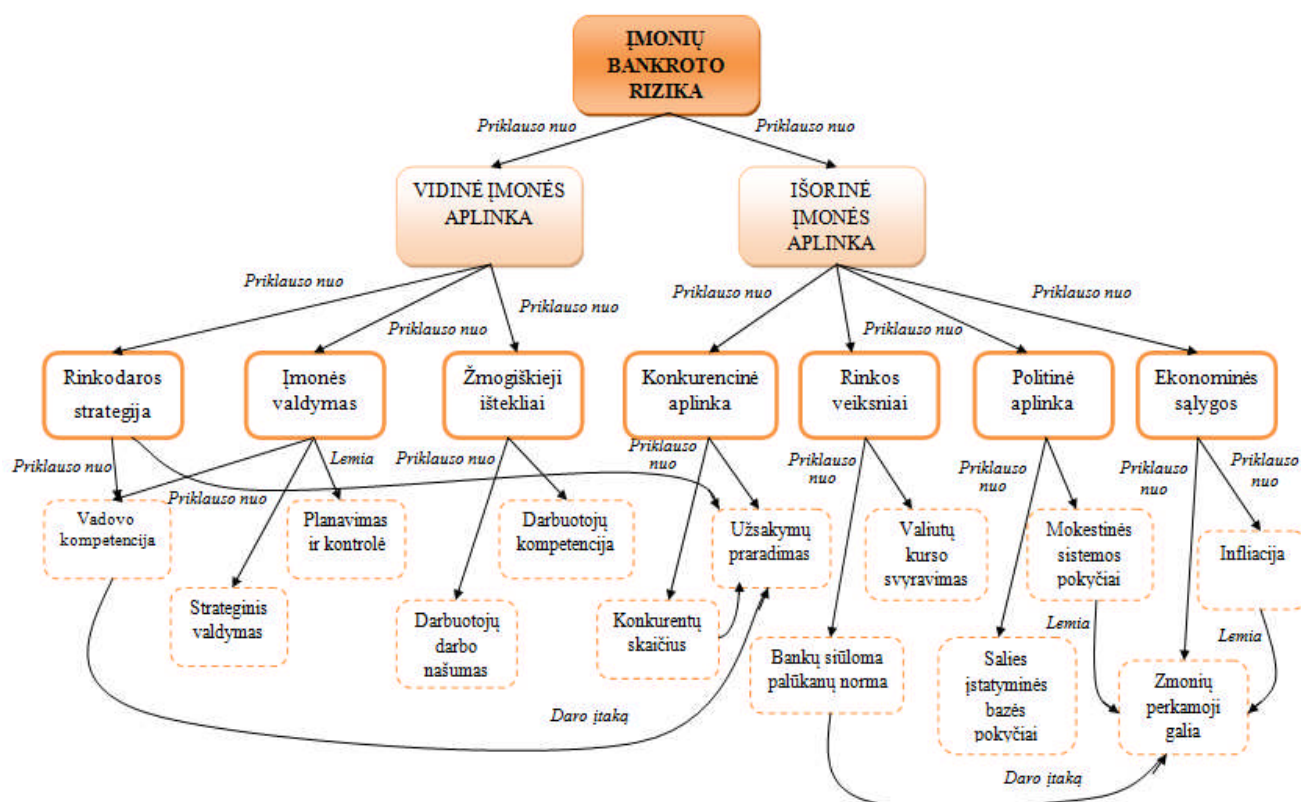
3 lentelė. Verslo žlugimo priežastys pagal Birgham

Verslo žlugimo priežastis	Žlugusių įmonių dalis (proc.)
Finansiniai veiksniai	47,3
Ekonominiai veiksniai	37,1
Netekimai	14,0
Kiti veiksniai	1,6
Iš viso	100,0

Šaltinis: Jurevičienė, Bercevič, 2013.

Komentuodami šį tyrimą autoriai taip pat pabrėžė, kad finansiniai veiksniai, turintys įtakos įmonės žlugimui, pasireiškia daug anksčiau negu įmonė bankrutuoja, todėl gresiantį pavojų beveik visada galima nuspėti (Brigham, Ehrhardt, 2008).

Apibendrinant visų prieš tai paminėtų autorių mintis buvo sudaryta schema, apimanti pagrindinius veiksnius kurie lemia bankroto riziką bei priežastinius ryšius tarp jų (žr. 2 pav.).

Šaltinis: Sudaryta pagal Grigaravičius, 2003; Baldin ir kt., 2007; Stuart, Abetti, 1990; Stundžienė Boguslauskas, 2006, Jurevičienė, Bercevič, 2013.

2 pav. Bankroto riziką sąlygojantys veiksniai

Taigi, kaip matome įmonės žlugimą gali sukelti labai daug įvairiausių veiksnių. Jo priežastimi gali tapti ir pasaulio arba šalies ekonomikos lygmenyje įvykę pokyčiai, ir įmonės viduje netinkamai koordinuojami procesai, kas parodo, kad įmonės būklę visada reikia analizuoti visapusiškai, įvertinant visus šiuos veiksnius.

1.1.3. Imonių bankroto požymiai

Iki šiol mokslinėje literatūroje nėra apibrėžtas baigtinis sąrašas požymių, kurie parodytų artėjančią bankroto grėsmę. Šis reiškinys gali pasireikšti per įvairius veiksnius, kurių laikui bėgant yra išskiriama vis daugiau. Visgi yra tikslinga apžvelgti pagrindinius ir dažniausiai pasitaikančius įvairių autorių nurodomus požymius, kurie gali būti kaip signalas, leidžiantis spręsti apie įmonės bankrotą.

D. Beržinskienė, S. Stoškus ir R. Virbickaitė (2007) atlikę bankrutavusių įmonių veiklos analizę, pastebėjo, kad bankrutavusios įmonės dažnai nepastebi atsiradusių pirminių bankroto požymių, o juk laiku pastebėjus problemas, galima jas valdyti ir taip išvengti žymių praradimų. Būtent dėl šios priežasties tokie autoriai kaip M. Tvaronavičienė (2001), J. Karalevičienė ir R. Bužinskienė (2011) teigia, kad tiek pačiai įmonei, tiek išoriniams subjektams yra labai svarbu, kuo anksčiau diagnozuoti įmonės būklės pablogėjimą ir atsiradusią bankroto grėsmę. Tokiu tikslu įmonėms yra tikslinga sukurti aiškius kriterijus, leidžiančius spręsti apie įmonės būklę.

Apie bankroto požymius savo straipsniuose kalbėjo tiek užsienio, tiek lietuvių autoriai. Pavyzdžiui, J. Sokolov ir M. Piatov (2000) išskiria 13 pagrindinių požymių signalizuojančių bankroto grėsmę. Jų nuomone, bankrotą parodo problemos su žmogiškaisiais ištekliais, darbo organizavimu, tiekėjais, partneriais, taip pat tam tikri finansiniai rodikliai kaip pavyzdžiui pelningumas bei kiti. Apie tai kokie požymiai liūdija bankrotą, kalbėjo ir S. Grigaravičius (2002), kuris išskyrė mokumo problemas, vadovų nekompetetingumą bei kitus požymius. Svarbu paminėti, kad visi šie autoriai kaip pagrindinius bankroto požymius išskiria sumažėjusi pelningumą, padidėjusias skolas bei darbuotojų kaitą. Literatūroje pateikiami bankroto požymiai buvo apibendrinti 4 lentelėje.

4 lentelė. **Bankroto požymiai**

Eil.Nr.	Požymiai
1.	Didėja darbuotojų kaita, įmonę palieka administracijos atstovai
2.	Paduoda pareiškimą išeiti iš darbo vyriausiasis buhalteris
3.	Kartojasi techniniai ir organizaciniai nesklaidumai įmonės veikloje
4.	Mažėja pardavimų apimtis, užsakymų skaičius ir vis mažiau lankosi pirkėjų

4 lentelės tęsinys pateiktas kitame puslapyje

Eil.Nr.	Požymiai
5.	Kyla problemų su atsiskaitymais
6.	Didėja priklausomybė nuo vieno užsakovo (arba vieno tiekėjo)
7.	Sutarčių sąlygos įmonės atžvilgiu tampa vis griežtesnės
8.	Iškeliami ieškiniai, kurie gali būti pralaimėti
9.	Mažėja darbo drausmė įmonėje
10.	Kuriami pernelyg optimistiniai ateities planai
11.	Pažeidžiamas techninių ir finansinių procesų ritmingumas
12.	Mažėja įmonės pelningumas
13.	Didėjantys įmonių finansiniai įsipareigojimai kreditoriams
14.	Ribojamas dividendų mokėjimas (siekiant padidinti gryųjų pinigų kiekį ar sukaupti lėšas, skirtas skolų grąžinimui)
15.	Blogėjantys įmonių likvidumo, mokumo, pelningumo, turto panaudojimo efektyvumo ir kiti finansiniai rodikliai
16.	Vieningos ir pastovios apskaitos politikos nebuvimas (apskaitos politikos nepastovumas, dažnas apskaitos politikos keitimas, vėlavimas laiku pateikti įmonių veiklos finansinius duomenis, turinčio gerą reputaciją auditoriaus pakeitimas į mažiau žinomą ir mažiau patikimą auditorių)
17.	Įmonių vadovų neryžtingumas, iniciatyvos priimti radikalius sprendimus stoka
18.	Įmonės užimamos rinkos dalies mažėjimas (tai iš dalies susiję su įmonių pajamų ir apyvartos mažėjimu, skirtumas tik tas, kad šiuo atveju rinkos dalies mažėjimas vertinamas kiekybiškai)
19.	Veiklos strategijos ir planavimo nebuvimas (ypač ilgalaikiame laikotarpyje)
20.	Aukščiausios valdymo grandies vadovų įmonių mokumo problemos ar jos sudėtingumo nesuvokimas

Šaltinis: Sudaryta pagal Соколов, Пятов, 2000, Grigaravičius, 2002.

Be to K. Grigaitienė ir Š. Patkauskienė (2007) savo magistro darbe pateikia apibendrintą išvadą, kad bankroto grėsmę parodo pastovus įmonės veiklos nuostolingumas, partnerių atsisakymas teikti komercinį kreditą, dažnai nesėkmingi bandymai gauti bankų kreditus, apyvartinio kapitalo trūkumas bei kiti.

Tuo tarpu kitas autorius, J. Argenti, kurdamas modelį bankroto grėsmei nustatyti pabrėžė, kad įmonė turėtų susirūpinti savo būkle, kai yra pastebima, kad:

- įmonės finansinių rodiklių reikšmės akivaizdžiai pablogėjo;
- siekiant nuslėpti įmonės trūkumus yra „gražinami“ buhalterinės apskaitos duomenys;
- blogėja įmonės nefinansiniai rodikliai, tokie kaip produkto kokybė, darbo našumas, psichologinis klimatas ir t.t.;
- įmonėje kartojasi skandalai, atsistatydinimai, teismo ieškiniai ir kita (Bivainis, Garškaitė, 2000, p. 13).

G. Savickaja (2003) nuomone be visų jau aukščiau paminėtų požymių įmonė turėtų atkreipti dėmesį į savo būklę kai:

- pastebima pernelyg didelė įmonės priklausomybė nuo kurio nors vieno projekto, tam tikros turto rūšies, pirkimo ar pardavimo rinkos;
- nėra įvertinamas technikos ir technologijos atnaujinimo reikšmingumas;
- pasikartoja patyrusių valdymo aparato darbuotojų praradimas;
- pastebimas neritmingas darbas ir prastovos;
- sudaromos neefektyvios ilgalaikės sutartys;
- susidaro kapitalinių įdėjimų nepakankamumas.

Šie požymiai dar neduoda pagrindo teigti, kad įmonės finansinė būklė yra labai bloga, tačiau parodo kad jeigu ateityje nebus imtasi jokių priemonių, bankrotas gali būti labai tikėtinas.

Apžvelgus įvairių autorių išskiriamus bankroto požymius galima pastebėti, kad jų egzistuoja išties nemažai, jie visi yra skirtingi ir gali tiktį ne kiekvienai įmonei. Visgi akivaizdu, kad įmonės privalo į juos visus atsižvelgti, siekdamas kuo anksčiau pastebėti bankroto grėsmę. Laiku sureagavus į tokius veiksnius galima bandyti juos valdyti ir taip sumažinti bankroto tikimybę.

1.1.4. Įmonių bankroto pasekmės šalies ūkiui

Įmonės bankrotas tai ne tik pačios įmonės problema. Bankrotas yra svarbus visos makroekonomikos mastu. Jo pasekmės turi įtakos ne tik pačiai įmonei bet ir lemia bendrą valstybės ekonomikos vystymosi raidą.

Pagal Č. Purlį (2001) didelis bankrotų skaičius neigiamai veikia ekonomiką, nes bankrutuoja stambios, seniai susikūrusios įmonės, kuriose dirba daug žmonių, o vietoje jų kuriasi naujos mažos įmonės su nedideliu ar labai mažu samdomų darbuotojų skaičiumi. Naujos įmonės neturi gamybos organizavimo ir valdymo įgūdžių, nepakankamai vertina rinkotyros reikšmę, darbuotojų kvalifikaciją, jų įgūdžius, darbo organizavimo kokybę ir viso to reikšmę darbo rezultatams. Taip pat įmonių bankrotas sukelia daug ekonominių ir socialinių problemų valstybės mastu, o bankroto sukeltas problemas neretai tenka spręsti valstybei.

R. Shkurti ir B. Duraj (2010) teigia, kad bankrotas gali paveikti visą šaką, kuriai priklauso bankrutuojančios įmonės, jei ši šaka yra veikiama sisteminės rizikos, taip pat priklausomai nuo bankrutuojančios įmonės dydžio, bankrotas turi poveikį visai ekonomikai bei visuomenei.

Tup tarpu A. Sakalas ir A. Savanevičienė (2003) kalbėdami apie bankroto sukeltas pasekmes, atkreipia dėmesį ne tik į pasekmes ekonomikai bei darbuotojams bet ir tai, jog bankrotas pirmiausia

nuskriaudžia įmonės savininkus – priverčia juos perleisti savo turtą, jo atsisakyti arba blogiausiu atveju – palikti verslą kitiems verslininkams (Sakalas, Savanevičienė, 2003, p.136).

Su visais aukščiau paminėtais autoriais sutinka ir Bivainis bei Garškaitė (2000), pasak kurių bankrutuojančios įmonės sukelia ekonomines ir socialines problemas. Dėl bankrotų silpnėja šalies ūkio konkurencingumas, nėra sumokami mokesčiai į valstybių ir savivaldybių biudžetus, socialiniam draudimui bei kitiems valstybiniam fondams, nėra patenkinami kreditorių reikalavimas, kas neretai sukelia kitų, su bankrutuojančia įmone susijusių partnerių, ekonominius sunkumus bei bankrotą. Tuo tarpu atsiradusios socialinės problemos yra vienos iš didžiausių ir skausmingiausių šalies ūkiui, ypačingai jas pajaučia žemos kompetencijos darbo jėga – žmonės lieka be darbo ir pastovių pajamų, atsiranda netikrumas dėl ateities, kinta bendras žmonių pragyvenimo lygis.

Dar viena bankroto sukelta neigiama pasekmė – padidėjusios garantinio fondo įmokos. Šis mokestis yra tapęs bankrutuojančių įmonių „gelbėjimosi ratu“, tačiau 2011 metais, pastebėjus kad garantinio fondo išdas yra per mažas ir valstybė yra nepajėgi visiems bankrutuojančių ar bankrutavusių įmonių darbuotojams išmokėti išmokas, nuo 2012 metų sausio 1 dienos buvo padidintas iki 0,2 proc. Atitinkamai, dirbančios ir įmokas į GF mokančios įmonės turi finansuoti nemokių įmonių darbuotojus.

Apibendrinus galima daryti išvadas, kad bankroto sukeltos problemos yra pavojingos šalies ekonomikai dėl silpnėjančio šalies ūkio konkurencingumo bei nesumokėtų mokesčių, kas tiesiogiai paliečia kiekvieną šalies gyventoją, ant kurio pečių kaip mokesčių mokėtojo, gula bankrutavusių įmonių problemos. Taip pat bankrotas tai socialinė nelaimė, kuri siejama su darbuotojų atleidimu iš darbo bei darbo vietų naikinimu.

Tačiau, nepaisant to, kad bankrotas visuotinai pripažįstamas nuostolingumu visuomenei reiškiniu, kai kurie autoriai į šį reiškinį pažvelgė iš kitos pusės, tai yra kaip į pozityvią ir neatsiejamą rinkos santykių dalį, skatinančią technikos, gamybos bei visos visuomenės pažangą.

M. Tvaronavičienė (2001) teigia kad įmonių bankrotas yra neišvengiamas rinkos ekonomikos reiškinys. Anot jos, yra natūralu, kad vienos įmonės, neišsilaikiusios konkurencinėje kovoje, bankrutuoja, o kitos užima jų vietą (Tvaronavičienė, 2001, p. 135).

Pasak R. Andriulevičiūtės ir R. Survilaitės (2009) į bankroto reiškinį vis dėl to reikėtų pažvelgti kaip į natūralų rinkos dalyvių dinamikos procesą. Bankrotas tai nėra vien tik nesėkmė ar kreditoriaus interesų gynimas. Bankrotas – tai kartu ir galimybė iš naujo sėkmingiau bei apdairiau pamėginti vykdyti komercinę veiklą. Tai būdas iš rinkos pašalinti nesėkmingai dirbančius verslininkus, vengiančius ir negalinčius tinkamai atsiskaityti su kreditoriais (Rugenytė ir kt., 2010, p. 145).

Bankrotas tai procesas leidžiantis padidinti konkurenciją rinkoje, jis skatina natūralią atranką – rinkoje išlieka tik geriausios kompanijos (Garškienė, Garškaitė, 2004). Bankrotas taip pat skatina kapitalo koncentraciją, nes neretai įmones prie bankroto veda patys akcininkai, turintys galimybę daryti įtaką strateginės reikšmės sprendimams ir palaipsniui perimti įmonės turtą, ūkis atsikrato neperspektyvių įmonių, neretai gaminančių pasenusius gaminius, likviduojamos nereikalingos struktūros, atsiranda galimybė atleisti neefektyviai dirbančius darbuotojus (Burkšaitienė, Mazintienė, 2011).

A. Sakalas ir A. Savanevičienė (2003) taip pat išskiria ne tik neigiamą, bet ir teigiamą bankroto aspektą. Šių autorių nuomone, bankrotas tai yra būtina priemonė, leidžianti panaikinti blogybę, kurios nelikvidavus, situacija tik dar labiau pablogėtų (Sakalas, Savanevičienė, 2003 p. 136).

Taigi, aptarus teigiamas bankroto pasekmes, galima daryti išvadą, kad juos išskiriantys autoriai yra teisūs. Kartais įmonės bankrotas yra geras sprendimas, nes tokiu būdu yra pagerinama visos šalies ekonominė būklė. Tačiau visgi verta pritari ir J. Mackevičiaus ir A. Rakštelienės (2005) pasisakymui, kad nors įmonių bankrotas turi ir tam tikro teigiamo poveikio, bet jo neigiama įtaka šalies ūkiui yra gerokai didesnė.

Išnagrinėtos kelių autorių nuomonės buvo susistemintos 5 lentelėje, išskiriant tiek teigiamą, tiek neigiamą bankroto įtaką šalies ūkiui. Šios lentelės duomenys tik patvirtina prieš tai padarytą išvadą, kad visgi bankroto sukeltų problemų yra pastebima daugiau ir jų pasekmės yra skaudesnės visuomenei negu iš bankroto gaunama nauda.

5 lentelė. **Bankroto pasekmės šalies ūkiui**

BANKROTO PASEKMĖS	
NEIGIAMA BANKROTO ĮTAKA ŠALIES ŪKIUI	TEIGIAMA BANKROTO ĮTAKA ŠALIES ŪKIUI
<p><u>Ekonominės problemos:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • gamybinių pajėgumų praradimas, susilpnėjęs bendras šalies ūkio konkurencingumas; • nesumokėti mokesčiai; • nepatenkinti kreditoriniai reikalavimai. • kitų rinkos dalyvių, turinčia su bankrutuojančia įmone verslo ryšių (nesumokėti kreditiniai įsipareigojimai ir pan.), ekonominiai sunkumai ar net bankrotas; • papildomos išmokos iš valstybės biudžeto: socialinės išmokos, taip pat išmokos darbo jėgai perkvalifikuoti. <p><u>Socialinės problemos:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • nedarbo augimas; • bendrojo šalies gyventojų gyvenimo lygio kritimas; 	<p><u>Nauda šalies ūkiui:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • skatina kapitalo koncentraciją; • ūkis atsikrato neefektyvių įmonių; • likviduojami nenaudojami pajėgumai; • atsiranda galimybė atleisti perteklinius darbuotojus. <p><u>Nauda įmonei:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • atsiranda galimybė įmonei restruktūrizuotis; • leidžia laiku grąžinti skolas kreditoriams. •

5 lentelės tęsinys pateiktas kitame puslapyje

BANKROTO PASEKMĖS	
NEIGIAMA BANKROTO ĮTAKA ŠALIES ŪKIUI	TEIGIAMA BANKROTO ĮTAKA ŠALIES ŪKIUI
<ul style="list-style-type: none"> • gyventojų nepasitenkinimas šalies silpna ūkio būkle; • netikrumas dėl ateities; • gyventojų emigracija („protų nutekėjimas“). 	

Šaltinis: Sudaryta pagal Valackienė, 2005; Purlys, 2001; Sakalas, Virbickaitė, 2003; Januševičiūtė, Jurevičienė, 2009; Bivainis, Garškaitė, 2000; Shkurti, Duraj, 2010; Garškienė, Garškaitė, 2004; Jurevičienė, Bercevič, 2012.

Apibendrinant, galima teigti, kad yra išskiriami du visiškai skirtingi požiūriai į bankrotą – neigiamas bei teigiamas, tačiau pabrėžtina, kad dauguma autorių nėra kategoriškai šiuo klausimu bei dalinai pritaria ir vienam, ir kitam požiūriui. Visgi nors įmonių bankrotas turi ir teigiamo poveikio, tačiau visuomeniniu požiūriu dažniau jis yra vertinamas kaip negatyvus reiškinys. Bankroto pasekmės paliečia tiek valstybę, jos ekonomiką, tiek įmonės vadovus, darbuotojus bei kreditorius. Aukščiau išvardytos bankroto pasekmės parodo, kaip įmonių bankrotas gali paveikti visą šalies ūkį, todėl įmonių vadovai siekdami ne tik savo, bet ir kitų gerovės, turėtų labai rimtai žiūrėti į galimai gresiantį bankrotą ir imtis visų reikalingų priemonių, kad jo išvengtų.

1.2. Įmonių bankroto prevencija

Įmonių bankrotai nėra naujas dalykas, priešingai tai labai senas, neigiamas ir visuotinai nepageidaujamas reiškinys, egzistuojantis ištisus laikmečius. Tačiau, jeigu paklaustume verslininkų ar įmonės vadovų, kiek dėmesio jie skiria bankroto prevencijai, dauguma greičiausiai atsakytų, kad nieko nedaro. Dažnai įmonių vadovai neįvertina, kokios rimtos gali būti bankroto pasekmės ir dėl to nesupranta kaip svarbu užkirsti kelią šiam reiškiniui.

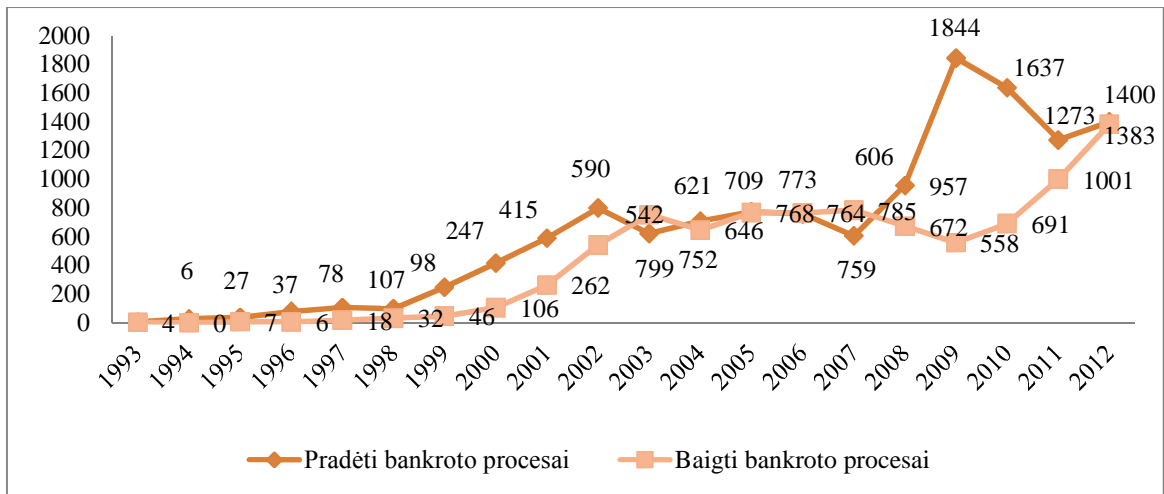
1.2.1. Įmonių bankroto prevencijos būtinumas

Tik pamatę, kokias neigiamas pasekmes bankroto procesai sukelia visos šalies ekonomikai bei jos gyventojams, suprasime kaip svarbu yra stengtis to išvengti.

Kiekvienas vadovas turi būti suinteresuotas savo įmonės veiklos tęstinumu. Veiklos tęstinumas - tai labai svarbus principas, kurio turi būti laikomasi tvarkant apskaitą, vykdant ūkines, komercines, gamybines ir investicines operacijas. Šis principas apima organizacines, technines ir personalo valdymo priemones, parengtas siekiant užtikrinti esminių veiklos funkcijų vykdymą nenumatytais atvejais.

Lietuvos įmonių praktika rodo, kad užtikrinti veiklos tęstinumo principą nėra lengva. Ši faktą geriausiai atspindi įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procesų 2012 metų apžvalga, kurią parengė Įmonių bankroto valdymo departamentas prie LR ūkio ministerijos. Šioje apžvalgoje yra nurodoma, kad laikotarpiu nuo 1993 sausio 1 d. iki 2012 gruodžio 31 d. bankrotas buvo paskelbtas 12983 įmonėms ir 15 bankų, iš kurių 9043 įmonėms (69,7 proc.) ir 14 bankų (93,3 proc.) bankroto procesas baigtas, o 3940 įmonėse tebevykdomas (Įmonių bankroto valdymo departamentas, 2012). 2012 m. sausio – gruodžio mėn. bankroto procesai buvo pradėti 1400 įmonių. Šis skaičius yra 127 įmonėmis arba 10 proc. didesnis nei 2011 m.

1993 - 2012 metų pradėtų ir baigtų bankroto procesų skaičiaus dinamiką atvaizduoja 3 paveikslas.

Šaltinis: Įmonių bankroto valdymo departamentas, 2012.

3 pav. Lietuvoje pradėtų ir baigtų bankroto procesų skaičiaus dinamika 1993 - 2012 metais

1993 - 2002 metų laikotarpyje yra matomas ryškus bankrutuojančių įmonių skaičiaus augimas, tuo tarpu vėliau - nuo 2003 iki 2007 metų, bankroto skaičius augo nežymiai ir 2007 metais net buvo pastebėtas įmonių bankroto skaičiaus mažėjimas (žr. 3 pav.). Visgi 2008 metais prasidėjusi ekonominė krizė visiškai pakeitė situaciją. 2008 metais bankrotai pasiekė didžiausią per Nepriklausomybės laikotarpį skaičių – bankrutavo 957 įmonės. Per vienerius metus lyginant su 2007 metais, įmonių bankrotai išaugo net 57,9 proc. Tuo tarpu 2009 metais buvo pasiektas pikas ir bankrotų skaičius tais metais padvigubėjo lyginant su prieš tai einančiais metais ir pasiekė net 1844. Nuo 2009 metų bankrotų skaičius tendencingai mažėjo, tačiau 2012 metais vėl truputi pakilo.

D. Rugenytė ir kiti (2010) pastebi, kad ekonominės krizės metu bankrotų skaičius Lietuvoje auga geometrine progresija. Tai tik įrodo, kad Lietuvos verslas nėra pasirengęs ekstremalioms situacijoms. Vieno ūkio subjekto nemokumas neišvengiamai paliečia kitus ūkio subjektus, kurie,

negalėdami atgauti skolų iš bankrutuojančio skolininko, nesugeba įvykdyti savo įsipareigojimų ir taip pat bankrutuoja (Rugenytė ir kt., 2010, p. 144-145).

Panašu pastebėjimą pateikė ir Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondas. Pagal fondo pateiktus duomenis iki 2009 metų vidurio, bankrotų skaičius išaugo daugelyje Europos šalių. Pavyzdžiui, Danijoje, bankrotų skaičius išaugo per metus 85 proc., o Ispanijoje pradėtų bankroto bylų skaičius nuo 2008 - 2009 metais padidėjo net 167 proc. (European foundation..., 2009). Taigi, akivaizdu, kad finansinė krizė turėjo ženklų poveikį įmonių bankrotams 2008 - 2009 metais, kuriais bankrutavo ne tik rinkos naujokai bet ir seniai susikūrusios bei turtingos įmonės. Todėl šiuos metus galima vertinti kaip ypač sunkius ir nuostolingus daugeliui įmonių.

Tačiau, žinoma, nereikia apsigauti – bankroto rizika yra aukšta ne tik nuosmukio metu. Nuo 1993 iki 2012 metų vidutiniškai Lietuvoje per metus bankrotas buvo paskelbtas 649 įmonėse, kas yra pakankamai aukštas rodiklis kaip tokiai nedidelei šaliai (Įmonių bankroto valdymo departamentas, 2012).

Kita svarbi priežastis, kodėl reikėtų stengtis išvengti bankroto yra tai, kad šios procedūros užtrunka pernelyg ilgai, kas vėlgi gali turėti neigiamų pasekmių visos šalies ekonomikos mastu. Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenimis, bankroto procesai trunka dvejus ar net trejus metus. Tai patvirtina ir duomenys, pateikti 3 paveiksle, kuriame matome, kad dauguma nuo 2008 m. pradėtų bankroto procesų 2012 metais dar nebuvo užbaigti. Per ilgai užtrukusios įmonių bankroto procedūros sudaro sąlygas iššvaistyti įmonės turtą ir sukaupti dar daugiau skolų. Dėl šių priežasčių įmonė tampa nepatraukli pirkėjams kaip verslo vienetą. Laiku neįvertinus gresiančio bankroto verslo reorganizavimui ar naujo pradėjimui dažnai jau nebelieka jokių bankrutuojančios įmonės rezervų (Stoškus ir kt., 2007). Pagal M. Tvaronavičienę (2001) laiku nenutraukus bankrutuojančios įmonės veiklos, neišvengiamai didėja bankroto sukelti nuostoliai, įmonė dar labiau įsiskolina darbuotojams, biudžetui, Sodrai, tiekėjams, o viso to pasekmė – didėjančios socialinės ir ekonominės problemos. Be to, dalis bankroto procedūrų išlaidų yra perkeliama ant mokesčių mokėtojų pečių, kas vėlgi stabdo ekonomikos augimą.

Toliau yra pateikiamas bankrutuojančių ir bankrutavusių įmonių pasiskirstymas pagal įmonės dydį (žr. 6 lent.). Iš duomenų pateiktų 6 lentelėje matyti, kad dažniausiai bankrutuoja smulkios įmonės. 1993 – 2012 m. laikotarpiu 82 proc. bankrutuojančių ir bankrutavusių įmonių sudarė labai mažos įmonės, kuriose bankroto proceso pradžioje visai nebuvo arba dirbo iki 9 darbuotojų. Įmonės, kuriose dirbo nuo 10 iki 49 darbuotojų sudarė 12,7 proc., o 50 ir daugiau darbuotojų turinčios įmonės – 3,1 proc. (Įmonių bankroto valdymo departamentas, 2012). Visgi, nors dažniausiai bankrutuoja ir mažos įmonės, tačiau apytiksliai

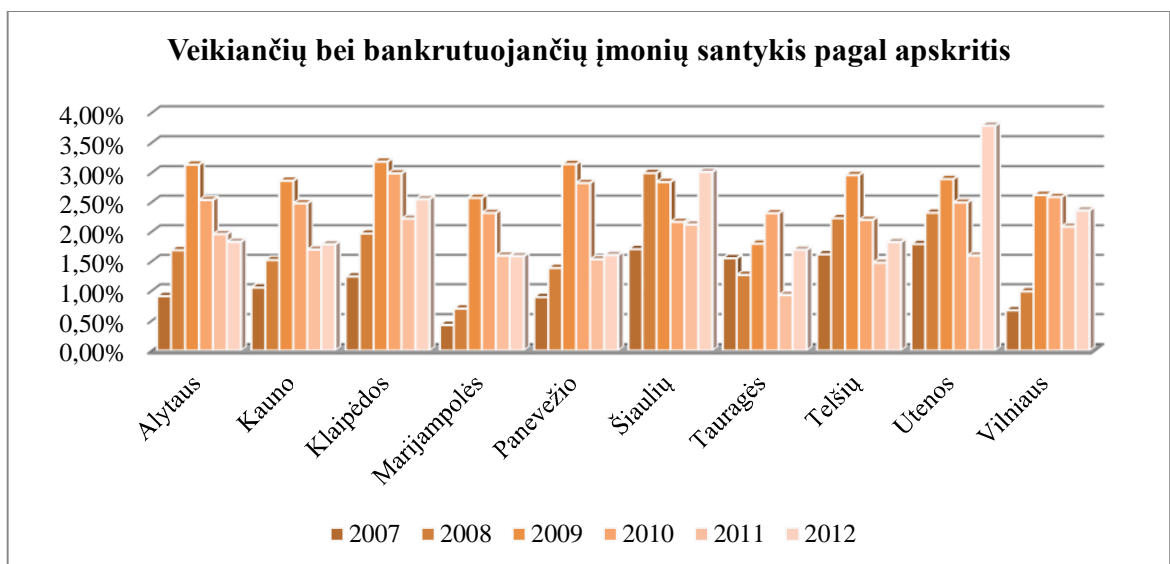
paskaičiavus pagal 3 lentelės duomenis matosi, kad dėl 1993 – 2012 m. bankrutavusių įmonių be darbo liko daugiau nei 100 tūkst. žmonių, kas padidino šalies ne tik ekonomines, bet ir socialines problemas.

6 lentelė. **Lietuvoje pradėtų bankroto procesų skaičius pagal darbuotojų skaičių**

Darbuotojų skaičius	1993-2012 m. bankrutavusios ir bankrutuojančios įmonės
<i>Nėra duomenų</i>	280
<i>0</i>	4383
<i>1 – 9</i>	6267
<i>10 – 49</i>	1649
<i>50 – 249</i>	354
<i>250 ir daugiau</i>	50
<i>Iš viso</i>	12983

Šaltinis: Įmonių bankroto valdymo departamentas, 2012.

Tikslinga būtų palyginti ir veikiančių bei bankrutuojančių įmonių skaičių pagal apskritis. Šiuo tikslų buvo paskaičiuotas santykis, kuris parodo, kokiai veikiančių įmonių daliai buvo išskeltas bankroto procesas (žr. 4 pav.).

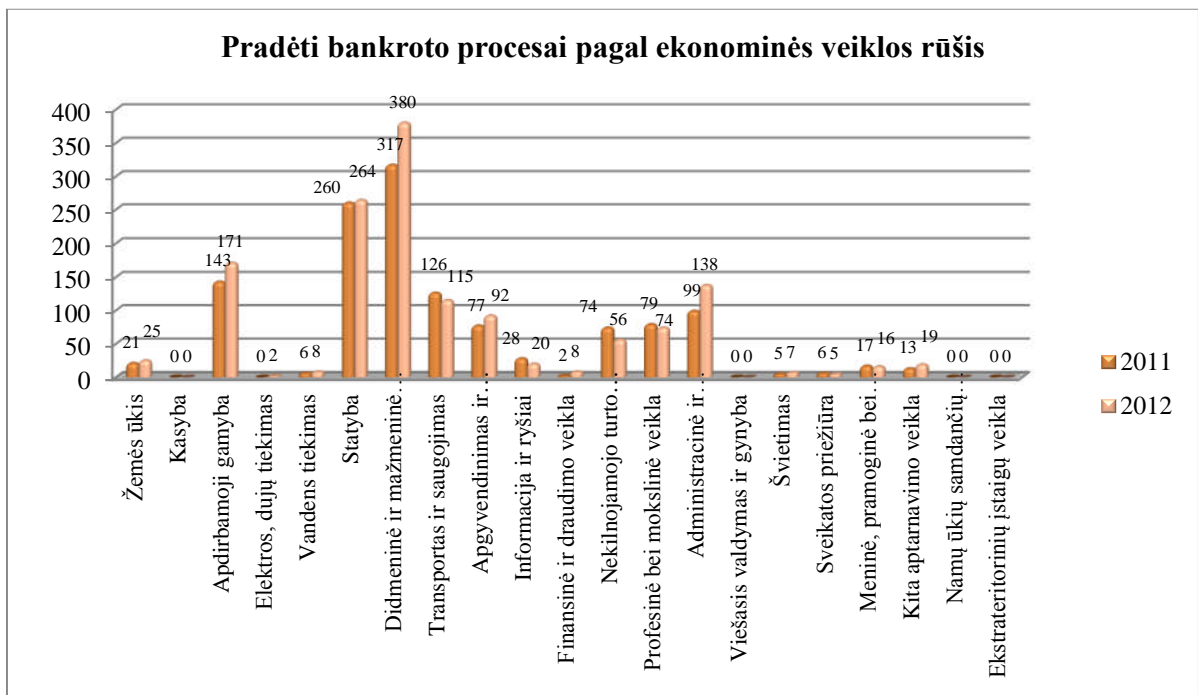
Šaltinis: Įmonių bankroto valdymo departamentas, 2012.

4 pav. **Veikiančių bei bankrutuojančių įmonių santykis pagal apskritis Lietuvoje**

Per visą laikotarpį nuo 1993 m. iki 2012m. šis rodiklis buvo didžiausias 2012 m. Utenos apskrityje. Be to matosi, kad 2009-2010 m. visose apskrityse bankrutavo apie 3 proc. visų veikiančių įmonių per metus. Tai parodo, kad visos apskritys susiduria su panašia bankroto rizika, o bankrutavusių įmonių skaičiui didesnę įtaką daro ekonominiai veiksniai nei tai kokioje apskrityje įmonė įsikūrusi. Tiek dideliuose miestuose, tiek mažesniuose miesteliuose bankrotų pasekmė yra padidėjęs nedarbas, kas ne tik

turi įtakos žmonių pajamoms, bet ir jų perkamajai galiai, kurios sumažėjimas gali sulėtinti visą šalies ekonomiką.

Bankrutuojančios įmonės taip pat gali paveikti visą ekonomiką ir kitu aspektu – daug panašia veikla užsiimančių įmonių bankrotų gali nulemti šakos vystymosi sulėtėjimą, todėl bankroto statistikos įvertinimas taip pat turi didelę praktinę reikšmę, kai jis atliekamas ne šalies mastu, bet pagal ekonominės veiklas (žr. 5 pav.).

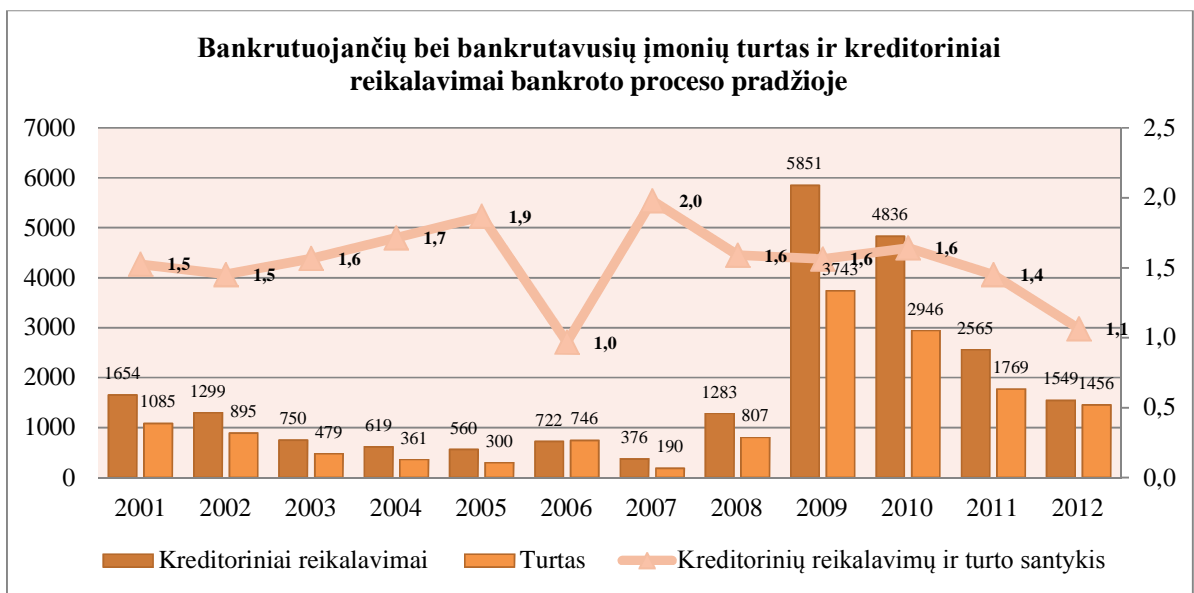
Šaltinis: Įmonių bankroto valdymo departamentas, 2012.

5 pav. Pradėtų bankroto procesų skaičius pagal ekonominės veiklos rūšis Lietuvoje

2012 m. Daugiausia bankroto procesų pradėta įmonėms, užsiimančioms didmenine ir mažmenine prekyba - 27,1 proc., statyba - 18,9 proc., apdirbamąja gamyba - 12,2 proc., administracine ir aptarnavimo veikla - 9,9 proc., transporto ir saugojimo - 8,2 proc. bei apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veikla - 6,6 proc. (Įmonių bankroto valdymo departamentas, 2012). Šie skaičiai parodo, kad didžiausias nepastovumas ir bankroto rizika visgi egzistuoja paslaugų sektoriuje, kas gali nulemti mažesnę paslaugų sektoriaus išsivystymą negu kitose Europos šalyse.

Dar viena svarbi priežastis, kodėl verta daryti viską siekiant išvengti bankroto yra tai, kad labai dažnai bankrutavus įmonei nėra patenkinami kreditoriniai reikalavimai. Tai neigiamai veikia ne tik kreditorių finansinę būklę, bet ir visą ekonomiką.

Lietuvos Įmonių bankroto valdymo departamentas savo parengtoje įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procesų 2012 metų apžvalgoje pateikia statistiką, parodančią įmonių turto ir kreditorinių reikalavimų santykį (žr. 6 pav.). Visų 1993 – 2012 m. bankrutuojančių ir bankrutavusių 12983 įmonių turto vertė bankroto proceso pradžioje sudarė 17313,83 mln. Lt, arba 66,5 proc. nuo bankroto proceso pradžios patvirtintų kreditorių reikalavimų sumos (26015,99 mln. Lt). Tai reiškia, kad įmonių skolos kreditoriams apie 1,5 karto viršijo balansuose nurodytą turtą. 2012 m. bankrutuojančių ir bankrutavusių įmonių kreditorių reikalavimų ir turto santykis siekė 1,1, o 2011 m. – 1,4 (Įmonių bankroto valdymo departamentas, 2012).

Šaltinis: Įmonių bankroto valdymo departamentas, 2012.

6 pav. Lietuvoje bankrutuojančių bei bankrutavusių įmonių turtas bei kreditoriniai reikalavimai 2001-2012 m.

Iš 6 paveikslu duomenų matome, kad beveik nei vienais metais bankrutuojančios įmonės negalėtų padengti įsipareigojimų savo turtu. Per visą nagrinėjamą laikotarpį geresnė situacija buvo pastebėta tik 2006 ir 2012 metais kai skolų ir turto santykis svyravo tarp 1 ir 1,1. Dėl negrąžintų skolų tiekėjams, partneriams bei bankams nukentėtų ne tik patys kreditoriai, bet tuo pačiu ir įmonės darbuotojai, kurie rizikuoja neatgauti atlygio už savo darbą, kas yra ne mažiau svarbu.

Išnagrinėti statistiniai duomenys tik pagrindžia tai, kad rizika bankrutuoti egzistuoja visada. Jau 1993 metais buvo atkreiptas dėmesys į šio proceso aktualumą. Apžvelgta Lietuvos įmonių bankroto statistika byloja apie paskutiniuosius metais augančius šio ekonominio reiškinių mastus. Taip pat didelis bankrutuojančių įmonių skaičius rodo, kad bankroto prevencijai yra skiriama nepakankamai dėmesio arba

tai yra daroma per vėlai. Kiekvienos, net ir mažiausios įmonės bankrotas neišvengiamai turės neigiamų pasekmių tiek įmonės darbuotojams, tiek visai visuomenei. Vieno ūkio subjekto nemokumas paliečia kitus ūkio subjektus, kurie, negalėdami atgauti skolų iš bankrutuojančio skolininko, nesugeba įvykdyti įsipareigojimų ir taip pat bankrutuoja. Todėl apibendrinant bankroto prevencijos būtinumą, galima teigti, kad bankroto prevencijos priemonių taikymas yra būtinas tiek pačiai įmonei, tiek valstybei. Įmonei laiku pastebėjus, kad jos veiklai gresia bankrotas, ji galėtų priimti įmonei palankius sprendimus, įgalinančius išvengti pavojaus. Tokiu atveju įmonei galbūt pavyktų išvengti bankroto, tuo pačiu ir darbuotojai neprarastų darbo vietų bei nepadidėtų valstybės nedarbo lygis.

1.2.2. Įmonių bankroto prevencijos sistema

Aptarus bankroto grėsmės problematiką bei jos prevencijos svarbą tampa akivaizdu, kad įmonės privalo imtis visų galimų priemonių siekiant išvengti šios blogybės. Bankroto rizika gali kilti kiekvienai įmonei jos veiklos laikotarpiu, todėl vertinimas, analizė ir bankroto rizikos diagnozavimas yra nuolatinis rūpestis tiek mokslininkams, tiek vadovams (Karalevičienė, Bužinskienė, 2011, p.114).

Bankroto išvengimas turi prasidėti nuo laiku atliktos jo diagnostikos. Viena veiksmingiausių bankroto diagnostikos ir prevencijos priemonių yra įmonių veiklos analizė. Tik nuodugni ir laiku atlikta analizė padės tinkamai valdyti įmonės išteklius, nustatyti jų naudojimo tendencijas, priimti optimalius investicinius ir finansinius sprendimus bei parengti įmonės ateities prognozes. Tos įmonės, kuriose yra tinkamai organizuota analitinė veikla gali anksčiau nustatyti artėjančią veiklos krizę, operatyviai į ją sureaguoti ir sumažinti bankroto tikimybę (Krancevičiūtė, 2012).

Tokios pačios nuomonės laikosi ir Stoškus bei kiti (2007) kurie teigia, kad, bankroto įmanoma išvengti deramai įvertinus bankroto tikimybę, laiku diagnozavus pirminius požymius bei užtikrinus prevencijos priemonių veiksmingumą įmonės veikloje. Taigi, bankroto diagnostika turi būti pagrįsta nuolatiniu ūkio subjekto finansinės būklės stebėjimu ir vertinimu, siekiant kuo anksčiau pastebėti krizės sukeltus tikėtino bankroto požymius, nustatyti jos atsiradimo priežastis bei sprendimo galimybes (Krancevičiūtė, 2012).

Bankroto grėsmę taip pat galima suprasti kaip tam tikrą riziką, todėl bankroto prevencijos sistemai galima priskirti ir užsienio autorių D. Shattemano ir kt. (2006) indėlį, kurie ženkliai prisidėjo prie rizikos valdymo sistemos apibūdinimo. Bankroto grėsmė tai yra rizika, kurią reikia valdyti siekiant užkirsti kelią jos padariniams. Pasak D. Shattemano ir kt. (2006) rizikos valdymo sistema susideda iš trijų etapų:

- Rizikos nustatymas;
- Rizikos analizė;

- Atsakas į riziką.

Ši trijų etapų sistema apima rizikos nustatymą, t. y. įmonės probleminių sričių identifikavimą, šių probleminių sričių analizę ir įvertinimą kiekybine išraiška bei priemonių, kurios sumažintų bankroto riziką, pasirinkimą ir taikymą.

Tuo tarpu pagal Bivainį ir Garškaitę (2010) įmonių bankroto prevencijos sistema gali būti apibrėžta kaip kompleksinis, retrospektyvinis, operatyvinis bei perspektyvinis įmonės veiklos tyrimas, kurio tikslas įvertinti įmonės finansinę būklę siekiant nustatyti krizės mastą bei veiksnius, lemiančius pablogėjusią finansinę įmonės būklę, ir numatyti orientacines bankroto prevencijos priemones. Remiantis tų pačių autorių nuomone, įmonių bankroto grėsmės diagnostika turi būti atliekama remiantis keturiais pagrindiniais principais:

- Periodiškas ir operatyvus įmonių finansinės būklės vertinimas. Įmonių būklė turi būti vertinama kas kažkiek laiko, taip stengiantis diagnozuoti krizinę būklę kuo ankstesnėse stadijose, kai dar yra tikslinga naudoti įvairias jos įveikimo priemones.
- Įmonių bankroto grėsmės vertinimo rodiklių nustatymas. Būtina nustatyti kriterijus, kurių pagalba bus diagnozuojamas bankrotas. Kiekvienos įmonės pasirinkti vertinimo rodikliai gali būti individualūs. Pavyzdžiui, įmonės gali naudoti įvairių autorių siūlomus finansinius rodiklius, iš kurių reikėtų tinkamai pasirinkti tuos, kurie galėtų prognozuoti bankroto grėsmę (Mackevičius 2010).
- Tinkamas krizinių ūkinės veiklos reiškinių identifikavimas. Egzistuojant bankroto tikimybei, įmonėje pasireiškia kriziniai reiškiniai, kuriuos ne visada yra lengva pastebėti. Dažnai jie atrodo kaip natūrali ūkinės veiklos dalis ir įmonių vadovai nesureikšmina galimų tokių reiškinių pasekmių. Visgi tokie kriziniai reiškiniai dažnai pasižymi grandinine reakcija, todėl laiku jų neidentifikavus, situacija gali eiti vis blogyn ir tuo sunkiau bus atstatyti pažeistą finansinę pusiausvyrą.
- Adekvačiai ir objektyviai įvertinti bankroto grėsmės įmonei mastą. Taip pat svarbu įvertinti, kokioje krizės stadijoje įmonė yra, nes priklausomai nuo bankroto grėsmės masto įmonės pasirenka priemones, skirtas įveikti susidariusią krizę. Šių priemonių naudojimas turi būti adekvatus bankroto grėsmės mastui.

Šie principai turi būti taikomi nepriklausomai nuo to koks bankroto grėsmės diagnostikos metodas yra naudojamas. Tiek skaičiuojant absoliutinius, tiek finansinius santykinus rodiklius, taikant bankroto prognozavimo modelius ar atliekant kokybinę įmonės veiklos analizę turi būti vertinama įmonės būklė, ji

palyginama su nustatytais kriterijais, identifikuojamos problemos bei ieškoma kaip šias problemas galima būtų išspręsti.

Nemažai apie bankroto prevenciją kalbėjo ir Mackevičius (2010), Karalevičienė, Bužinskienė (2011), Bivainis ir Garškaite (2010) bei kiti autoriai, kurie bankroto prevencijos sistemą apibūdina šiek tiek kitaip. Jie siūlo bankroto prevenciją atlikti keliais etapais. Jų nuomone, taikyti tik vieną bankroto tikimybės prognozavimo būdą, kaip pavyzdžiui bankroto prognozavimo tikimybės skaičiavimas Altman modelio pagalba, yra netikslinga ir subjektyvu. Tokie modeliai dažniausiai įvertina įmonės būklę tik iš vienos pusės ir neatspindi pilno vaizdo. Būtent dėl šios priežasties autoriai apibūdina bankroto prevencijos sistemą, kaip savyje apimančią kelis įmonės būklės analizės bei įvertinimo būdus.

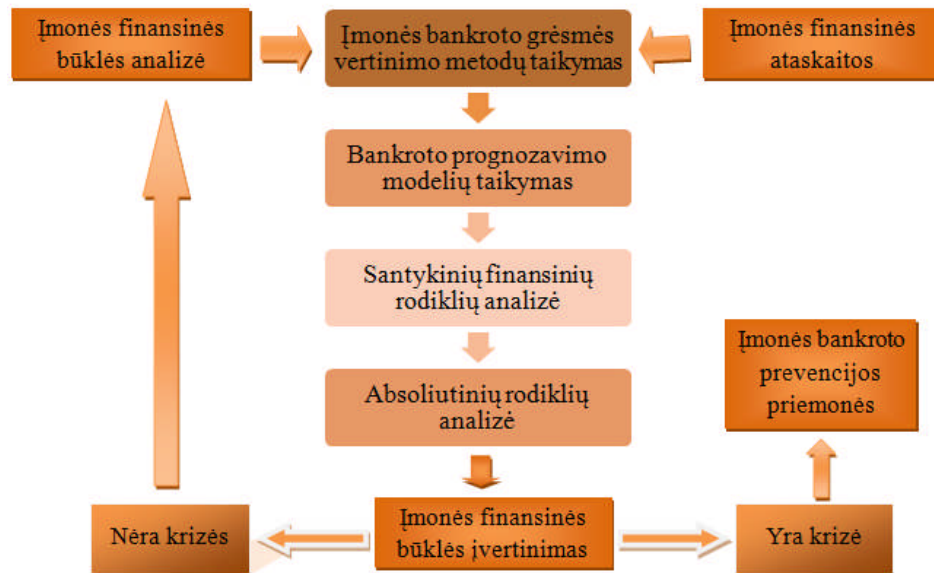
Bivainio ir Garškaitės (2010) nuomone bankroto sistema apima tris etapus. Pirmajame etape finansinė įmonių būklė ir bankroto grėsmė vertinama taikant integruotą modelį, pagal kurį gaunamas apibendrinantis įmonės būklės įvertis. Integruoto vertinimo modelis remiasi tokiomis prielaidomis:

- bankroto grėsmė yra stochastinio pobūdžio priklausomybė nuo santykinų finansinių įmonės rodiklių;
- priklausomybei aprašyti tinkamiausia yra tiesinės daugianarės regresijos forma;
- nepriklausomi kintamieji yra santykiniai finansiniai rodikliai – skirtingus įmonės būklės aspektus apibūdinančių rodiklių grupių atstovai.

Taigi galima sakyti, kad integruotuoju modeliu šie autoriai vadina bankroto tikimybės prognozavimo modelius (pvz. Altman, Liss, Chesser modeliai), kurių rezultatas yra kažkos įvertis parodantis ar įmonei gresia bankrotas ar ne, tačiau neišskiriantis probleminės srities. Kai šis įvertis rodo krizinę situaciją, yra atliekami antrojo etapo vertinimai.

Antrajame etape analizuojami santykiniai įmonės finansiniai rodikliai, kurie yra lyginami su planiniais rodikliais, normatyvais ir kitais nustatytais parametrais. Šio etapo rezultatai konkretina probleminę sritį. Nustačius šią sritį galima nustatyti tokią situaciją lėmusius veiksnius. Tam skirtas trečiasis etapas. Trečiajame etape analizuojamos atitinkamų santykinų finansinių rodiklių sudedamosios dalys, išreikštos absoliutiniais finansiniais rodikliais, kurie yra tipinėse įmonių finansinėse ataskaitose. Šio etapo paskirtis – išsiaiškinti, kurių įmonės finansinių ataskaitų straipsnių reikšmių pokyčiai yra negatyvūs ir lėmė kritinę būklę įmonėje.

Siekiant apibendrinti aukščiau paminėtus požiūrius į bankroto grėsmės nustatymo sistemą buvo nubraižyta schema, kurioje buvo susisteminti pagrindiniai šios sistemos elementai (žr. 7 pav.).

Šaltinis: Bivainis, Garškaitė, 2010, Mackevičius, 2010, Karalevičienė, Bužinskienė, 2011,

7 pav. **Įmonių bankroto grėsmės diagnostikos sistemos schema**

Taigi, aptarus aukščiau paminėtų autorių bankroto grėsmės nustatymo sistemas, galima teigti, kad nors jos yra pakankamai skirtingos, tačiau apima pagrindinę mintį, kad visų pirmą turi būti nustatyta ir įvertinta rizika, kuri sukelia bankroto grėsmę, tuo tarpu vėliau turi būti imtasi priemonių šiai rizikai sumažinti arba išvis panaikinti.

2. KOMPLEKSINĖ BANKROTO GRĖSMĖS DIAGNOZAVIMO METODIKA

Pirmame skyriuje aptarėme, kas yra įmonių bankrotas, kokią jis daro įtaką šalies ekonomikai, kodėl yra svarbu siekti jo išvengti bei ką turėtų apimti bankroto grėsmės diagnostikos sistema. Toliau yra tikslinga plačiau aptarti metodiką, kuri gali būti taikoma siekiant diagnozuoti bankroto grėsmę.

Išankstinis įmonių bankroto grėsmės nustatymas tai yra būdas kiekybiniais parametrais įvertinti įmonės būklę bei nustatyti negatyvias veiklos tendencijas (Garškaitė, 2008). Bankroto grėsmės diagnostikos metodikos pagalba galima nustatyti iš anksto bankroto grėsmę ir atitinkamai jos išvengti.

Dažnai įmonės vertina savo veiklą bei galimą bankroto grėsmę absoliutinių arba finansinių santykinių rodiklių analizės pagalba. Taip pat nemažai populiarūs yra bankroto prognozavimo modeliai, kurie parodo įmonės tikimybę bankrutuoti „artimiausiu metu“. Taigi, bankroto diagnostikai gali būti taikomi įvairūs metodai, tačiau svarbu atkreipti dėmesį, kad visi jie turi savo trūkumų ir dažnai yra netobuli. Dėl šios priežasties šio darbo tyrimui buvo pasirinkta kompleksinė bankroto diagnostikos metodika, kuri savyje apima daug elementų ir leidžia atlikti įvairiapusę įmonės analizę.

Kompleksinę arba kitaip dar vadinama integruotą bankroto grėsmės nustatymo metodiką daugiausiai nagrinėja Lietuvos autoriai, tuo tarpu užsienio autoriai neišskiria šios metodikos kaip tokios. Užsienio literatūroje dažniau galima sutikti apibendrintas rizikos nustatymo ir valdymo integruotas metodikas, kurios turi daug bendro su bankroto grėsmės nustatymo metodika, tačiau yra platesnės, bendresnės ir pritaikomos skirtingoms rizikoms.

Tyrimui pasirinkta naudoti J. Mackevičiaus (2010) pasiūlytą integruotą bankroto grėsmės nustatymo metodiką, kuri apima penkis elementus:

- įmonės išorės aplinkos tyrimas;
- įmonės vidaus aplinkos tyrimas;
- absoliutinių finansinių rodiklių pokyčių vertinimas;
- santykinių finansinių rodiklių skaičiavimas ir vertinimas;
- bankroto prognozavimo modelių taikymas.

Tačiau atsižvelgiant į tai, kad šie penki elementai apima tik įmonės būklės analizę, bet nenurodo, ką reikia daryti įvertinus įmonės būklę nuspręsta įmonėms papildomai taikyti šeštąjį elementą – post diagnostinių priemonių taikymą.

Taigi, visų pirmą, įmonėms turi būti atliekama kokybinė analizė. Taip yra, nes įmonės veiklos sėkmei neišvengiamai daro įtaką tiek vidaus, tiek išorės aplinka, todėl siekiant išsiaiškinti ar įmonei gresia bankrotas būtina įvertinti šių aplinkų poveikį įmonės veiklai.

Pirmame skyriuje buvo aptarta, kad mokslininkai išskiria ne vieną išorinį veiksni, galintį sukelti bankrotą, tačiau verta atkreipti dėmesį, kad kiekvienai įmonei ar šakai gali būti reikšmingi skirtingi veiksniai. Šiame tyrime buvo nuspręsta analizuoti išorės aplinką remiantis J. Mackevičiaus (2010) pasiūlytais išorės veiksniais (žr. 8 pav.). Naginėjant išorės aplinkos ekonominius veiksnius būtina išanalizuoti infliaciją, valstybės monetarinę bei fiskalinę politiką, palūkanų normą, investicinę, užsienio prekybos bei paskolų politikas, eksportą/ importą, ūkio išsivystymą. Tuo tarpu aptariant politinius ir teisinius veiksnius reikia atkreipti dėmesį į teisės aktų pokyčius, valstybinį reguliavimą, politinės sistemos stabilumą. Išorinės aplinkos socialiniai ir kultūriniai veiksniai apima valstybės socialinę politiką, nedarbo lygį, emigraciją bei imigraciją, o technologiniai - valstybės inovacijų bei naujų technologijų atsiradimo skatinimą ir rėmimą

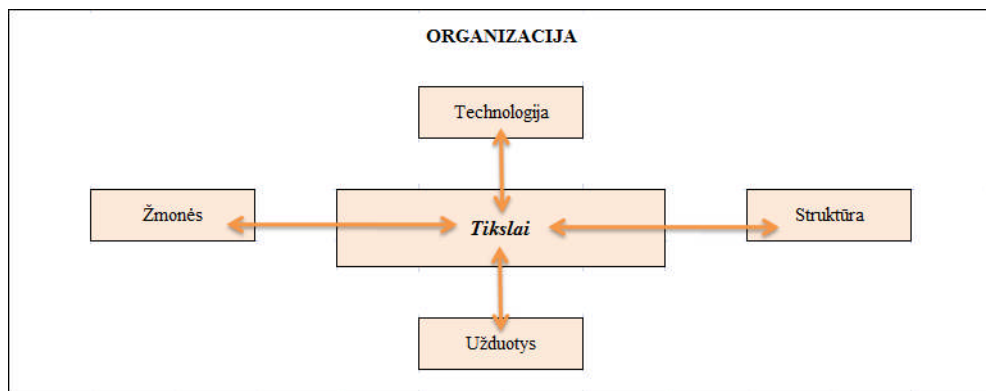

Šaltinis: Sudaryta pagal Mackevičius, 2010.

8 pav. Išorinės aplinkos veiksniai

Šie penki veiksniai buvo pasirinkti ir todėl, kad keturi iš jų (ekonominiai, politiniai ir teisiniai, socialiniai ir kultūriniai bei technologiniai) atitinka pasaulyje pagarsėjusią PEST analizę, kurios pagalba yra analizuojama šalies makroekonominė aplinka, turinti įtaką įmonės veiklai, bei kuri yra naudojama kaip strateginio planavimo priemonė, kuri gali leisti suprasti rinkos augimo ir kitimo veiksnius, verslo poziciją bei potencialą. J. Mackevičius (2010) šią puikiai visiem žinomą analizę papildė tik penktuoju elementu, t. y. ekologiniais veiksniais. Visgi kalbant apie transportavimo įmones, svarbu atkreipti dėmesį, kad ekologiniai veiksniai joms daro pakankamai nedidelę įtaką, todėl šiam veiksniai gali būti skiriama mažiau dėmesio.

Atliekant įmonės kokybinę analizę taip pat būtina išanalizuoti ir vidinės aplinkos veiksnius. Tyrime buvo pasirinkta analizuoti A. N. Liukšino (2000) pateikiamus vidinius įmonės veiksnius (žr. 9 pav.). Jo nuomone, būtina išnagrinėti žmones, kadangi jie yra organizacijos pagrindas, nes įgyvendina organizacijos tikslus, taip pat tikslus - rezultatus, kuriuos organizacija stengiasi pasiekti bei užduotis - mažesnius žingsnelius, konkretizuojančius organizacijos tikslus. Be to ne mažiau svarbi yra technologija, kuri turi būti suprantama kaip įrengimų, įrankių ir atitinkamų techninių žinių derinys reikalingas darbui, informacijai ar medžiagoms transformuoti į produktus arba paslaugas, ir organizacijos struktūra – valdymo lygių ir funkcijų sričių ryšiai, vidaus kontrolės sistema. Visi šie vidinės aplinkos veiksniai tiesiogiai priklauso vienas nuo kito, o jų viduje yra įmonės tikslai. Pagrindinių įmonės tikslų pasikeitimas sąlygotų ir kitų veiksnių pokyčius.

Šaltinis: Sudaryta pagal Liukšinov, 2000.

9 pav. Organizacijos vidinė aplinka

Visgi vien kokybinės išraiškos veiksnių nepakanka tam, kad galima būtų spręsti apie įmonei gresiančio bankroto tikimybę, kadangi dažnai šie veiksniai yra analizuojami ir interpretuojami vieno arba kelių asmenų ir todėl pasižymi subjektyvumu. Dėl šios priežasties analizuojant įmonės veiklą būtina pasitelkti taip pat kiekybinės išraiškos veiksnius, t. y. finansinius įmonės skaičius. Būtent todėl aptarus pirmuosius du kokybinės išraiškos kompleksinės bankroto diagnostikos elementus, tikslinga pereiti prie sekančio žingsnio – kiekybinės įmonės būklės analizės.

Kiekybinę įmonės finansinių duomenų analizę verta pradėti nuo absoliutinių finansinių rodiklių pokyčių įvertinimo. Diagnozuojant įmonės bankroto tikimybę turi būti peržiūrėti visi finansinių ataskaitų (balanso, pelno (nuostolių), pinigų srautų, nuosavo kapitalo pokyčių ataskaitų ir aiškinamojo rašto) absoliutiniai rodikliai. Be to ypatingą dėmesį reikėtų skirti ilgalaikio bei trumpalaikio turto, nuosavo kapitalo bei įsipareigojimų analizei. J. Mackevičius (2010) pabrėžia, kad vertinant absoliutinius rodiklius būtina atkreipti dėmesį į žemiau išvardytus balanso straipsnių pokyčių atvejus:

- ilgalaikio turto sumažėjimas – būtina patikrinti ar turtas nebuvo parduotas siekiant sumažinti piniginių išteklių trūkumą;
- ilgalaikio turto padidėjimas – reikia patikrinti, koku tikslu buvo pirktas turtas, ar lėšos buvo tinkamai investuotos, ar šios investicijos pagalba yra siekiama padidinti įmonės pelną o ne tik išaldyti pinigines lėšas.
- atsargų augimas – būtina patikrinti, ar tai lėmė pardavimų sulėtėjimas, ar teisingai yra planuojamas gamybos bei atsargų įsigijimo bei pardavimų ciklas, kaip veikia darbo organizacinė sistema.
- per vienerius metus gautinų sumų didėjimas – reikia patikrinti, ar įmonės pirkėjai yra mokus, kaip veikia įmonės atsiskaitymų politika.
- trumpalaikių ir ilgalaikių įsipareigojimų padidėjimas – yra finansinių problemų indikatorius, priverčiantis atkreipti dėmesį į priežastis, dėl kurių įmonė neatsiskaitė su darbuotojais, tiekėjais, kreditoriais arba galbūt nesumokėjo mokesčių į valstybės biudžetą. Lėšų trūkumas šiam tikslui parodo rimtas įmonės problemas.

Nemažiau svarbu yra išnagrinėti pelno (nuostolių) ataskaitos absoliutinius rodiklius. Siekiant diagnozuoti, ar įmonei gresia bankrotas reikėtų atkreipti dėmesį į tokius šios ataskaitos straipsnius:

- Pardavimo pajamos – šiam rodikliui mažėjant galima spręsti apie sumažėjusią paklausą, netinkamai suorganizuotą pardavimo procesą, rinkodaros strategijos trūkumą. Taip pat sumažėjusios pardavimų pajamos gali reikšti, jog įmonė pralaimi konkurencinę kovą arba gamina nekokybišką ar pasenusią produkciją.
- Pardavimo sąnaudos – šio straipsnio didėjimas parodo netinkamą veiklos organizavimą, išteklių bei lėšų netaupų naudojimą bei švaistymą.

Visgi nors balansas ir pelno (nuostolio) ataskaita yra dažniausiai nagrinėjamos ataskaitos negalima pamiršti ir kitų, kurios duoda ne ką mažiau naudingos informacijos. Pavyzdžiui, nagrinėjant pinigų srautų ataskaitą verta atkreipti dėmesį į pagrindinės veiklos pinigų srautus. Šio rodiklio sumažėjimas gali reikšti lėšų pagrindinės įmonės veiklos vykdymui bei plėtojimui trūkumą. Taip pat tai gali parodyti įmonės nesugebėjimą gražinti paskolą ir palūkanas, sumokėti mokesčius į valstybės biudžetą, išmokėti dividendus akcininkams. Taip pat būtina atkreipti dėmesį į finansinės veiklos pinigų srautus. Jų sumažėjimas parodo, kad galbūt įmonė nesugeba pasinaudoti išoriniais finansavimo šaltiniais arba kreditoriai nesutinka išduoti paskolos įmonei dėl to, kad abejoja jos sugebėjimu gražinti įsiskolinimą. Taip pat tai gali reikšti santykių su trečiaisiais asmenimis pablogėjimą.

Be to, jei įmonės finansinėje atskaitomybėje atsiranda tokie straipsniai, kaip „Praėjusių metų nuostoliai“, „Ataskaitinių metų nuostoliai“, „Laiku neapmokėtos paskolos“, galima iškart daryti išvadą, kad įmonė turi problemų ir jai gresia bankrotas (Grigaitienė, Patkauskienė, 2007).

Visgi, nors absoliutinių rodiklių pokyčių vertinimas gali padėti atskleisti įmonės veiklos trūkumus, tačiau nereikia pamiršti, jog vien to nepakanka, kad išsiaiškinti įmonės bankroto grėsmės egzistavimą. Bet koku atveju yra būtina gylesnė analizė, todėl taikant kompleksinę bankroto grėsmės nustatymo metodiką yra siūloma skaičiuoti ir finansinius santykinius įmonės rodiklius bei juos analizuoti. Šį bankroto prevencijos būdą savo straipsniuose propaguoja tokie autoriai kaip T. Salmi ir kt. (1988), C. Yoshiko Shirata (1998), E. Zeytinoglu ir Y. Deniz Akarım (2013) ir kiti užsienio mokslininkai. Tuo tarpu tarp lietuvių autorių santykinų finansinių rodiklių analizei daugiausiai dėmesio skyrė J. Mackevičius (2010), J. Bivainis bei K. Garškaitė (2010). Visgi, reikėtų atkreipti dėmesį, kad nors santykinų rodiklių skaičiavimas yra pakankamai greitas ir nesunkus procesas, tačiau pasirenkant jį kaip būdą bankroto grėsmei nustatyti iškyla kalusimas, kokius gi santykinus finansinius rodiklius pasirinkti skaičiuoti bei kaip juos vertinti. Standartiškai įmonėms yra siūloma skaičiuoti kelis pagrindinius rodiklius, kurie parodytų įmonės veiklos efektyvumą, pelningumą ir t.t. Be to negalima pamiršti ir įmonės veiklos specifikos. Priklausomai nuo šakos, kurioje įmonė dirba gali būti pasirenkami ir kiti labiau specifiški, tačiau individualiu atveju pakankamai svarbūs ir informatyvūs rodikliai.

Transportavimo įmonių bankroto grėsmės diagnozavimo tyrimui buvo pasirinkti 8 rodikliai (žr. 7 lent.), kurie buvo atrinkti susistemintus L. V. Philosophov ir kt. (2008), E. Zeytinoglu ir Y. Deniz Akarım (2013), J. Mackevičiaus (2010), J. Bivainio bei K. Garškaitės (2010) siūlomus skaičiuoti finansinius rodiklius, kurie gali parodyti pagrindines įmonių problemas.

7 lentelė. **Pagrindiniai finansiniai santykiniai rodikliai**

Rodiklio pavadinimas	Rodiklio apskaičiavimas	Rodiklio kritinė reikšmė (netinkama reikšmė)
<i>Bendrasis trumpalaikio mokumo koeficientas</i>	<u>Trumpalaikis turtas</u> Trumpalaikiai įsipareigojimai	Mažiau už 1,0
<i>Greitojo trumpalaikio mokumo koeficientas</i>	<u>Trumpalaikis turtas-Atsargos</u> Trumpalaikiai įsipareigojimai	Mažiau už 0,5
<i>Bendrasis skolos koeficientas</i>	Trumpalaikiai ir ilgalaikiai <u>įsipareigojimai</u> Turtas	Daugiau už 1,0
<i>Turto pelningumas (ROA)</i>	<u>Grynasis pelnas</u> Turtas	Neigiamas
<i>Grynasis pardavimo pelningumas</i>	<u>Grynasis pelnas</u> Pardavimo pajamos	Neigiamas

7 lentelės tęsinys pateiktas kitame puslapyje

Rodiklio pavadinimas	Rodiklio apskaičiavimas	Rodiklio kritinė reikšmė (netinkama reikšmė)
<i>Grynasis nuosavo kapitalo pelningumas (ROE)</i>	<u>Grynasis pelnas</u> Nuosavas kapitalas	Neigiamas
<i>Finansinis svertas</i>	<u>Skolintas kapitalas</u> Nuosavas kapitalas	Kuo didesnis nukrypimas nuo kapitalo struktūros pusiausvyros
<i>Pardavimo savikainos lygis</i>	<u>Pardavimo savikaina</u> Pardavimo pajamos	Daugiau už 1,0

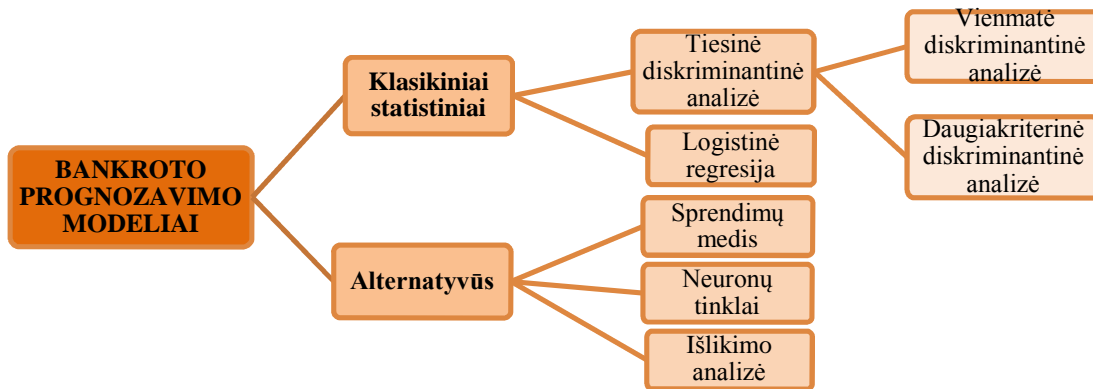
Šaltinis: Sudaryta pagal Philosophov ir kt., 2008, Zeytinoglu, Deniz Akarım, 2013, Mackevičiaus, 2010, Bivainis, Garškaitė, 2010.

7 lentelėje pateikti rodikliai parodo, kad aukščiau paminėtų autorių nuomone ypatingas dėmesys skaičiuojant finansinius rodiklius turi būti skiriamas mokumo bei pelningumo rodikliams.

Taip pat iš tos pačios lentelės duomenų matosi, kad tiesiog apskaičiuoti rodiklį neužtenka, norint iš santykinių rodiklių gauti mums reikalingą bei objektyvią informaciją, apskaičiavus rodiklį būtina jį palyginti su tam tikrais kritiniais dydžiais. Dažniausiai šie kritiniai dydžiai yra nurodomi įvairių autorių publikacijose, tačiau čia kyla klausimas, kiek tai yra tikslinga lyginti nagrinėjamai įmonei apskaičiuotą rodiklį su mokslininkų pateiktomis kritinėmis ribomis, kadangi kritinės reikšmės kiekvienai nagrinėjamai šaliai, šakai bei nagrinėjamam laikotarpiui gali ženkliai skirtis, o kartais dėl verslo sudėtingumo ir išskirtinumo gali būti ne visai racionalu lyginti jį su visa šaka. Dėl šios priežasties apskaičiuotą rodiklį yra tikslinga ne tik palyginti su literatūroje nurodomomis reikšmėmis, tačiau ir palyginti su Lietuvos Statistikos departamento pateikiamomis Lietuvos įmonių vidutinėmis rodiklių reikšmėmis pagal atskirą šaką, kadangi ši statistika parodo, kokia šiuo metu vyrauja situacija Lietuvoje.

Paskutinis kiekybinis bankroto grėsmės diagnozavimo metodikos elementas yra bankroto prognozavimo modelių taikymas. Daugelio autorių nuomone tai yra patogiausias būdas iš anksto nustatyti bankroto grėsmę, tačiau labai svarbu pasirinkti tinkamą įmonės bankroto prognozavimo modelį.

D. Jurevičienė ir E. Bercevič (2013) savo straipsnyje „The Evaluation of Bankruptcy Prediction Models for Lithuanian Companies” išskiria, kad vienas iš bankroto prognozavimo modelių trūkumų yra šių modelių gausumas bei sudėtingumas pasirinkti tinkamus konkrečios įmonės bankroto tikimybės nustatymui. Autorės nurodo, kad bankroto prognozavimo modeliai yra grupuojami pagal jų metodikas, todėl modelių pasirinkimas yra galimas atsižvelgiant į tai kokiai grupei jie priklauso. Apibendrinant D. Jurevičienės bei E. Bercevič (2013) pateiktas M. Adnan Aziz ir Humayon A. Dar (2006), S. Balcaen ir H. Ooghe (2004) bei J. Mackevičiaus ir Silvanavičiūtės (2006) bankroto prognozavimo modelių klasifikacijas galima teigti, kad dažniausiai modeliai yra skirstomi į 2 grupes – klasikinius bei naujus, pažangesnius (žr. 10 pav.).

Šaltinis: Sudaryta pagal D. Jurevičienė, E. Bercevič, 2013.

10 pav. Bankroto prognozavimo modelių klasifikacija

Klasikiniams modeliams galima priskirti vienmatės bei daugiakriterinės diskriminantinės analizės ir logistinės regresijos modelius. Tuo tarpu ktiai, naujesnei alternatyvių modelių grupei yra priskiriami sprendimų medžio, išlikimo analizės ar neuroninių tinklų modeliai.

Tiesinės diskriminantinės analizės modeliai tiesinės funkcijos pagalba nustato priklausomybę tarp bankroto tikimybės (priklausomas kintamasis) ir finansinių įmonės rodiklių (nepriklausomi kintamieji) (Garškaitė, 2008). Tiesinės diskriminantinės analizės modeliai yra išreiškiami žemiau pateikta formule:

$$Z = a + b_1X_1 + b_2X_2 + \dots + b_nX_n; \quad (1)$$

kur:

Z – bankroto tikimybė;

a – konstanta;

X_i – finansinis kintamasis;

b_i – koeficientas, išreiškiantis ryšį tarp finansinio kintamojo ir bankroto tikimybės.

Tiesinės diskriminantinės modelių grupės pradininkų yra laikomas amerikiečių ekonomistas E. I. Altmanas. Jo modeliams savo knygoje bei straipsniuose daug dėmesio skiria tokie autoriai kaip M. Gombola (1987), R. Collins (1980), J. B. Caouette (2008), J. Mackevičius, Rakštelienė (2005). E. Altmanas pasiūlė įmonės bankrotui nustatyti „Z“ modelį, kuris yra paremtas santykinų rodiklių skaičiavimu, iš kurių išvedamas apibendrintas „Z“ koeficientas. Jis siekė surasti tam tikrą ribą, kuri suskirstytų įmones į dvi grupes - kurioms bankrotas negresia ir kurioms gresia. Remiantis šiuo modeliu vėliau buvo bandyta sukurti naujus, tobulesnius modelius. Tarp jų išsiskyrė 1978 m. Kanados mokslininko G. Springate pateiktas bankroto prognozavimo modelis, be to pagelbėti įmonėms taip pat bandė ir anglų mokslininkai - R. Taffler ir R. Liss (Kučiauskaitė, 2009). Visi šie modeliai yra išreikšti formulėmis (žr. 1 pried.), susidedančiomis iš finansinių kintamųjų ir nekintančių koeficientų. Taip pat

kiekvienas autorius pasirinko savo modeliui tinkamą kritinę reikšmę, kuri parodo įmonei, ar egzistuoja bankroto tikimybė.

Siekinat pasirinkti kokius bankroto prognozavimo modelius taikyti, svarbu apžvelgti ir jų pritaikomumą Lietuvos įmonėms. Dauguma mokslininkų yra teigiamai nusiteikę Altmano modelio atžvilgiu, visgi ne vienas pripažįsta, kad Altman modelį reikia tobulinti. Mackevičiaus ir Silmanavičiūtės (2006) tyrimai parodė, kad šis modelis yra tinkamas Lietuvos įmonėms, tačiau apsisaugojimui pataria lyginti jo rezultatus su trumpalaikio bei ilgalaikio mokumo bei pelningumo rodikliais. Teigiamai šį modelį įvertino ir K. Garškaitė (2008). Tuo tarpu Stundžienė ir Boguslauskas (2006) bei M. Tvaronavičienė (2001) kritiškai vertina Altman sukurtą modelį. Šių autorių tyrimo metu buvo pastebėta žymi paklaida, be to šie mokslininkai atkreipia dėmesį, kad jis buvo sukurtas labai seniai. Tuo tarpu kiti modeliai nėra tokie populiarūs tarp Lietuvos autorių. Springate ir Taffler modeliai buvo nagrinėjami Mackevičiaus ir Silvanavičiūtės (2006) bei Garškaitės (2008) tyrimuose, kurie parodė, kad abu modeliai yra tinkami Lietuvos įmonių bankroto diagnozavimui. Tuo tarpu Liss modelio K. Garškaitė nepataria naudoti Lietuvos įmonėms, kadangi atlikto tyrimo metu jis parodė pakankamai kontraversiškus rezultatus.

Kadangi įmonių bankrotas yra sudėtingas reiškinys ir dažnai vien tiesine priklausomybe jį aprašyti yra netikslinga, buvo sukurti logistinės regresijos modeliai, kuriuose bankroto tikimybei prognozuoti naudojama ir logistinės regresijos funkcija:

$$P = \frac{1}{1+e^{-Z}}; \quad (2)$$

kur:

P – bankroto tikimybė (tarp 0 ir 1);

e = 2,71828182846;

Z = a+b₁X₁+b₂X₂+...+b_nX_n.

Šiuo būdu yra nustatoma, į kurią iš dviejų grupių patenka analizuojamas objektas – sėkmės, jei įmonė artimiausiu metu nebankrutuos, ir gresiančio bankroto (Ruczinski, 2003).

Populiariausi tarp šios grupės modelių yra Zavgren bei Chesser modeliai. Pirmasis yra ypatingas tuo, kad siūlo naudoti skirtingas išraiškas, priklausomai nuo to kokio senumo duomenys yra naudojami (Mackevičius, 2010). Be to logistinės regresijos modelį sukūrė ir lietuvių autorius Grigaravičius (2003). Jo modelis pasižymi rodiklių gausumu bei tuo, kad jis yra pritaikytas būtent Lietuvos įmonėms. Visų šių modelių Z koeficientų išraiškos bei kritinės ribos yra pateiktos 1 priede.

Kalbant apie šių modelių taikymo tinkamumą Lietuvos įmonėms, galima sakyti, kad jie yra vertinami pakankamai kritiškai. Iš lietuvių autorių juos tyrė tik Mackevičius ir Silvanavičiūtė (2006), kurių tyrimas parodė, kad apskaičiuotos bankroto tikimybės nėra tikslios ir tik iš dalies sutapo su tiesinės

diskriminantinės analizės modelių rezultatais (Garškaitė, 2008, p. 130). Taigi šių autorių teigimu nei Zavgren, nei Chesser modeliai nėra tinkami Lietuvos įmonių bankroto grėsmei diagnozuoti, tuo tarpu Grigaravičiaus modelis yra pakankamai naujas, todėl jis dar nėra ištirtas Lietuvos mokslininkų.

Taip pat, kaip buvo minėta, be klasikinių modelių egzistuoja ir kiti alternatyvūs, taip vadinamieji, dirbtinio intelekto modeliai. Populiariausi tarp jų yra sprendimų medžio bei neuronų tinklai. Visgi, šie modeliai yra dar nauji ir Lietuvos mokslininkai nėra plačiai ištyrę jų tinkamumo Lietuvos įmonėms, todėl šie modeliai tyrime nebus taikomi.

Taip pat renkantis, kurį modelį naudoti reikėtų atkreipti dėmesį, kad autoriai šiuos modelius kūrė skirtingu laikotarpiu, ne tose pačiose valstybėse, kurios skiriasi ekonomine, politine, konkurencine ir kt. aplinkomis. Be to, autoriai bankroto prognozavimo modeliams sukurti analizavo skirtingas įmones bei ėmė nevienodą jų imtį. Tai gali sąlygoti šių modelių tinkamumą ne visoms įmonėms (Januševičiūtė, 2010). Apie šakos efektą bankroto prognozavimo modeliuose daug kalba S. Chava straipsnyje „Bankruptcy prediction with industry effects“. Jo nuomone, modelių autoriai bandydami sukurti modelį dažniausiai analizuoja tik vienos šalies ir vienos šakos įmones. Tuo tarpu kitos šakos įmonėms gali būti reikšmingi visai kitokie rodikliai, dėl kitokios jų darbo specifikos ar verslo aplinkos, kuri labai skiriasi skirtingose šalyse. Panaši situacija yra ir su laikotarpiu. Dauguma bankroto prognozavimo modelių buvo sukurta prieš 20 – 40 metų, nuo to laiko pasikeitė šalies ekonominė, politinė, mokestinė, verslo aplinka. Modeliai nėra pritaikyti išskirtinėms sąlygoms, tokioms kaip pavyzdžiui ekonominė krizė, taigi esant skirtingai verslo aplinkai, kitokioms ekonominėms ar politinėms sąlygoms, kiekvienas modelis gali rodyti skirtingus rezultatus.

Remiantis aukščiau paminėtomis bankroto prognozavimo modelių savybėmis bei jų populiarumu tarp Lietuvos mokslininkų buvo pasirinkta tarnsportavimo įmonių bankroto grėsmei nustatyti pritaikyti Altman, Springate, Taffler, Liss, Zavgren ir Chesser modeliai. Buvo atsisakyta tirti Grigaravičiaus modelio tinkamumą Lietuvos tarnsportavimo įmonėms, kadangi šis modelis reikalauja daugiau duomenų, kurių įmonių finansinės ataskaitos nepateikia, šį modelį taikyti būtų netikslinga.

Kaip jau buvo minėta, mūsų aptariama kompleksinė bankroto grėsmės diagnostavimo metodika yra išskirtinė tuo, kad ji apima ne tik įmonės būklės analizę, bet yra siūloma taikyti ir post-diagnostines priemones. Kai įmonei yra diagnozuota bankroto tikimybė ir nustatytos probleminės sritys, ji turėtų imtis tam tikrų veiksmų siekiant veikti stabiliai ir užtikrinti savo veiklos tęstinumą.

Bivainis ir Garškaitė (2010) teigia, kad tam, kad išvengti bankroto, pradžioje įmonė turi suvaldyti savo problemas iš vidaus. Tam turi būti naudojamos vidinės bankroto prevencijos priemonės, t. y. įmonės potencialas. Šios priemonės ypač efektyvios pradinėse bankroto grėsmės stadijose. Jeigu bankroto grėsmė

diagnozuota jau vėlyvoje stadijoje ir yra pakankamai didelė, vidinių bankroto prevencijos priemonių taikymas gali jau nepadėti atkurti finansinės pusiausvyros. Tokiu atveju įmonėms tikslinga taikyti išorines priemones – inicijuoti restruktūrizavimą, pasirenkant tam efektyviausią jo formą.

Šiame tyrime remsimės J. Mackevičiaus (2005) siūlomomis post-diagnostinėmis priemonėmis, kuris išskiria dvi tokių priemonių, skirtų bankrotui išvengti, grupes:

- Operatyvinės;
- Strateginės.

Tarp veiksmingiausių operatyvinių priemonių jo nuomone svarbu išskirti:

- Įmonės valdymo sistemos pakeitimai;
- Įmonės restruktūrizavimas;
- Išlaidų mažinimo galimybių paieška;
- Vidaus kontrolės sistemos sustiprinimas ir kt.

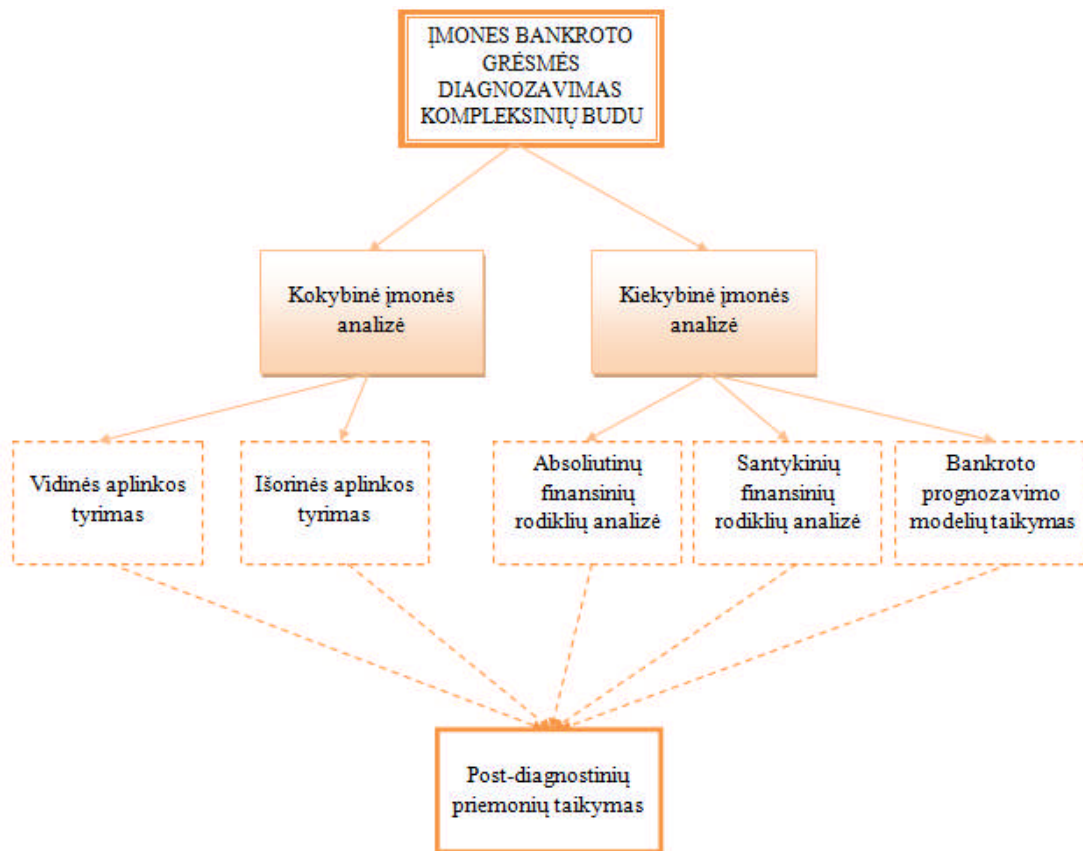
Tuo tarpu strateginėms priemonėms bankrotui išvengti yra priskiriami tokie veiksniai kaip pavyzdžiui:

- Darbuotojų kvalifikacijos kėlimas;
- Nuolatinis konkurencinės rinkos tyrimas;
- Produkcijos ir paslaugų pasiūlos analizė;
- Apsirūpinimas reikalingais ištekliais;
- Naujų technologijų taikymas;
- Šalies ekonominės ir politinės padėties analizė.

Kaip matome operatyviniai veiksniai yra tokie, kurie gali duoti iš karto matomą rezultatą. Tarkim sumažinus išlaidas iš karto atsiranda laisvi pinigai, kuriuos galima kažkur panaudoti gerinant įmonės būklę. Tuo tarpu strateginės priemonės yra labiau ilgalaikės, jų rezultatas yra matomas tik praėjus tam tikram laiko tarpui. Strategines priemones įmonės turėtų taikyti visada, ne tik kai situacija yra kritinė, tokiu būdu sumažindamos bankroto grėsmės atsiradymo tikimybę.

Svarbu, kad įmonės vadovai nebijotų imtis ryžtingų priemonių kriziniams veiksniams pašalinti ar sumažinti jų riziką. Racionalūs ir laiku priimti sprendimai dėl įmonės veiklos krypčių koregavimo, struktūros, naujovių ir pažangių technologijų diegimo mažina nemokumo ir bankroto riziką.

Aptarus visus pasirinktos taikyti kompleksinės įmonių bankroto grėsmės diagnostikos elementus buvo nubraižyta schema, atspindinti ne tik analizės metodus, kurie bus taikomi tyrime, bei jų eiliškumą.

Šaltinis: Sudaryta pagal Mackevičius, 2010, Mackevičius, Rakštelienė, 2005, Bivainis, Garškaitė, 2010.
11 pav. **Kompleksinės įmonių bankroto grėsmės diagnostikos schema**

Kitame žingsnyje šie elementai bus pritaikyti realioms įmonėms bei bus įvertintas šios metodikos veiksmingumas ir tinkamumas.

3. KOMPLEKSINĖS BANKROTO GRĖSMĖS DIAGNOZAVIMO METODIKOS TAIKYMO LIETUVOS TRANSPORTAVIMO ĮMONĖMS TYRIMAS

Ankstesniame skyriuje aptarėme kompleksinę bankroto diagnostikos metodiką, kuri savyje sujungia kelis įmonės analizės bei bankroto diagnostikos būdus. Kaip jau išsiaiškinome, šios metodikos pagalba įmonė yra analizuojama keliais skirtingais pjūviais bei aspektais, tokiu būdu siekiant gauti objektyvesnę ir patikimesnę įmonės bankroto tikimybės įvertinimą. Toliau darbe patikrinsime, ar šis metodas yra tinkamas Lietuvos transportavimo šakos įmonių bankrotui prognozuoti. Modelio tinkamumą nustatysime išanalizavę kelių veikiančių ir bankrutavusių įmonių visus integruotos bankroto grėsmės nustatymo metodikos elementus, t. y. bus įvertinta šių įmonių vidaus ir išorės aplinkos įtaka, apskaičiuoti absoliutiniai ir santykiniai finansiniai rodikliai bei įvertinti jų pokyčiai, be to bus nustatyta bankroto tikimybė remiantis pasirinktais bankroto diagnostikos modeliais bei pasiūlytos post-diagnostikos priemonės.

3.1. Tyrimo apžvalga

Tyrimui buvo pasirinktos 2 bankrutavusios ir 2 šiuo metu rinkoje veikiančios įmonės, priklausančios vienai šakai ir teikiančios panašias paslaugas. Pasirinkta nagrinėjama šaka – transporto sektorius. Transportavimo šaką sudaro automobilių, geležinkelių, vandens ir oro transportas, ji apima krovinių ir keleivių gabenimą įvairiomis transporto priemonėmis. Šios šakos esmė yra gabenti įvairių ūkio šakų sukurtą produkciją, keisti jos vietą, taip pristatant krovinius jų vartotojams. Transporto produkcija yra - krovinių ir keleivių gabenimo procesas, o galutinis šios veiklos rezultatas yra pervežti kroviniai ar keleiviai. 2011 m. transporto šaka buvo ketvirta, tuo tarpu 2012 m. penkta Lietuvoje pagal bankrutavusių įmonių skaičių, todėl bankroto grėsmės diagnostika šios šakos įmonėms yra ypač aktualus (Įmonių bankroto valdymo departamentas prie LR Ūkio ministerijos, 2012).

Be to trys iš keturių tyrimui pasirinktų įmonių, priklauso smulkaus ir vidutinio verslo grupei, kadangi tokios bendrovės dažnai yra mažai žinomos, tačiau būtent šiai grupei priklausančios įmonės sudaro virš 90 proc. visų Lietuvoje veikiančių įmonių (įmonė yra smulkaus ar vidutinio verslo subjektas kai jos darbuotojų skaičius yra mažesnis nei 250, įmonės metinės pajamos neviršija 138 mln. litų ar įmonės turto balansinė vertė yra ne didesnė kaip 93 mln. Litų (LR Smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymas, 2008)). Kiekvienos iš tokių įmonių bankrotas turės tiesioginę įtaką šalies ūkio stabilumui, taigi akivaizdu, kad reikia skirti daugiau dėmesio smulkaus ir vidutinio verslo bankroto problematikai.

Taigi šiam tyrimui iš bankrutavusių įmonių nagrinėjimui buvo pasirinktos dvi uždarnosios akcinės bendrovės - UAB „Romas ir Ko“ bei UAB „Achemarida“. Abi šios bendrovės teikė transportavimo ir logistikos paslaugas, kurias galime išskirti į dvi smulkesnes grupes:

- Krovinių gabenimas vietiniais ir tarptautiniais maršrutais;
- Krovinių gabenimo organizavimas – muitinės dokumentų tvarkymas, maršrutų parinkimas.

8 lentelė. Tyrimui pasirinktų bankrutavusių įmonių pagrindinės charakteristikos

Įmonės pavadinimas	Miestas	Vidutinis darbuotojų skaičius nagrinėjamu laikotarpiu	Bankroto bylos iškelimo metai
<i>UAB „Romas ir Ko“</i>	Marijampolės sav., Skaisčių k.	67	2011
<i>UAB „Achemarida“</i>	Klaipėda	66	2011

Abi pasirinktos įmonės priklauso smulkaus ir vidutinio verslo grupei. Jų vidutinis darbuotojų skaičius nagrinėjamu laikotarpiu buvo apie 66-67 žmonės. UAB „Achemarida“ veikė viename iš didžiųjų Lietuvos miestų – Klaipėdoje, tuo tarpu UAB „Romas ir Ko“ buvo įsikūrusi Marijampolės savivaldybėje. Taip pat svarbu paminėti, kad abiems šioms įmonėms bankroto byla buvo iškelta 2011 metais (žr. 8 lent.).

Be bankrutavusių įmonių taip pat bus nagrinėjamos ir dvi šiuo metu sėkmingai dirbančios bendrovės: UAB „Girteka“ bei UAB „Autoverslas“. Veikiančios įmonės pasirinktos atsižvelgiant į faktą, kad per nagrinėjamą laikotarpį joms nebuvo iškelta bankroto byla, nesikeitė įmonės forma. Atrinktos bendrovės priklauso tai pačiai transporto šakai. 9 lentelėje yra pateikiami kiekvienos iš šių įmonių bendri duomenys.

9 lentelė. Tyrimui pasirinktų veikiančių įmonių pagrindinės charakteristikos

Įmonės pavadinimas	Miestas	Veiklos pradžios metai	Vidutinis darbuotojų skaičius nagrinėjamu laikotarpiu
<i>UAB „Girteka“</i>	Vilnius	1996	812
<i>UAB „Autoverslas“</i>	Vilnius	1993	102

Remiantis 9 lentelės duomenimis matome, kad viena iš analizuojamų įmonių priklauso didelių ir vidutinių įmonių grupei, jų darbuotojų skaičius svyruoja nuo 102 iki 812. Šios bendrovės savo veiklą pradėjo prieš daugiau nei 7 ir 10 metų, šiuo metu jos yra įsikūrusios Lietuvos sostinėje.

Taip pat verta atkreipti dėmesį, kad pasirinktos keturios įmonės neatitinka statistinės imties ir tyrimo rezultatai neatspindi visos visumos. Šis tyrimas atspindi tik integruotos bankroto diagnozavimo metodikos pritaikomumo rezultatus pasirinktoms bendrovėms.

Tiriant įmonių būklę kompleksiniu bankroto diagnozavimo metodu buvo naudojami įmonių finansinės atskaitomybės dokumentai, kurie buvo gauti iš duomenų bazės Amadeus bei naudojant mokamą Registrų centro prieigą prie įmonių finansinių dokumentų. Taip pat buvo naudojama laisvai internete prieinama žiniomis/ naujienomis/ komentarais susijusiais su šiomis įmonėmis. Bendrovės buvo analizuojamos trijų metų laikotarpyje – 2008-2010 m. Šis laikotarpis buvo pasirinktas, kadangi bankrutavusioms įmonėms tai yra trys metai prieš bankrotą, be to yra tikslinga ir nebankrutavusias įmones analizuoti tuo pačiu laikotarpiu, kad galima būtų palyginti rezultatus. Bankrutavusios įmonės tyrimo eigoje lentelėse bei paveiksluose bus žymimos „*“ ženklu, einančiu prieš pavadinimą, taip siekiant išskirti jas nuo sėkmingai veikiančių įmonių.

Atliekant finansinių santykinų rodiklių apskaičiavimą buvo pasirinkta skaičiuoti metodinėje dalyje jau aptartus rodiklius:

- trumpalaikio mokumo rodikliai - bendrasis trumpalaikio mokumo koeficientas, greitojo trumpalaikio mokumo koeficientas;
- ilgalaikio mokumo rodikliai – bendrasis skolos koeficientas, finansinis svertas;
- pelningumo rodiklis - grynasis pardavimų pelningumas, turto pelningumas, nuosavo kapitalo pelningumas;
- veiklos efektyvumo – pardavimo savikainos lygis.

Taip pat tyrimui buvo pasirinkti šeši bankroto prognozavimo modeliai, priklausantys tiesinės diskriminantinės analizės ir logistinės regresijos modelių grupėms. Iš tiesinės diskriminantinės analizės modelių tyrime bus taikomi: Altman, Springate, Taffler, Liss. Tuo tarpu iš logistinės regresijos modelių tyrimui buvo pasirinkti: Zavgren ir Chesser modeliai.

Išanalizavus įmonių aplinkas bei finansines ataskaitas pasirinktais laikotarpiais buvo patikrinta ar pasirinktas kompleksinis bankroto diagnozavimo modelis tinka Lietuvos įmonių bankrotui prognozuoti, t. y. ar bankrutavusioms įmonėms galima buvo nuspėti artėjantį bankrotą taikant šį modelį bei ar veikiančios įmonės yra įvertinamos geriau už bankrutavusias. Taip pat buvo palyginta ar taikant atskirus šio modelio elementus galima būtų nuspėti bankrotą.

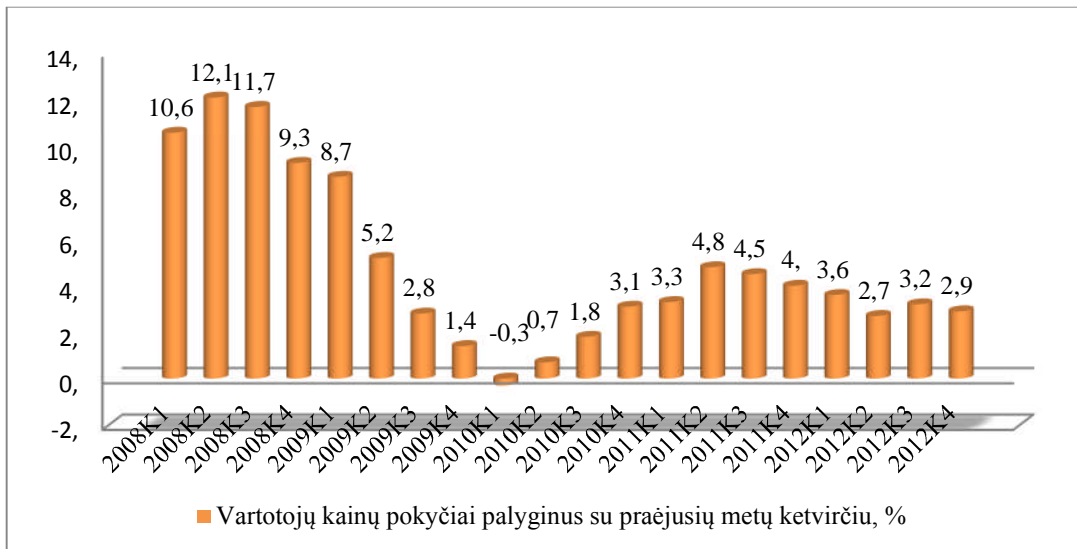
3.2. Transportavimo įmonių išorės aplinkos tyrimas

Kompleksinės bankroto grėsmės nustatymo metodikos pagalba siekiant nustatyti ar įmonei gresia bankrotas, visų pirmą turi būti išanalizuota išorinė įmonės aplinka. Kaip jau buvo kalbėta prieš tai, nepalankiai pakitusi verslo aplinka, nenumatyti ir nepageidaujami įvykiai gali būti įmonės nemokumo priežastimi bei sukelti bankroto grėsmę.

Šią analizę vertėtų pradėti nuo ekonominės aplinkos. Transportavimo įmonės veikla yra neatsiejama nuo tokių veiksnių kaip ekonomikos vystymosi cikliškumas, infliacija, palūkanų normos pasikeitimai bei fiskalinė valstybės politika. Žemiau aptarsime kiekvieną iš jų šiek tiek plačiau atkreipiant dėmesį į įtaką, kurią jie daro įmonės veiklos stabilumui.

Ekonomikos vystymosi cikliškumas - ekonomika vystosi ciklo principu: krizė (depresija), pagyvėjimas, pakilimas ir nuosmukis, kadangi mes nagrinėjame 2008-2010 m. laikotarpį mums yra aktualu pažūrėti kokios šio ciklo fazės buvo tais metais. Visai neseniai nuo 2008 iki apytiksliai 2010 m. Lietuva išgyveno krizės fazę. Šis laikotarpis pasižymėjo sumažėjusiu nedarbu, gyvenimo lygio nuosmukiu, paklausos sumažėjimu, verslo įmonių pelno mažėjimu ir kt. Tuo metu Lietuvoje ir visame pasaulyje bankrutavo daug įmonių, ne ka mažiau susidūrė su mokumo problemomis, todėl visoms mūsų nagrinėjamoms įmonėms šis laikotarpis iš esmės taip pat buvo rizikingas. Tuo metu visoms įmonėms akivaizdžiai buvo sunkiau susirasti partnerius – paslaugų pirkėjus, kas lėmė visų nagrinėjamų įmonių pelno mažėjimą. Taip pat dėl atsiskaitymų sulėtėjimo (grandininė reakcija - jei viena įmonė tampa nemoki, ji nesumoka kitai įmonei, atitinkamai kitai įmonei negavus pinigų yra sudėtingiau atsiskaityti su savo tiekėjais ir t. t.) atsiranda likvidumo problemos. Tuo tarpu nuo 2010 m. pabaigos iki dabar Lietuva išgyvena pagyvėjimo fazę. Šiuo laikotarpiu stabilizavosi ekonominė situacija šalyje, kas atitinkamai mažina bankroto grėsmę vis dar veikiančioms įmonėms.

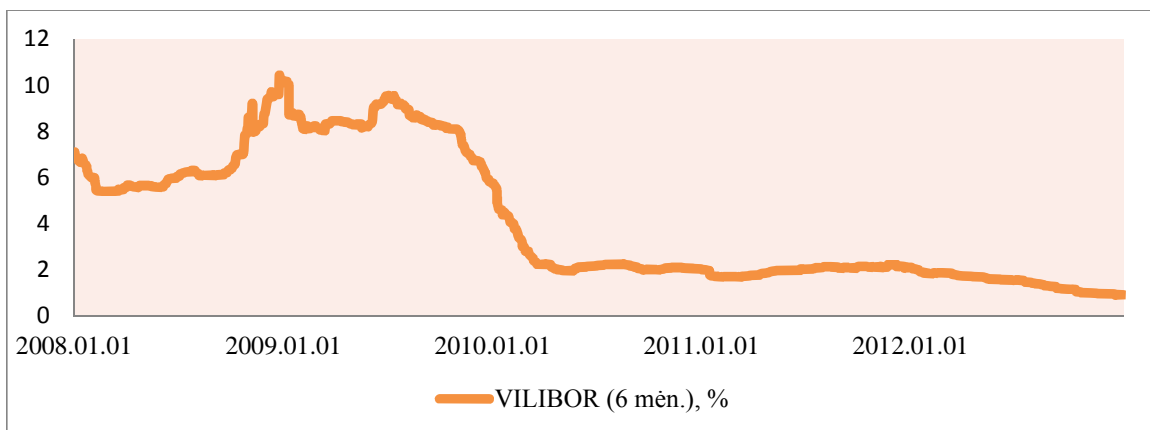
Infliacija – Nagrinėjant Lietuvos įmones būtina atkreipti dėmesį, kaip keitėsi infliacija mūsų šalyje, todėl remiantis Lietuvos Statistikos departamento duomenimis buvo paruoštas 12 pav., kuriame nurodyta kaip keitėsi vartotojų kainų indeksas 2008-2012 m. palyginus su praėjusių metų kiekvieno ketvirčio duomenimis. Iš šio paveikslo duomenų galima matyti kad per visą nagrinėjamą laikotarpį infliacija augo palyginus su praėjusių metų duomenimis, tačiau didžiausias ir staigiausias augimas buvo pastebėtas 2008 m. bei 2009 m. pirmojoje pusėje, todėl būtent šiuo laikotarpiu infliacijos didėjimas galėjo įmonėms sukelti padidėjusią bankroto grėsmę. Tuo tarpu 2010 m. pirmą ketvirtį vartotojų kainų indeksas šiek tiek sumažėjo palyginus su 2009 m. pirmuoju ketvirčiu, o vėlesniais metais vėl augo, tačiau pakankamai nuosaikingai, kas reiškia, kad situacija šalyje daugiau mažiau stabilizavosi ir infliacija neturėtų daryti didelės įtakos įmonių veiklai.

Šaltinis: Lietuvos Statistikos departamentas, 2013.

12 pav. 2008-2012 m. vartotojų kainų pokyčiai

Palūkanų normos – aukštas palūkanų normų lygis yra svarbiausias įmonės strategijos organizavimą ribojantis veiksnys. Transportavimo įmonėms šis veiksnys yra nemažiau svarbus, kadangi norint plėstis įmonėms reikia papildyti savo automobilių parką, periodiškai reikia atnaujinti senus automobilius, ką nuosavomis lėšomis yra sunku padaryti. Palūkanos dažniausiai susideda iš dviejų dalių: kintamos (tarpbankinės palūkanų normos) bei banko maržos. Dėl nestabilios tam tikros valstybės ekonominės situacijos tarpbankinė palūkanų norma gali kilti, arba dėl centrinio banko veiksmų siekiant paskatinti greitesnį ekonomikos atsigavimą, tarpbankinės palūkanų normos gali mažėti. Tuo tarpu bankų nustatomos maržos ekonominio nuosmukio laikotarpiu dažniausiai išauga, nes skolinant tokiu laikmečiu prisiimama didesnė rizika.

Šaltinis: Lietuvos bankas, 2013

13 pav. 2008-2012 m. vidutinė 6 mėnesių Vilibor palūkanų norma

Kaip matome iš 13 paveikslo duomenų vidutinė 6 mėnesių tarpbankinė norma 2008-2012 m. svyravo nuo 0,89 iki 10,44 proc. Didžiausia tarpbankinė norma buvo 2008-2009 m., o nuo 2010 ji pradėjo tendencingai mažėti. Šie rodikliai rodo, kad mūsų nagrinėjamos transportavimo įmonės 2008-2009 m. buvo pakankamai sunku pasiimti kreditą bei tokiu būdu stengtis išvengti krizės padarinių. Tuo tarpu vėlesniais metais situacija gerokai stabilizavosi ir skolintis tapo paprasčiau.

Valstybės fiskalinė politika – mūsų nagrinėjamo laikotarpio pirmoje pusėje ši politika buvo pakankamai nepalanki įmonėms. Siekiant padidinti valstybės pajamas krizės metu buvo imtasi drastiškų priemonių, t. y. buvo didinami mokesčiai. Ypatingai tai pajautė juridiniai asmenys – buvo padidintas pelno mokestis nuo 15 iki 20 proc., be to buvo padidintas pridėtinės vertės mokestis nuo 19 iki 21 proc. Taip pat nuolat buvo didinami akcizai. Visgi šiai politikai ne iki galo pasiteisinus, pelno mokesčio tarifas įmonėms buvo grąžintas iki prieš tai buvusio (15 proc.). Tiek transportavimo, tiek kitos įmonės 2008-2009 m. gavo nemažą šoką, kadangi mokesčiai buvo padidinti naktinės reformos metu. Tai lėmė nemažai bankrotų tuo laikotarpiu. Visgi nuo 2010 m. fiskalinė politika pakankamai stabilizavosi, nebuvo priimta jokių drastiškų sprendimų, taigi ši politika yra pakankamai palanki juridiniams asmenims.

Toliau būtina aptarti politinę - teisinę aplinką. Kiekviena įmonė savo veikloje susiduria su šiais verslo sritį reguliuojančiais dokumentais ir turi juos žinoti: įmonių steigimo, vidinės veiklos ir likvidavimo reguliavimas; įmonės santykių su partneriais ir vartotojais reguliavimas; mokesčius apibrėžiantys įstatymai; konkurencijos sąlygas apibrėžiantys aktai; produkto bei paslaugų standartų reguliavimas. Šie pagrindiniai teisės aktai nagrinėjamu laikotarpiu buvo šiek tiek tobulinami, kaip tarkim bankroto įstatymas. Taip pat keitėsi keli esminiai punktai mokesčių įstatymuose, kaip, pavyzdžiui, jų tarifai, kurie jau buvo aptarti aukščiau. Be to transportavimo įmonėms labai svarbus yra Lietuvos Respublikos transporto veiklos pagrindų įstatymas, kuris apibūdina transporto veiklą, nurodo vežėjų pareigas bei atsakomybes, aplinkosauginius ir kitus reikalavimus transporto įmonėms. Šis įstatymas buvo papildytas 2011 m., tačiau naujovės buvo labiau orientuotos į viešąjį transportą, todėl mūsų aptariamoms įmonėms tai neturėjo įtakos. Taip pat svarbu paminėti, kad nagrinėjamos transportavimo įmonės didelę įtaką daro šalies vykdoma užsienio politika. Įmonės dažnai veža krovinius į trečiąsias šalis, t.y. Rusiją, Baltarusiją, Ukrainą. Skirtingai negu vežimai Europoje, vežimai į trečiąsias šalis yra labai sudėtingi. Taigi visos mūsų nagrinėjamos įmonės patiria nuostolių dėl įvairių nesusitarimų ir nesusipratimų tarp šalių. Pavyzdžiui, 2009 metų rugpjūčio mėnesį įvyko Lietuvos vežėjų blokada Rusijos pasienyje, kai buvo sugriežtintos Lietuvos vežėjų patikros sąlygos. Dėl šios priežasties pasieniuose su Rusija nusidriekė 15 kilometrų lietuviškų krovinių automobilių eilės. Nors šis įvykis buvo politinis, tačiau dauguma įmonių patyrė didelių nuostolių bei atsirado nepagrįstas nepasitikėjimas Lietuvos

vežėjais. O mūsų nagrinėjamos įmonės patyrė nuostolių dėl to, kad buvo nesilaikoma pristatymo terminų, ko pasekoje pablogėjo santykiai su užsienio pirkėjais.

Tam tikrą įtaką, mūsų aptariamų įmonių rezultatams turi ir technologinė aplinka. Transportavimo įmonės tarp savo turto turi nemažai automobilių, kurie yra pagrindinis darbo įrankis. Pasenę automobiliai lemia didelius jų išlaikymo kaštus – nuolatinis remontas, priežiūra daug kainuoja. Visgi dažnai keisti automobilius transportavimo įmonėms nėra taip paprasta, naujų technologijų diegimas ir kūrimas kainuoja brangiai, dėl to daugelis įmonių nerizikuoja. Taigi įmonės privalo stebėti technologines naujoves ir įvertinti, ar vis dar yra efektyvu teikti paslaugas su sena įranga.

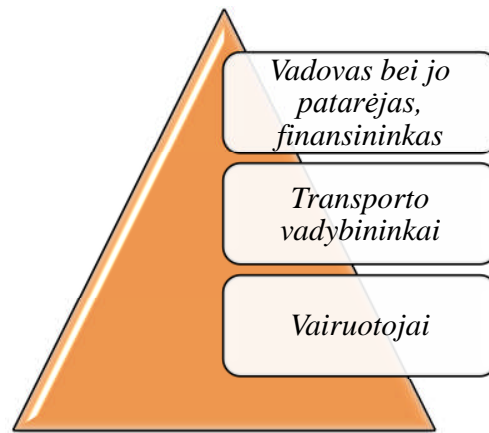
Likusios dvi išorinių veiksnių grupės (socialinė-kultūrinė bei ekologinė) nežymiai veikia transportavimo įmonių veiklą bei jų rezultatyvumą. Kadangi šios įmonės dirba su kitomis įmonėmis, o ne fiziniiais asmenimis, demografiniai šalies pokyčiai, nedarbo lygis, socialinės politikos pasikeitimas ar emigracija gali sąlygoti personalo atrankos sudėtingumą, tačiau turi mažai tiesioginės įtakos transportavimo paslaugų paklausai.

Apibendrinant aptartus išorinės aplinkos veiksnius galima teigti, kad mūsų nagrinėjamos keturioms transportavimo įmonėms ši aplinka nebuvo palanki 2008-2009 m., kai visas pasaulis išgyveno ekonominę krizę. Tuo metu buvo sunkiau gauti paskolą, padidėjo mokesčiai, didėjo infliacija, Taip pat pasitaikė nesklandumų užsienio politikoje, dėl ko įmonės negalėjo jaustis stabilios. Visa tai turėjo nemažos įtakos UAB „Achemarida“ bei UAB „Romas ir Ko“ bankrotui. Visgi pradėdant nuo 2010 m. šalies ekonominė bei politinė situacija pradėjo stabilizuotis, todėl krizę išgyvenusios įmonės turi nemažai potencialo ne tik stabilizuoti savo finansinę padėtį, bet ir investuoti į plėtrą.

3.3. Transportavimo įmonių vidaus aplinkos tyrimas

Be išorinės aplinkos taip pat reikia aptarti ir vidinę analizuojamų įmonių aplinką. Kiekviena įmonė išsiskiria savo vadovavimo stiliumi, struktūra, vykdoma politika, todėl įmonės vidaus aplinką yra daug sudėtingiau analizuoti negu išorės. Nagrinėjant įmonei gresiančio bankroto tikimybę daugiausiai dėmesio turi būti skirta organizacinei valdymo struktūrai, vidaus kontrolės sistemai, technologijoms bei personalui.

Įmonės organizacinę valdymo struktūrą apibūdina įmonės vadovai bei jų valdymo stilius. Visų keturių mūsų aptariamų įmonių valdymo struktūra susideda iš 3 lygių, kurie yra nurodyti 14 paveiksle.

14 pav. UAB „Achemarida“, UAB „Romas ir ko“, UAB „Girteka“ ir UAB „Autoverslas“ organizacinė sistema

Aukščiausiam pirmame lygyje yra įmonės vadovas, jo patarėjas arba pavaduotojas bei finansininkas, kurių pagrindinė užduotis yra rezultatų analizė ir sprendimų priėmimas. Viduriniame šios hierarchijos lygyje yra transporto vadybininkai, kurie rūpinasi užsakymų paieška, derybomis dėl kainų, sutarčių sudarymu bei užsakymų vykdymo priežiūra. Žemiausiame šios struktūros lygyje yra vairuotojai, kurių pagrindinė atsakomybė yra savalaikis krovinių paėmimas bei pristatymas.

Šiek tiek plačiau aptarkime kiekvienos nagrinėjamų įmonių valdymo struktūras atskirai. UAB Achemarida priklauso koncernui „Achemos grupė“. Šios įmonės vadovas ir vykdomasis direktorius yra skirtingi asmenys. Be to akivaizdu, kad UAB „Achemarida“ esant antrinei koncerno įmonei, priimant sprendimus yra atsižvelgiama ir į akcininkų nuomonę bei pageidavimus. Tuo tarpu UAB „Roma ir Ko“ turi du akcininkus, kurie yra fiziniai asmenys, o įmonės vadovu dirbo trečias asmuo, kas vėlgi parodo, kad įmonės vadovavime dalyvauja tiek akcininkai, tiek vadovai. UAB „Girteka“ akcininkai yra fizinis asmuo bei UAB „ME investicija“ kuri priklauso pirmajam akcininkui bei UAB „Girtekos“ direktoriui, taigi akivaizdu, kad šios įmonės struktūros viršuje stovi ir sprendimus priiminėja du žmonės. Tuo tarpu UAB „Autoverslas“ grupė apima šešias bendroves, kurių vienu iš akcininkų yra generalinis šios įmonės direktorius, apie kitus akcininkus informacija nėra viešai atskleidžiama.

Apibendrinant visų įmonių valdymo struktūras, galima teigti, kad įmonių vadovai nebūtinai yra įmonių akcininkai, todėl jiems nepriklauso pilna sprendimų priėmimo valdžia. Be to įmonės yra pakankamai nemažos todėl skirtinguose hierarchijos lygiuose kasdienius sprendimus priiminėja skirtingų pareigų žmonės.

Įmonės personalas – įmonės veiklai akivaizdžiai nemažą įtaką daro jos darbuotojai, jų elgsena, kompetencija bei motyvacija. Kaip jau buvo minėta anksčiau, trys mūsų nagrinėjamos bendrovės pagal

darbuotojų skaičių priklauso vidutinių įmonių grupei, o UAB „Girteka“ – didelių. Visų šių įmonių darbuotojai gali būti suskirstyti į tokias grupes:

- Administracija;
- Vadybininkai/ paslaugų pardavėjai;
- Vairuotojai;
- Sandėlių darbuotojai.

Taip pat, kaip yra žinoma, be krovinių vėžimo šios įmonės užsiima ir papildomomis veiklomis, pvz. turto nuoma ar sunkvežimių remontu, todėl papildomai dar šiose įmonėse dirba ir kiti specialistai bei darbininkai, tačiau jie procentaliai sudaro nedidelę šių įmonių darbuotojų dalį.

Be to visose nagrinėjamose įmonėse darbuotojai yra atrenkami konkurso būdu, tai reiškia, kad iš visų norinčių yra atrenkami kandidatai turintys atitinkamą kompetenciją bei geriausiai atitinkantys keliamus reikalavimus. Toks atrankos būdas užtikrina kvalifikuotą personalą, kuris yra pagrindinis veiksnys kalbant apie paslaugų kokybę. Už šią sritį yra atsakingi personalo valdymo darbuotojai arba specialios personalo atrankos įmonės.

Kalbant apie personalą būtina išnagrinėti ir jo motyvavimą. Šiame tyrime nagrinėjamos įmonės motyvavo savo darbuotojus transportavimo įmonėms būdingais būdais. Pagrindinė motyvavimo priemonė yra atlyginimas, kuris priklauso nuo pasiektų rezultatų (negalioja administracijos darbuotojams). Be to siekiant motyvuoti darbuotojus kaip ir daugumoje įmonių yra skiriamos metinės premijos, organizuojamos šventės darbuotojams. Visgi kalbant apie bankrutavusias įmones, pabrėžtina, kad įmonės rezultatams suprastėjus šios įmonės atsisakė daugumos darbuotojų motyvavimo priemonių.

Be aukščiau paminėtų vidaus aplinkos veiksnių, svarbu paminėti ir dar viena – *technologija*. Pagrindinė transportavimo įmonių veikla yra krovinių pervežimas, taigi šios įmonės turi turėti atidirbtas krovinių pervežimo organizavimo bei fizinio krovinių pervežimo technologijas. Pirmoji priklauso vien tik nuo įmonės personalo darbo kokybės, tuo tarpu antrajai be personalo įtakos turi dar darbo atlikimo įrankis, t. y. automobilis kuriuo yra pervežamas kroviny. Visi mūsų nagrinėjamų įmonių automobiliai yra aprūpinti palydoviniu bei mobiliuoju ryšiu, kuris padeda kontroliuoti krovinių judėjimą. Be to automobiliai yra aprūpinami ADR komplektais, jei yra gabenami pavojingi kroviniai. Taip pat siekiant užtikrinti krovinių saugumą, jie yra draudžiami.

Ir paskutinis labai svarbus dalykas, kurio nebuvimas gali lemti įmonių bankrotą yra įmonės *vidaus kontrolės sistema*. Ši sistema tai priemonės, kurias įmonė naudoja siekiant apsaugoti savo turtą bei užtikrinti numatytos politikos vykdymą. Už vidaus kontrolę iš esmės yra atsakingi įmonių vadovai. Mūsų nagrinėjamose įmonėse pagrindinė naudojama vidaus kontrolės priemonė yra inventurizacija, kurios metu

yra patikrinami apskaitos duomenys su realiai egzistuojančiu turtu. Inventorizacijos pagalba transportavimo įmonės nustato ar nėra grobstomas kuras, automobilių detalės ir kita. Be to visos įmonės didelį dėmesį skiria skolų suderinimui su pirkėjais ir tiekėjais. Siekiant suderinti visas skolas, klientams yra siunčiami suderinimo aktai, identifikuojamos abejotinos ir beviltiškos skolos. Visgi reikėtų atkreipti dėmesį, kad šios procedūros yra standartinės ir naudojamos daugumoje įmonių.

Apibendrinant aptartus vidaus sistemos veiksmus galima teigti, kad nagrinėjamų įmonių valdymo struktūros yra organizuotos pakankamai neblogai, personalas atrenkamas atsižvelgiant į jo kvalifikaciją, o technologijos atidirbtos. Taigi šie veiksniai neturėtų skatinti įmonių bankroto. Visgi reikia atkreipti dėmesį, kad bankrutavusios įmonės nepakankamai motyvavo savo darbuotojus krizės metu, todėl tai galėjo atsiliiepti įmonės paslaugų kokybei. Be to visų nagrinėjamų įmonių vidaus kontrolė yra organizuota pakankamai silpnai, kas yra pakankamai rimta priežastis galinti padidinti įmonės bankroto grėsmę.

3.4. Absoliutinių transportavimo įmonių rodiklių ir jų pokyčių vertinimas

Atlikus UAB „Girteka“, UAB „Autoverslas“, UAB „Achemarida“ ir UAB „Romas ir Ko“ išorės ir vidaus aplinkos tyrimą, toliau bus išnagrinėti pagrindiniai šių bendrovių finansinių ataskaitų absoliutiniai rodikliai (žr. 2 pried.). Kaip jau buvo minėta teorinėje darbo dalyje, nagrinėjant pagrindinius absoliutinius rodiklius, ypatingas dėmesys turi būti skiriamas tokiems finansinių ataskaitų straipsniams kaip ilgalaikis materialusis turtas, nematerialusis turtas, finansinis turtas, trumpalaikis turtas, nuosavas kapitalas, ilgalaikiai ir trumpalaikiai įsipareigojimai, pardavimo pajamos ir pardavimo savikaina.

Absoliutinių rodiklių analizę pradėjome nuo bankrutavusios įmonės UAB „Achemarida“. 2008-2010 m. šios bendrovės turtą sudarė apie 70 proc. ilgalaikio turto ir apie 30 proc. trumpalaikio turto. Beveik visą ilgalaikį turtą nagrinėjamu laikotarpiu sudarė materialus turtas (apie 99 proc.). Kalbant apie ilgalaikį turtą vertėtų atkreipti dėmesį, kad 2009 m. šis turtas padidėjo 58 proc. palyginus su 2008 m. To priežastimi yra tai, kad didėjant transporto paslaugų poreikiui, „Achemarida“ išperkamosios nuomos būdu įsigijo daug naujų sunkvežimių. Šis faktas taip pat galėjo tapti bankroto priežastimi. Negavus pakankamai naujų užsakymų, kad galima būtų panaudoti naujus automobilius, įmonei bus sudėtinga grąžinti paskolą. Nagrinėjant trumpalaikį turtą, galima pastebėti, kad didžiausią lyginamąjį svorį jame sudaro pirkėjų skolos – apie 50-65 proc. Be to reikia atkreipti dėmesį, kad pirkėjų skolos visą laiką didėjo, 2009 m. palyginus su prieš tai einančiais metais padidėjo 13 proc., o 2010 – 36 proc. Pagal atsiskaitymo terminus ir galimybes atgauti pinigus UAB „Achemarida“ įmonių skolas skirsto į einamąsias skolas ir abejotinas. Einamąsias skolas sudaro nepradelstos skolos už suteiktas pervežimo paslaugas bei nuomą, tuo tarpu abejotinių skolų išieškojimas vykdomas teisiniu keliu, antstolių pagalba. Paskutiniajai nagrinėjamais

metais UAB „Achemarida“ abejotinos skolos sudarė apie 100 tūkst. eurų. Be to užsienio įmonių abejotinioms skoloms, kurių išieškoti nepavyko, buvo suformuotas vertės sumažėjimas (apie 42 tūkst. eurų). Visa tai gali reikšti, kad įmonė turėjo netinkamą atsiskaitymų politiką, taip pat klientų skolas galėjo sąlygoti ekonominė krizė. Be to svarbu paminėti, kad su kiekvienais metais vis mažėdavo įmonės pinigų likutis paskutinei metų dienai, kas gali rodyti likvidumo problemas. Laikomos atsargos nagrinėjamu laikotarpiu beveik nesikeitė.

Nagrinėjant UAB „Achemarida“ nuosavą kapitalą ir įsipareigojimus pastebėtina, kad įmonė 2008-2010 m. turėjo nuostolį, kuris su kiekvienais metais vis didėjo ir 2010 m. siekė jau apie 1,5 mln. eurų. Taigi įmonė prieš bankrotą jau kelis metus nedirbo pelningai. Kalbant apie paskolas 2008 m. įmonė turėjo sąlyginai nedidelę ilgalaikę paskolą, tačiau 2009 m. įsigijus naujo ilgalaikio turto įmonės paskola padidėjo net 385 proc. ir pasiekė 1,2 mln. eurų, kas yra tikrai didelis skaičius žiūrint į tai, kad įmonės vykdoma veikla nebuvo pelninga. UAB „Achemarida“ trumpalaikius įsipareigojimus sudaro skolos tiekėjams bei kitos einamosios skolos (darbo užmokestis, mokesčiai ir t. t.). Čia vėlgi pabrėžtina, kad jie vis didėjo su kiekvienais metais, pvz. einamieji įsipareigojimai 2009 m. palyginus su 2008 m. padidėjo 241 proc., o skolos tiekėjams 2010 m. palyginus su 2009 padidėjo 102 proc. Vis didėjantis įsipareigojimai atskleidžia, kad įmonė susidūrė su mokumo problemomis.

Tuo tarpu nagrinėjant UAB „Achemarida“ pelno nuostolio ataskaitą, pastebėtina, kad 2010 m. palyginus su prieš tai einančiais staigiai sumažėjo bendrasis pelnas (net 99,7 proc.). Taip atsitiko dėl to, kad įmonės pajamos didėjo du kartus lėčiau negu sąnaudos. Taip pat svarbu paminėti, kad nors įmonės veiklos sąnaudos didėjo nežymiai, tačiau jos visą laiką buvo ženkliai didesnės už bendrąjį pelną, kas lėmė, kad tipinės veiklos nuostolis stipriai didėjo (vidutiniškai po 450 proc. per metus). Be to įmonės finansinė veikla nagrinėjamu laikotarpiu buvo nuostolinga. Visi šie veiksniai lėmė, kad 2008 m. UAB „Achemarida“ turėjo labai nedidelį pelną – apie 13 tūkst. eurų, tuo tarpu vėlesniais metais įmonė visą laiką turėjo nuostolį, kuris su kiekvienais metais vis didėjo.

Apibendrinant galima teigti, kad nagrinėjant UAB „Achemarida“ absoliutinius rodiklius ir jų pokyčius, jau 2008 m. galima buvo pastebėti, kad įmonės veikla nėra gerai organizuojama, situaciją dar labiau pablogino 2008 m. priimtas sprendimas skolintis lėšas automobilių parko didinimui. Šis projektas akivaizdžiai nepaisteisino, o įmonė įklimpo į dar didesnes skolas.

Toliau aptarkime kitos bankrutavusios įmonės UAB „Romos ir ko“ absoliutinius rodiklius bei jų pokyčius. 99,99 proc. įmonės ilgalaikio turto sudaro materialus turtas, kuris apima žemę, pastatus, transporto priemones, nebaigtą statybą bei kitą turtą. Iš aiškinamojo rašto galima matyti, kad didžiausią materialaus turto dalį sudaro įsigyti automobiliai, kurie yra naudojami pagrindinėje įmonės veikloje,

tačiau negalima nepastebėti, kad įmonė turi nenaudojamo turto, kaip pvz. nebaigta statyba, kuris nėra išnaudojamas ir neša įmonei tik nuostolį. Be to galima pastebėti, kad nei 2009, nei 2010 m. įmonė nebuvo įsigijusi naujo ilgalaikio turto, todėl jo vertė su kiekvienais metais tendencingai mažėjo dėl nusidevėjimo skaičiavimo. Kalbant apie trumpalaikį turtą, reikia pabrėžti, kad jo didžiausią lyginamąjį svorį visais nagrinėjamais metais sudarė pirkėjų skolos. Be to atkreiptinas dėmesys, kad 2010 m. palyginus su 2009 m. sumažėjo visi trumpalaikio turto straipsniai, ypač sumažėjo atsargos (apie 60 proc.) ir pinigai bei jų ekvivalentai (apie 89 proc.).

Nagrinėjant nuosavą kapitalą, reikia atkreipti dėmesį, kad 2008 m. įmonė dirbo pelningai, tuo tarpu 2009 ir 2010 m. nors įmonė patyrė nuostolį, visgi ji turėjo sukaupusį nemažą praėjusių laikotarpių pelną. Kalbant apie įsipareigojimus, verta pabrėžti, kad įmonė neprisiėmė naujų ilgalaikių įsipareigojimų nagrinėjamu laikotarpiu, o turimi tendencingai mažėjo, dėl gražinamos einamųjų metų dalies. Beveik visi trumpalaikiai įsipareigojimai taip pat mažėjo, neįskaitant kitų einamųjų skolų, kurios 2010 m. padidėjo net 100 proc. Šie įsipareigojimai apima skolas darbuotojams, valstybės biudžetui ir kt.

Be to būtina aptarti ir UAB „Romas ir ko“ pelno nuostolio ataskaitos straipsnius. Galima pastebėti, kad 2010 m. įmonės pardavimų savikaina padidėjo 73 proc., kai tuo tarpu pardavimo pajamos tuo pačiu laikotarpiu sumažėjo, atitinkamai dėl to net 52 proc. sumažėjo bendrasis pelnas. Visais nagrinėjamais metais įmonės bendrasis pelnas buvo teigiamas, tačiau dėl labai didelių veiklos sąnaudų bei finansinės veiklos nuostolio įmonė 2009 ir 2010 m. turėjo grynąjį nuostolį.

Apibendrinant UAB „Romas ir ko“ absoliutinių rodiklių analizę galima sakyti, kad įmonės veikla iki 2008 m. buvo pakankamai sėkminga, taip pat įmonė sukaupė nemažą pelną per savo sėkmės laikotarpį, kas rodė neblogą potencialą išgyventi pasaulyje vyraujančią ekonominę krizę. Visgi 2009 ir 2010 m. pasireiškė įmonės vadovo nesugebėjimas imtis strateginių veiksmų siekiant, kad įmonė nepasiduotų finansinei krizei, taip pat įmonė turėjo labai dideles veiklos sąnaudas, kurios beveik nesumažėjo krizės metu, kai kitos įmonės tuo metu stengėsi veržtis diržus ir kuo mažiau išleisti.

Toliau reikia apžvelgti ir vis dar veikiančių įmonių absoliutinius finansinius rodiklius. Šias įmones nagrinėti pradėkime nuo UAB „Girteka“. Šios įmonės ilgalaikį turtą sudaro nematerialus, materialus, finansinis bei kitas ilgalaikis turtas. Nagrinėjamų laikotarpių įmonė naujo ilgalaikio materialaus turto neįsigijo, o esamas tendencingai mažėjo, taip pat šiek tiek padidėjo investicinis ir kitas turtas (9 proc.). Nagrinėjant trumpalaikį turtą taip pat pastebima, kad jis 2008-2010 m. augo – įmonė padidino laikomų atsargų kiekį, augo pirkėjų skolos, ženkliai padidėjo pinigai bei jų ekvivalentai (231 proc.).

Pereinant prie nuosavo kapitalo, pastebima, kad nagrinėjamu laikotarpiu įmonė dirbo pelningai, todėl jos nuosavas kapitalas atitinkamai augo 2009 m. – 4 proc., 2010 m. – 31 proc. Tuo tarpu aptariant

įmonės įsipareigojimus svarbu atkreipti dėmesį, kad UAB „Girteka“ 2010 m. prisiėmė naujų ilgalaikių paskolų, kurios bus skirtos įmonės veiklos plėtrai bei naujiems projektams. 2010 m. ilgalaikės skolos padidėjo 13 proc. lyginant su 2009 m. taip pat įmonė per nagrinėjama laikotarpį ženkliai sumažino savo trumpalaikių paskolų dydį, tačiau 2010 m. padidėjo jos skolos tiekėjams (23 proc.) bei einamosios skolos (35 proc.).

Nagrinėjant UAB „Girteka“ pelno (nuostolio) ataskaitą galima pastebėti, kad 2009 m. visi šios ataskaitos rodikliai neženkliai sumažėjo – įmonė gavo 9 proc. mažiau pardavimo pajamų nei 2008 m., taip pat sumažėjo veiklos kaštai, įmonė patyrė finansinės veiklos nuostolį. Visi šie veiksniai sąlygojo gautą 40 proc. mažesnę pelną nei 2008 m. visgi palyginus, kad ekonominio nuosmukio metu įmonė sugebėjo dirbti pelningai yra geras rezultatas. Tuo tarpu 2010 m. palyginus su prieš tai einančiais metais įmonės visi rodikliai augo. Bendrovė atsigavo nuo krizės ir rezultate gavo pelną beveik dvigubai didesnę nei 2008 m.

Apibendrinant galima teigti, kad UAB „Girteka“ 2008-2010 m. dirbo sėkmingai, o įmonės finansinių ataskaitų absoliutiniai rodikliai neidentifikuoja jokių finansinių problemų.

Taip pat aptarkime ir paskutinės nagrinėjamos įmonės – UAB „Autoverslas“ absoliutinius finansinius rodiklius. Šios įmonės ilgalaikis turtas visais nagrinėjamais metais sudarė apie 70 proc. viso įmonės turto. Didžiausią šio turto dalį sudaro materialus turtas, tačiau 2010 m. padidėjo ir finansinio turto reikšmė, kuris sudarė net 32 proc. ilgalaikio turto. UAB „Autoverslas“ 2009-2010 m. materialus ir nematerialus turtas tendencingai mažėjo, tuo tarpu finansinis visiškai atvirkščiai – sparčiai augo (atitinkamai 165 proc. ir 94 proc. augimas). Kalbant apie trumpalaikį turtą taip pat buvo pastebėti visų straipsnių nežymus pokyčiai, tačiau neturintys ypatingos reikšmės.

Kalbant apie nuosavą kapitalą, UAB „Autoverslas“ 2008-2010 m. uždirbo pelną, todėl jos nuosavas kapitalas kiekvienais metais šiek tiek didėjo. Taip pat įmonė 2009 m. padidino savo ilgalaikius įsipareigojimus 62 proc., o 2010 m. – 9 proc. Šie padidėję skaičiai gali būti siejami su naujomis investicijomis bei veiklos plėtra. Tuo tarpu visi trumpalaikiai įsipareigojimai tendencingai mažėjo nagrinėjamu laikotarpiu, o trumpalaikės paskolos 2010 m. sumažėjo net 89 proc. palyginus su 2009 m.

Kalbant apie pelno (nuostolio) ataskaitą galima pastebėti, kad įmonės pelnas kiekvienais metais ženkliai augo. Pavyzdžiui, 2009 m. UAB „Autoverslas“ pelnas išaugo net 555 proc.. Tokį rezultatą įmonė pasiekė net sumažėjus pardavimams 14 proc. Visgi įmonė sugebėjo susiveržti diržus ir ženkliai sumažinti veiklos sąnaudas, kas padėjo su efektyvinti veiklą. Tuo tarpu 2010 m. visi šios ataskaitos straipsniai augo, todėl įmonė padidino gautą pelną dar 79 proc. palyginus su 2009 m.

Apibendrinant galima teigti, kad nors įmonė 2008 m. turėjo sąlyginai nedidelį pelną, tačiau vėlesniais metais UAB „Autoverslas“ teisingų strateginių sprendimų dėka sugebėjo pagerinti visus finansinių ataskaitų straipsnius. Taigi bankroto grėsmė šiai įmonei nėra pastebima.

Aptarus visų keturių įmonių absoliutinius finansinius rodiklius, galima pastebėti, kad UAB „Achemarida“ ši analizė jau nuo 2008-2009 m. signalizavo, kad jos finansinė situacija yra nestabili ir šiai įmonei gresia bankrotas. UAB „Romas ir ko“ dalis rodiklių buvo geri, tačiau vis didėjantis nuostolis parodė vadovų nesugebėjimą tinkamai valdyti įmonės, todėl jai irgi numatoma nemaža bankroto grėsmė. Tuo tarpu vis dar veikiančios įmonės šios analizės metu buvo įvertintos kaip sėkmingai dirbančios ir turinčios potencialo bendrovės.

3.5. Transportavimo įmonių finansinių santykinų rodiklių skaičiavimas ir vertinimas

Tęsiant UAB „Achemarida“, UAB „Romas ir ko“, UAB „Girteka“ ir UAB „Autoverslas“ galimos bankroto grėsmės diagnozavimą reikia ne tik išnagrinėti įmonės duomenis, bet ir palyginti juos su kitų įmonių duomenimis arba nustatytais kritinėmis reikšmėmis. Šiuo tikslu gali būti analizuojami įmonių santykiniai rodikliai. Kad gauti kuo objektyvesnius rezultatus, šiame tyrime santykinus rodiklius palyginsime ne tik su įvairių autorių nustatytais kritinėmis ribomis, bet ir su Lietuvos Statistikos departamento skelbiamais vidutiniais Lietuvos transporto paslaugas teikiančių įmonių santykinų rodiklių dydžiais mūsų neginėjamu laikotarpiu, t. y. 2008-2010 m. Rodiklių paskaičiavimas yra pateiktas 3 priede.

Šią analizę pradėkime nuo mokumo rodiklių nagrinėjimo. Pirmasis buvo paskaičiuotas bendrasis trumpalaikio mokumo koeficientas (žr. 10 lent.).

10 lentelė. UAB „Achemarida“, UAB „Romas ir ko“, UAB „Girteka“ ir UAB „Autoverslas“ 2008-2010 m. bendrojo trumpalaikio mokumo koeficientai

Įmonė	Bendrasis trumpalaikio mokumo koeficientas		
	2008	2009	2010
*UAB "Achemarida"	2.316	1.204	0.805
*UAB "Romas ir ko"	2.539	4.332	2.804
UAB "Girteka"	0.719	0.936	1.473
UAB "Autoverslas"	0.833	1.683	2.685

Trumpalaikio mokumo koeficientas parodo, kaip įmonė sugeba trumpalaikėmis mokėjimo priemonėmis įvykdyti savo trumpalaikius įsipareigojimus. Jo reikšmė yra vertinama gerai, kai ji viršija 1.

Vidutinės Lietuvos transportavimo įmonių šio rodiklio reikšmės buvo 2008 m. – 1.46, 2009 m. – 1.34 ir 2010 m. – 1.57, kas reiškia, kad vidutinė Lietuvos transportavimo įmonė viršijo kritinę reikšmę.

Kaip matome iš 10 lentelės duomenų UAB „Achemarida“ bendrasis trumpalaikio mokumo koeficientas 2008 ir 2009 m. yra didesnis už 1, tuo tarpu 2010 m. – mažesnis. Taip pat 2009-2010 m. šios įmonės bendrasis trumpalaikio mokumo koeficientas buvo mažesnis už Lietuvos vidurkį. Taigi rezultatai parodo, kad nagrinėjamo laikotarpio pabaigoje UAB „Achemarida“ susidūrė su trumpalaikio mokumo problema. Visai kitokie yra kitos bankrutavusios įmonės UAB „Romas ir ko“ rezultatai. Paskaičiavus bendrojo trumpalaikio mokumo koeficientus paaiškėjo, kad šis rodiklis nagrinėjamu laikotarpiu visada buvo didesnis už 2, kas rodo, kad įmonė savo likvidžiu turtu galėtų padengti trumpalaikius įsipareigojimus. Tuo tarpu UAB „Girteka“ rezultatai parodo, kad 2008 ir 2009 m. įmonė turėjo mokumo problemų, tačiau 2010 m. situacija stabilizavosi. Visgi reikėtų pabrėžti, kad jos bendrojo trumpalaikio mokumo koeficientas visais metais buvo mažesnis už transportavimo įmonių vidurkį. UAB „Autoverslas“ bendrasis mokumo koeficientas buvo mažesnis už 1 bei Lietuvos vidurkį tik 2008 m., tačiau vėliau įmonės mokumas stabilizavosi.

Taip pat buvo paskaičiuotas ir greitojo trumpalaikio mokumo koeficientas, kuris padeda objektyviau įvertinti įmonės mokumo problemas (žr. 11 lent.). Šis rodiklis iš trumpalaikio turto eliminuoja atsargas, kadangi dažniausiai, kai įmonei skubiai reikia pinigų, yra sudėtinga greitai realizuoti atsargas. Šis rodiklis turi būti ne mažesnis už 0,5, o Lietuvos transporto paslaugas teikiančių įmonių vidurkis 2008-2010 m. buvo atitinkamai 1.05, 0.99 ir 1.21.

11 lentelė. UAB „Achemarida“, UAB „Romas ir ko“, UAB „Girteka“ ir UAB „Autoverslas“ 2008-2010 m. greitojo trumpalaikio mokumo koeficientai

Įmonė	Greitojo trumpalaikio mokumo koeficientas		
	2008	2009	2010
*UAB "Achemarida"	1.601	0.858	0.599
*UAB "Romas ir ko"	1.600	3.191	2.212
UAB "Girteka"	0.717	0.934	1.471
UAB "Autoverslas"	0.788	1.638	2.611

Kaip matome iš 11 lentelės duomenų visų nagrinėjamų įmonių greitojo trumpalaikio mokumo koeficientas 2008-2010 m. viršijo 0,5, kas rodo, kad įmonės neturi trumpalaikio mokumo problemų. Visgi atkreiptinas dėmesys, kad UAB „Achemarida“ šis rodiklis 2009-2010 m. buvo žemesnis už Lietuvos vidurkį. Taip pat UAB „Girteka“ 2008-2009 m. bei UAB „Autoverslas“ 2008 m. greitojo trumpalaikio mokumo koeficientas nesiekė Lietuvos transportavimo įmonių vidurkio. Čia galima pastebėti, kad šio

rodiklio lyginimas su autorių nustatyta kritine riba nėra objektyvus ir neparodo įmonėms jokių problemų, ir tik palyginus šį rodiklį su kitomis Lietuvos įmonėmis galima pastebėti, kad nagrinėjamos įmonės galėjo turėti tam tikrų finansinių bėdų. Be to verta atkreipti dėmesį, kad šis rodiklis nėra visišškai tinkamas transportavimo įmonėms, kadangi šios įmonės beveik nelaiko atsargų, tad jų eliminavimas neturi prasmės.

Toliau buvo paskaičiuoti du ilgalaikio mokumo koeficientai. Pirmasis – bendrasis skolos koeficientas parodo, kokia dalis skolintų lėšų yra panaudojama bendrovės turtui įsigyti ir sudaryti. Šis finansinis santykinis rodiklis yra vertinamas gerai, kai jo reikšmė yra mažesnė už 1. Žiūrint į Lietuvos transportavimo įmones 2008-2010 m. tai vidutinis bendrasis skolos koeficientas siekė 0.4 - 2008 m., 0.38 – 2009 m. ir 0.35 – 2010 m.

12 lentelė. UAB „Achemarida“, UAB „Romas ir ko“, UAB „Girteka“ ir UAB „Autoverslas“ 2008-2010 m. bendrieji skolos koeficientai

Įmonė	Bendrasis skolos koeficientas		
	2008	2009	2010
*UAB "Achemarida"	0.227	0.484	0.598
*UAB "Romas ir ko"	0.566	0.526	0.569
UAB "Girteka"	0.607	0.596	0.531
UAB "Autoverslas"	0.609	0.647	0.598

Vertinant bankrutavusių įmonių UAB „Achemrida“ ir UAB „Romas ir ko“ bei vis dar veikiančių - UAB „Girteka“ ir UAB „Autoverslas“ rezultatus matome, kad šių įmonių bendrasis skolos koeficientas visą laiką buvo mažesnis už 1 (žr. 12 lent.). Tačiau jei lyginsime šio tyrimo rezultatus su vidutinės Lietuvos transportavimo įmonės koeficientais, pastebima, kad mūsų nagrinėjamų įmonių koeficientai beveik visą laiką viršijo juos. Todėl galima sakyti, kad mūsų nagrinėjamoms įmonėms reikėtų sunerimti, kadangi jų rodikliai yra blogesni už vyraujančius tuo metu.

Iš ilgalaikio mokumo rodiklių taip pat buvo paskaičiuotas finansinis svertas, kuris parodo kokia yra įmonės skolų dalis, lyginant su nuosavo kapitalo dalimi. Atitinkamai kuo šis rodiklis yra didesnis, tuo blogiau įmonei. Remiantis Lietuvos Statistikos departamento duomenimis tarp Lietuvos įmonių finansinis svertas siekė 2008 m. – 1.48, 2009 m. – 1.63, o 2010 m. – 1.85.

Nagrinėjant UAB „Achemarida“ finansinį svertą, galima pastebėti, kad jis kiekvienais metais vis didėjo, o 2010 m. pasiekė pakankamai aukštą lygį, kuris parodo, kad įmonės skolintas kapitalas 1,5 karto viršija nuosava kapitalą (žr. 13 lentelę). Visų kitų įmonių finansinis svertas visą nagrinėjamą laikotarpį buvo aukštesnis už 1. Vis dėlto verta atkreipti dėmesį, kad abiejų sėkmingai veikiančių įmonių finansinis

svertas 2010 m. gerokai sumažėjo palyginus su ankstesniais metais. Be to lyginant su vidutiniais Lietuvos įmonių finansinio svarto įverčiais, galima pastebėti kad UAB „Autoverslas“ viršijo juos 2008-2009 m., o UAB „Girteka“ – 2008 m. Visi kiti rezultatai atitiko vidutinės Lietuvos įmonės įverčius arba buvo mažesni.

13 lentelė. UAB „Achemarida“, UAB „Romas ir ko“, UAB „Girteka“ ir UAB „Autoverslas“ 2008-2010 m. finansinio svarto koeficientai

Įmonė	Finansinis svertas		
	2008	2009	2010
*UAB "Achemarida"	0.294	0.939	1.490
*UAB "Romas ir ko"	1.304	1.109	1.320
UAB "Girteka"	1.545	1.474	1.131
UAB "Autoverslas"	1.555	1.829	1.488

Toliau buvo skaičiuojami pelningumo rodikliai, kurie akcentuoja įmonės rezultatus, t. y. pelną. Iš šių rodiklių buvo apskaičiuotas grynasis pardavimų pelningumas, kurio pagalba galima pasižiūrėti kiek pinigine išraiška vienam pardavimų litui tenka grynojo pelno. Tarp Lietuvos transportavimo įmonių dažniausiai buvo pastebimas toks grynasis pelningumas: 2008 m. – 4.48, 2009 m. – 2.62 ir 2010 m. – 3.79.

14 lentelė. UAB „Achemarida“, UAB „Romas ir ko“, UAB „Girteka“ ir UAB „Autoverslas“ 2008-2010 m. grynojo pardavimų pelningumo koeficientai

Įmonė	Grynasis pardavimo pelningumas		
	2008	2009	2010
*UAB "Achemarida"	0.003	-0.043	-0.158
*UAB "Romas ir ko"	0.064	-0.009	-0.131
UAB "Girteka"	0.061	0.040	0.081
UAB "Autoverslas"	0.004	0.030	0.041

UAB „Achemarida“ šis rodiklis parodė, kad 2008 m. vienam įmonės pardavimo litui atiteko 0,003 Lt, kas yra labai mažai (žr.14 lent.). UAB „Romas ir ko“ 2008 m. vienam pardavimo litui atiteko 0,064 Lt pelno, tuo tarpu 2009-2010 m. abi šios įmonės dirbo nuostolingai, todėl šie rodikliai yra neigiami. UAB „Autoverslas“ kiekvienais metais grynasis pardavimo pelningumas didėjo, o UAB „Girteka“ jis svyravo, tačiau visą laiką buvo pakankamai nedidelis. Lyginant su Lietuvos įmonėmis visų šiame tyrime nagrinėjamų įmonių grynasis pelningumas buvo labai mažas.

Taip pat buvo paskaičiuotas turto pelningumas, kitaip dar vadinamas ROA rodikliu. Jis parodo kokia turto dalis grįžta grynojo pelno forma. Interpretuojant šį rodiklį reikia atsižvelgti į veiklos rūšį.

Lietuvos Statistikos departamentas pateikia, kad 2008 m. vidutinis turto pelningumas tarp transporto paslaugas teikiančių įmonių buvo 4.91, 2009 m. - 2.62 ir 2010 m. – 4.39.

15 lentelė. UAB „Achemarida“, UAB „Romas ir ko“, UAB „Girteka“ ir UAB „Autoverslas“ 2008-2010 m. turto pelningumo koeficientai

Įmonė	Turto pelningumas (ROA)		
	2008	2009	2010
*UAB "Achemarida"	0.004	-0.038	-0.182
*UAB "Romas ir ko"	0.083	-0.014	-0.251
UAB "Girteka"	0.073	0.043	0.113
UAB "Autoverslas"	0.004	0.024	0.043

UAB „Achemarida“ ROA rodiklis 2008 metais buvo labai mažas, jis siekė vos 0,004, tuo tarpu 2009 ir 2010 m. jis buvo neigiamas (žr. 15 lent.). Tai parodo, kad įmonė savo turtą naudojo neefektyviai ir negavo iš jo pelno. Panaši situacija yra pastebima ir UAB „Romas ir ko“, nors 2008 m. šios įmonės turto pelningumas siekė 0,083. Tuo tarpu UAB „Girteka“ šis rodiklis buvo kiek aukštesnis nagrinėjamu laikotarpiu ir tik 2009 m. buvo labiau sumažėjęs, o UAB „Autoverslas“ turto pelningumas buvo nedidelis, tačiau tendencingai augo su kiekvienais metais. Visgi lyginant su Lietuvos transportavimo įmonėmis UAB „Achemarida“, UAB „Romas ir ko“, UAB „Girteka“ bei UAB „Autoverslas“ savo turtą naudojo neefektyviai ir jis nešė palyginus labai mažas pajamas.

Iš pelningumo rodiklių dar buvo skaičiuojamas ROE, t. y. nuosavo kapitalo pelningumas, kuris parodo kokia investuotų savininkų lėšų dalis grįžta grynojo pelno forma. Šis rodiklis padeda spręsti, kaip efektyviai yra panaudojamos savininkų lėšos. Pagal Lietuvos Statistikos departamentą vidutinės Lietuvos transportavimo įmonės ROE vidurkis buvo 2008 m. – 7.41, 2009 m. – 3.31 bei 2010 m. – 6.26.

16 lentelė. UAB „Achemarida“, UAB „Romas ir ko“, UAB „Girteka“ ir UAB „Autoverslas“ 2008-2010 m. nuosavo kapitalo pelningumo koeficientai

Įmonė	Grynasis nuosavo kapitalo pelningumas (ROE)		
	2008	2009	2010
*UAB "Achemarida"	0.005	-0.075	-0.454
*UAB "Romas ir ko"	0.192	-0.029	-0.582
UAB "Girteka"	0.186	0.107	0.241
UAB "Autoverslas"	0.011	0.068	0.108

UAB „Achemarida“ ir UAB „Romas ir ko“ ROE kaip ir kiti pelningumo rodikliai 2008 m. buvo labai nedidelis ir siekė atitinkamai 0,005 ir 0,192, tuo tarpu kitais nagrinėjamais metais šis rodiklis

sumažėjo ir buvo neigiamas (žr. 16 lent.). Kitų įmonių grynasis nuosavo kapitalo pelningumas svyravo lygiai taip pat kaip ir kiti pelningumo rodikliai bei buvo žymiai mažesni už Lietuvos transportavimo įmonių vidurkį.

Be to buvo paskaičiuotas ir pardavimų savikainos lygis, kuris padeda spręsti apie įmonės veiklos efektyvumą ir sugebėjimą kontroliuoti išlaidas. Šis rodiklis nurodo kokios įmonės pagrindines išlaidas tenka vienam pardavimo pajamų litui. Šis rodiklis yra vertinamas blogai, kai jis viršija vienetą. Lietuvos Statistikos departamentas nepateikia Lietuvos įmonių pardavimų savikainos lygio, todėl šio rodiklio negalime palyginti su 2008-2010 m. Lietuvoje vyravusia situacija.

Kaip matome UAB „Achemarida“ šis rodiklis 2008 ir 2009 m. buvo patenkinamas, tačiau 2010 m. jis viršijo vienetą, kas reiškia, kad įmonės sąnaudos patirtos teikiant paslaugą viršijo gautas už šį darbą pajamas (žr. 17 lent.). Tai parodo, kad įmonė dirbo neefektyviai. Visų kitų įmonių pardavimų savikainos lygis nesiekia 1, bet vistiek yra pakankamai aukštas, o tarkim bankrutavusios įmonės UAB „Romas ir ko“ yra palyginus neblogas.

17 lentelė. UAB „Achemarida“, UAB „Romas ir ko“, UAB „Girteka“ ir UAB „Autoverslas“ 2008-2010 m. pardavimo savikainos lygio koeficientai

Įmonė	Pardavimo savikainos lygis		
	2008	2009	2010
*UAB "Achemarida"	0.890	0.936	1.038
*UAB "Romas ir ko"	0.491	0.333	0.635
UAB "Girteka"	0.903	0.905	0.902
UAB "Autoverslas"	0.680	0.671	0.723

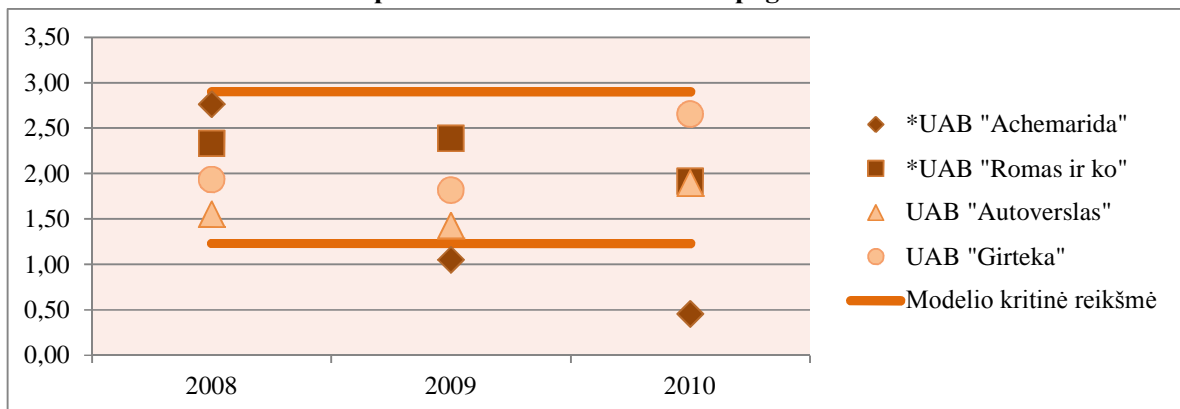
Apibendrinant visų keturių įmonių finansinių santykių rodiklių analizę galima pastebėti, kad ne visi rezultatai atitinka realią situaciją. Bankrutavusi įmonė UAB „Achemarida“ dauguma rodiklių parodė artėjančią bankroto grėsmę nuo 2009 m., įmonei buvo pastebėtos tiek mokumo, tiek pelningumo, tiek savikainos nustatymo problemos. Tuo tarpu UAB „Romas ir ko“ visiškai atvirkščiai, nors įmonė bankrutavo ir turėjo problemų atsiskaityti su kreditoriais, jai buvo identifikuota mokumo problemos tik palyginus su Lietuvos transportavimo įmonių vidurkiu, o nustatyta paslaugų savikaina buvo net labai gera. Tik iš pelningumo rodiklių galima būtų prognozuoti bankrotą. Taip pat pastebėtina, kad šios įmonės visi rodikliai buvo pagerėję 2009 m. tačiau 2010 vėl smuko. Apibendrinant vis dar veikiančių įmonių rodiklius galima pastebėti, kad šios įmonės turėjo šiek tiek sunkumų finansinio nuosmukio metu, tačiau 2009 ir 2010 m. jų rodikliai tendencingai gerėjo. Visgi šios įmonės turėtų atkreipti dėmesį į savo pelningumo rodiklius, kadangi palyginus su Lietuvos transportavimo įmonių vidurkiu jie yra labai žemi.

3.6. Bankroto prognozavimo modelių taikymas transportavimo įmonėms

Paskutinis kompleksinės bankroto diagnozavimo metodikos etapas yra bankroto prognozavimo modelių taikymas. Šiame etape buvo nuspręsta bankroto tikimybę skaičiuoti šešių modelių (keturių tiesinės didkriminantinės analizės bei dvejų logistinės regresijos) pagalba. Bankroto tikimybių paskaičiavimas bankroto prognozavimo modelių pagalba yra pateiktas 4 priede.

Iš pradžių apžvelkime tiesinės diskriminantinės analizės modelių rezultatus. 15 paveiksle galime matyti, kaip pasiskirstė UAB „Achemarida“, UAB „Romas ir ko“, UAB „Autoverslas“ ir UAB „Girteka“ bankroto tikimybės apskaičiuojus jas Altman modelio pagalba. Galima pastebėti, kad nei vienos iš nagrinėjamų įmonių būklė pagal šį modelį nebuvo įvertinta gerai. Vis dar veikiančių įmonių būklė nagrinėjamu laikotarpiu buvo įvertinta kaip vidutinė, jų bankroto tikimybės pasiskirstė tarp kritinių reikšmių. Bankrutavusios įmonės UAB „Autoverslas“ bankroto tikimybė 2008 m. buvo vidutinė, tuo tarpu 2009 bei 2010 m. – labai didelė. Tuo tarpu UAB „Romas ir ko“ Altman modelis parodė tik vidutinę tikimybę bankrutuoti. Apibendrinant šiuos rezultatus galima sakyti, kad Altman modelis tinka Lietuvos transportavimo įmonėms, tačiau jo kritinės reikšmės turėtų būti labiau pritaikytos Lietuvos rinkai.

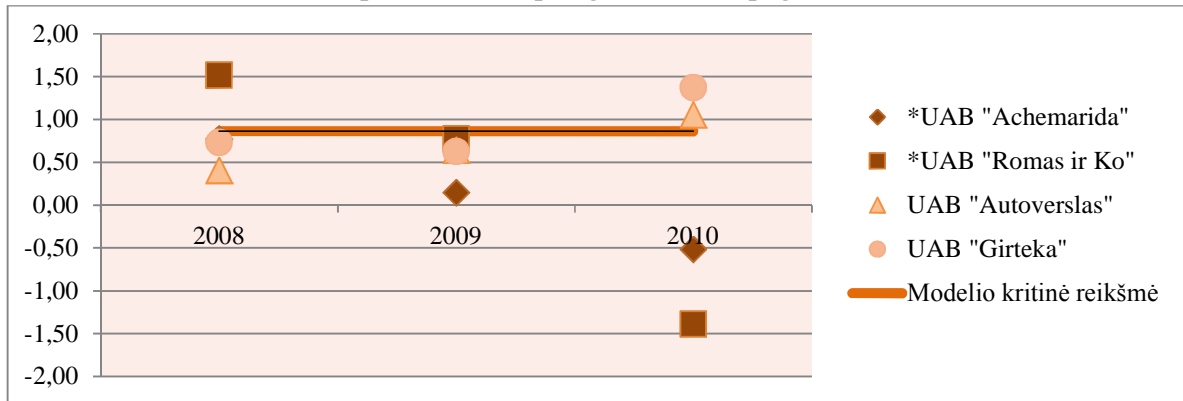
15 pav. UAB „Achemarida“, UAB „Romas ir ko“, UAB „Girteka“ ir UAB „Autoverslas“ bankroto tikimybės apskaičiuotos Altman modelio pagalba

Bankroto grėsmei diagnozuoti taip pat buvo pritaikytas ir kitas tiesinės diskriminantinės analizės modelis – Springate, kurio rezultatai yra pateikti 16 paveiksle. Šio modelio rezultatai parodė, kad 2008 m. vis dar veikiančių įmonių bei bankrutavusios UAB „Achemarida“ būklė buvo bloga. Tuo tarpu UAB „Romas ir ko“ tais metais buvo įvertinta kaip sėkmingai veikianti. 2009 m. visų nagrinėjamų įmonių būklė buvo įvertinta kaip bloga, o 2010 m. šių įmonių būklė pasiskirstė kaip ir realybėje – bankrutavusios įmonės buvo įvertintos blogai, o vis dar veikiančios kaip turinčios gerą finansinę būklę. Galima sakyti,

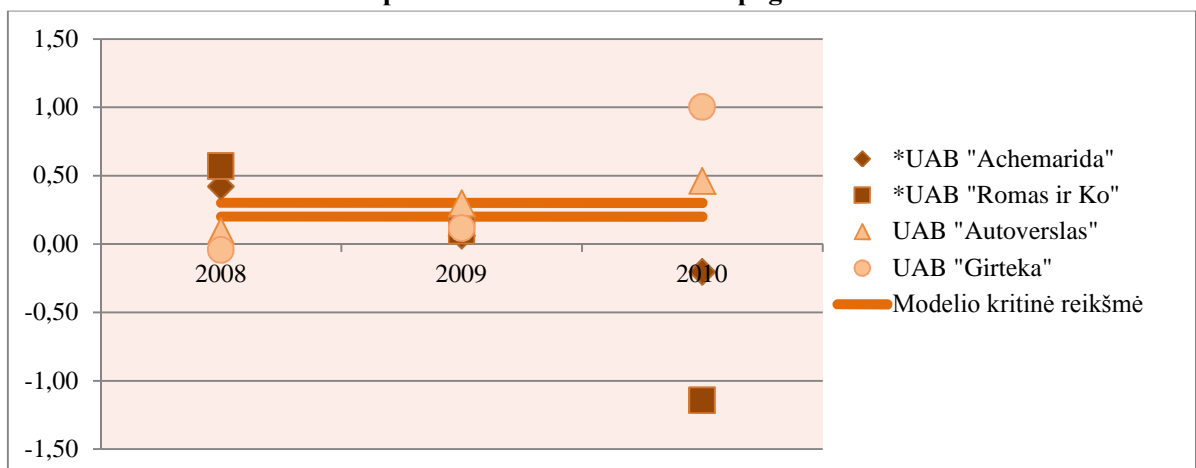
kad šis modelis puikiai susitvarkė su savo užduotimi 2010 m., t. y. esant metams prieš UAB „Romas ir ko“ bei UAB „Achemarida“ bankrotą.

16 pav. UAB „Achemarida“, UAB „Romas ir ko“, UAB „Girteka“ ir UAB „Autoverslas“ bankroto tikimybės apskaičiuotos Springate modelio pagalba

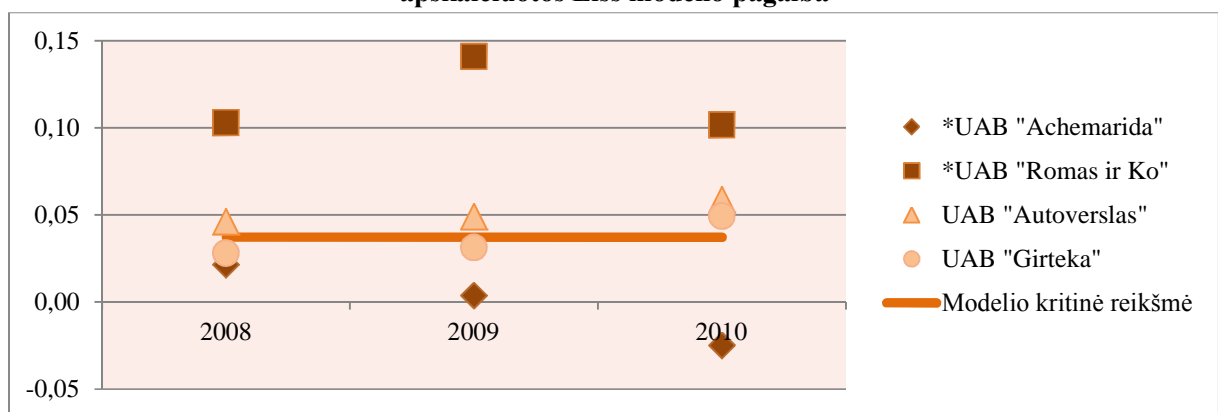
Bankroto tikimybės analizė taip pat buvo atlikta ir Taffler modelio pagalba (žr. 17 pav.). Remiantis gautais rezultatais galima matyti, kad 2008 m. šis modelis parodė, kad bankrutavusių įmonių būklė yra gera, o tuo tarpu vis dar veikiančioms buvo prognozuojamas bankrotas. 2009 m. visų nagrinėjamų įmonių tikimybė bankrutuoti buvo vertinama kaip vidutinė arba didelė. Tuo tarpu 2010 m. Taffler modelis, kaip ir Springate, bankrutavusioms įmonėms nurodė didelę tikimybę bankrutoti, o UAB „Autoverslas“ ir UAB „Girteka“ įvertino kaip puikiai beistvarančias. Šie rezultatai vėlgi parodo, kad Taffler modelis yra tinkamas prognozuoti bankroto grėsmę esant vieneriems metams iki jo.

17 pav. UAB „Achemarida“, UAB „Romas ir ko“, UAB „Girteka“ ir UAB „Autoverslas“ bankroto tikimybės apskaičiuotos Taffler modelio pagalba

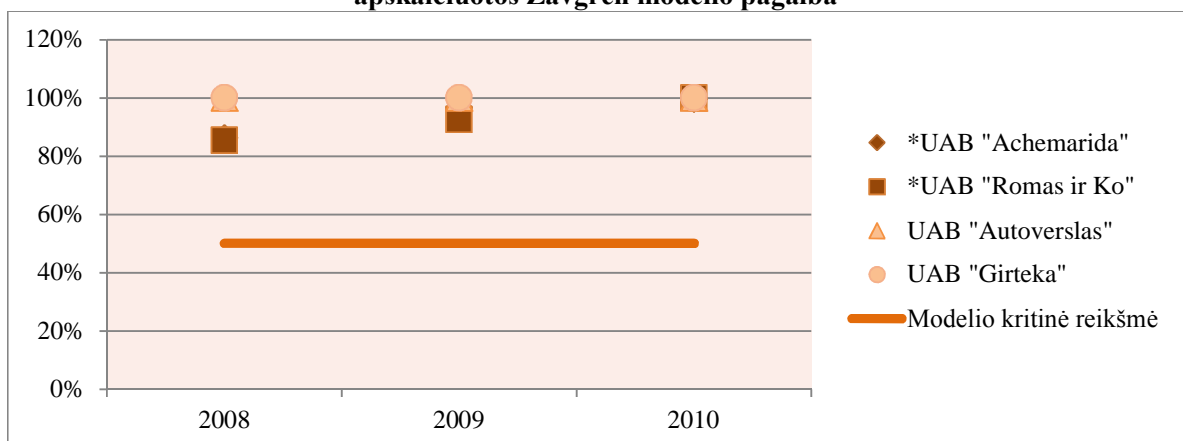
Paskutinis iš tiesinių diskriminantinių modelių buvo pritaikytas Liss modelis (žr. 18 pav.). Šio modeliai rezultatai parodė, kad bankrutavusiai UAB „Achemarida“ viso nagrinėjamo laikotarpio metu grėsė bankrotas, tuo tarpu UAB „Romas ir ko“ būklė nežiūrint į tai, kad ši įmonė bankrutavo, buvo vertinama kaip gera. O tebeveikiančių įmonių būklė nors pradžioje buvo vertinama kaip bloga arba artima blogai, tačiau su kiekvienais metais vis gerėjo. Kontraversiški šio modelio rezultatai parodo, kad šie jo rodikliai nėra tinkami transportavimo įmonių bankrotui prognozuoti.

18 pav. UAB „Achemarida“, UAB „Romas ir ko“, UAB „Girteka“ ir UAB „Autoverslas“ bankroto tikimybės apskaičiuotos Liss modelio pagalba

Be tiesinės diskriminantinės analizės modelių, taip pat buvo pritaikyti ir du logistinės regresijos modeliai. Visų pirma bankroto tikimybės buvo apskaičiuotos Zavgren modelio pagalba, kurio rezultatai yra nurodyti 19 paveiksle.

19 pav. UAB „Achemarida“, UAB „Romas ir ko“, UAB „Girteka“ ir UAB „Autoverslas“ bankroto tikimybės apskaičiuotos Zavgren modelio pagalba

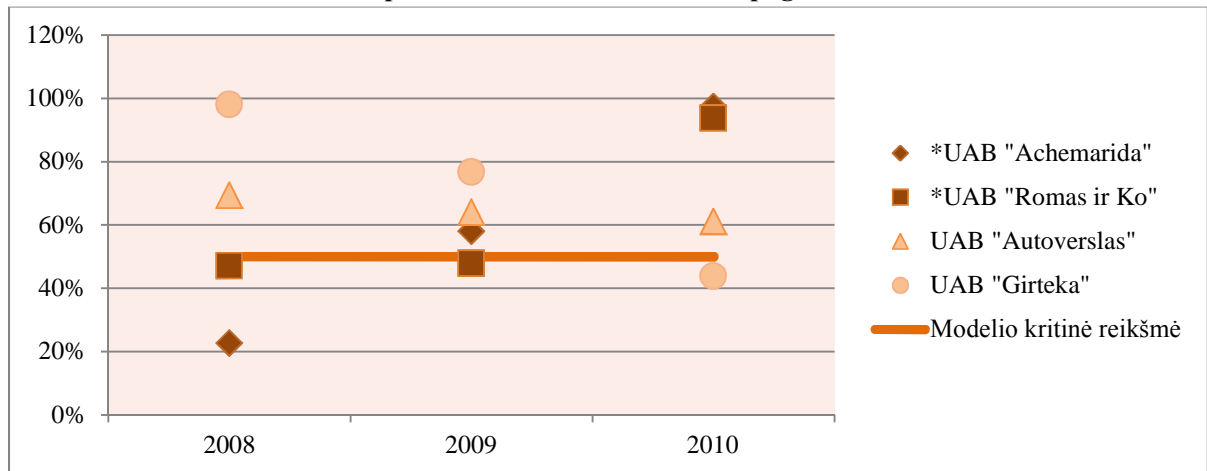

Šis modelis visais metais visais nagrinėjamais metais visoms įmonėms parodė, kad jų būklė yra bloga ir joms gresia didelė tikimybė bankrutuoti. Tai parodo, kad šis modelis neatskiria bankrutavusių

įmonių nuo vis dar tebeveikiančių. Tokia situacija galėjo susiklostyti dėl to, kad šiame modelyje yra naudojami rodikliai, kuriuose figuruoja atsargos, nors transportavimo įmonės dažniausiai neturi atsargų ir nėra tikslinga spręsti apie jų būklę remiantis šituo veiksnium.

Be to mūsų keturioms nagrinėjamosioms įmonėms buvo pritaikytas ir Chesser modelis. Jo rezultatai yra parodyti 20 paveiksle. Pastebėtina kad pirmais metais šis modelis gerai įvertina bankrutavusias įmones, o tebeveikiančias priešingai. 2009 m. UAB „Achemarida“, UAB „Autoverslas“ ir UAB „Girteka“ yra prognozuojamas bankrotas, o 2010 m. – visoms bankrutavusioms įmonėms ir UAB „Autoverslas“. Tai parodo, kad šis modelis tinka transportavimo įmonių bankroto prognozavimui esant metams iki bankroto, tačiau jo kritinė reikšmė yra šiek tiek per griežta Lietuvos įmonėms.

20 pav. UAB „Achemarida“, UAB „Romos ir ko“, UAB „Girteka“ ir UAB „Autoverslas“ bankroto tikimybės apskaičiuotos Chesser modelio pagalba

Apibendrinant bankroto prognozavimo modelių taikymo tyrimą kaip kompleksinės bankroto grėsmės diagnostikos metodikos elementą, nustatyta, kad šis elementas yra labai svarbus ir galintis atskleisti įmonei galimai artėjančią bankroto grėsmę, tačiau buvo pastebėta jau anksčiau pabrėžta problema, kad ne visi modeliai tinka šiam tikslui. Tyrimas parodė, kad tik pasirinkus tinkamą modelį, galima nuspėti bankroto tikimybę, nes, kaip jau matėme, kai kurie modeliai visiškai neparodo tiesos. Tyrimo metu buvo išsiaiškinta, kad transportavimo įmonėms visiškai netinka Zavgren modelis, jis visas įmones vertina blogai, taip pat Liss modelio rezultatai buvo kontraversiški. Be to kai kurių modelių kritinės reikšmės turėtų būti pakoreguotos atsižvelgiant į Lietuvos įmones. Iš gautų rezultatų galime matyti, kad geriausiai transportavimo šakos įmonių bankroto prognozei tinka tiesinės diskriminatinės grupės modeliai. Altman modelis įvertina ilgesnio laikotarpio įmonės perspektyvą. Taip pat šiam tikslui

yra tinkami Springate, Taffler ir Chesser modeliai, tačiau jie nėra tokie tikslūs ir bankrotą galėtų nuspėti tik prieš vienerius metus.

3.7. Post-diagnostinių priemonių pasirinkimas transportavimo įmonėms

Laiku diagnozavus gresiantį bankrotą įmonės gali imtis tam tikrų veiksmų, kad galėtų pagerinti savo finansinę būklę bei išvengti galimos grėsmės. Mūsų tyrimo atveju post-diagnostinės priemonės gali būti taikomos tik UAB „Girteka“ ir UAB „Autoverslas“, kadangi kitos dvi įmonės jau bankrutavo.

Nagrinėjant UAB „Girteka“ finansinius rodiklius buvo pastebėta, kad įmonės skolos stipriai padidėjo, kas gali lemti mokumo problemas ateityje, taip pat visi įmonės pelningumo rodikliai nesiekė Lietuvos vidurkio. Be to keli bankroto prognozavimo modeliai parodė, kad įmonei gresia vidutinė tikimybė bankrotuoti. Visa tai signalizuoja, kad jei įmonė nesiims tam tikrų veiksmų, ateityje jai gali grėsti bankrotas. Siekiant jo išvengti UAB „Girteka“ yra siūloma imtis tiek operatyvinių, tiek strateginių priemonių. Visų pirma, įmonei verta peržiūrėti savo paslaugų savikainą bei priskaičiuojamą antkainį. Suradus galimybę sumažinti savikainą arba padidinti antkainį, įmonė padidintų savo pelną ir taip galėtų jaustis saugiau. Taip pat įmonei, turinčiai daugiau nei 800 darbuotojų, būtų naudinga sustiprinti kontrolės sistemą, taip išvengiant netekimų, grobstymų bei padidinant darbo skaidrumą ir teikiamų paslaugų kokybę. Tuo tarpu kalbant apie strategines priemones, nagrinėjant UAB „Girteka“ rodiklius bei finansinę būklę, buvo pastebėta, kad įmonė, pasibaigus finansinei krizei jau pradėjo taikyti tokias. Siekiant pagerinti savo būklę, UAB „Girteka“ paėmė paskolą su tikslu investuoti į naujas technologijas bei veiklos plėtrą. Atitinkamai, dėl šios priežasties pablogėjo įmonės skolos rodikliai, tačiau investicijai pasiteisinus paskolos bus grąžintos.

Kalbant apie kitą veikiančią įmonę UAB „Autoverslas“, tyrimo metu buvo pastebėtos panašios problemos kaip ir jau aptartai UAB „Girteka“. Įmonė taip pat turėtų skirti daugiau dėmesio paslaugų savikainai bei antkainiui, įvesti griežtą kontrolės sistemą. Be to, įmonei siūloma peržvelgti turimą ilgalaikį turtą bei atsikratyti to, kuris yra nenaudojamas veikloje ir negeneruoja pelno, taip siekiant padidinti turto pelningumą. Iš strateginių priemonių UAB „Autoverslas“ yra siūloma nuolat tirti rinką, ieškant naujų nišų bei galimybių plėstis.

Taigi apibendrinant galima sakyti, kad įmonės bankroto grėsmės diagnostavimo metodikos taikymas neturi pasibaigti ties įmonės analize, suradus problemines sritis būtina taikyti post-diagnostines priemones siekiant padidinti įmonės veiklos efektyvumą ir pelningumą. Abiems tebeveikiančioms

įmonėms yra siūloma susitvarkyti savo mažo pelningumo problemas, peržiūrint sąnaudas, antkainį bei turtą, sustiprinti vidinę kontrolę bei ieškoti galimybių plėstis.

Pritaikius visus šešis kompleksinės bankroto grėsmės diagnostikos metodikos elementus, galima apibendrinti, kad šis tyrimas parodė, jog bankrutavusiai įmonei UAB „Achemarida“ jau 2008 m. galima buvo prognozuoti bankrotą. Tiek kiekybinė, tiek kokybinė analizė parodė, kad ši įmonė susidūrė su problemomis. Kiek kitokia situacija yra su UAB „Romas ir ko“. Šios įmonės finansiniai rodikliai nebuvo labai blogi, o dažnas bankroto prognozavimo modelis įvertino būklę kaip gerą, tačiau kokybinė analizė parodė, kad įmonė nebuvo tinkamai valdoma ir krizės metų jos vadovui nepavyko priimti teisingų strateginių sprendimų. Tuo tarpu vertinant tebeveikiančias įmones buvo pastebėta, kad 2008-2009 m. dauguma įmonių finansinių rodiklių buvo blogi, o ir bankroto prognozavimo modeliai nerodė labai optimistiškų prognozių, tačiau kokybinės analizės metu buvo pastebėta, kad įmonės investavo į savo veiklą, pirkė naujus automobilius ir teisingų sprendimų dėka ne tik savo veiklą tęsė, bet ir 2010 m. parodė puikius finansinius rezultatus.

Vertinant kiekvieną šios metodikos elementą atskirai buvo pastebėta, kad nagrinėjant įmonių vidaus ir išorės aplinkas, yra tik išsiaiškinami veiksniai, kurie gali sąlygoti įmonės bankrotą, bet šių veiksmų egzistavimas dar nereiškia, kad įmonei iš tikrųjų jis gresia. Todėl galima sakyti, kad kokybinė analizė yra puikus papildinys kitoms analizėms, bet vien ja vadovaujantis daryti išvadų apie bankroto grėsmę negalima. Nagrinėjant absoliutinių finansinius rodiklius yra peržiūrimi visi finansinių ataskaitų straipsniai bei jų pokyčiai, tačiau vėlgi buvo pastebėta, kad pamačius stiprų vieno arba kito rodiklio pokytį, negalima vienareikšmiškai teigti, kad tai yra blogai. Pavyzdžiui, ženkliai padidėjęs ilgalaikis turtas gali reikšti tiek naują investiciją, tiek įšaldytus pinigus, todėl akivaizdu, kad šis analizės būdas turi būti jungiamas kartu su kokybine analize. Tuo tarpu atlikus finansinių santykinių rodiklių analizę buvo pastebėta, kad nors visi pasirinkti rodikliai buvo tinkami Lietuvos transportavimo įmonių finansinei būklei vertinti, tačiau literatūroje nustatytos kritinės reikšmės yra per aukštos Lietuvos transportavimo įmonėms. Dėl šios priežasties norint gauti objektyvius tyrimo rezultatus juos būtina palyginti, su tos šakos vidurkiu, pateikiamu Statistikos departamento. Be to apskaičiavus bankroto tikimybes bankroto prognozavimo modelių pagalba, buvo padaryta išvada, kad ne visi pasirinkti modeliai gali būti taikomi Lietuvos transportavimo įmonių bankrotui prognozuoti. Šiam tikslui visiškai netinkami yra Zavgren ir Liss modeliai, kurių rodikliai ir kritinės reikšmės visiškai neatspindi transportavimo įmonių finansinės būklės. Pavyzdžiui, Zavgren modelyje naudojamuose rodikliuose figuruoja atsargos, tačiau atsižvelgiant į tai, kad transportavimo įmonės dažniausiai nelaiko atsargų, šie rodikliai yra visiškai neinformatyvūs. Tuo tarpu kiti nagrinėti modeliai buvo įvertinti kaip tinkami nagrinėjamoms įmonėms, tačiau dažnai jų kritinės

reikšmės yra per griežtos Lietuvos sąlygomis, todėl turėtų būti pakoreguotos. Taip pat svarbu pažymėti, kad kompleksinės bankroto diagnozavimo metodikos taikymas neturi jokios prasmės be paskutinio elemento, t. y. post-diagnostinių priemonių taikymo, nes siekinat išvengti bankroto svarbu ne tik laiku jį diagnozuoti bet ir imtis veiksmų, kad jo išvengti.

Apibendrinant atliktą tyrimą galima daryti išvadą, kad visi kompleksinės bankroto diagnozavimo metodikos elementai puikiai papildo vienas kitą ir leidžia geriau įvertinti įmonių būklę. Be to, buvo pastebėta, kad taikant šiuos elementus pavieniui bankrotą diagnozuoti būtų pakankamai sudėtinga. Išanalizavus įmonių vidines ir išorines aplinkas dažniausiai galima pamatyti bendrą vaizdą, tam tikras specifines įmonių problemas, tačiau spręsti apie bankroto galimybę remiantis vien šiais duomenimis nebūtų objektyvu. Paskaičiavus finansinius rodiklius ar bankroto tikimybes - visiškai priešingai, yra matomi pavieniai blogi finansiniai rodikliai ar rezultatai, tačiau nesimato, kodėl taip atsitiko. Be to buvo patebėta, kad dažnai sunku teisingai pasirinkti kokius rodiklius ar modelius taikyti, kadangi ne visi iš jų yra tinkami tam tikros šakos įmonėms. Tuo tarpu sujungus visus šiuos elementus yra matomas bendras vaizdas, kuris padeda visapusiškai įvertinti įmonę ir taip spręsti apie jos būklę, o post-diagnostinių priemonių taikymas padeda ir pagerinti jos būklę tiek trumpojoje, tiek ilgojoje perspektyvoje.

IŠVADOS IR SIŪLYMAI

1. Bankrotas tai su įmonės nesugebėjimų įvykdyti savo finansinių įsipareigojimų siejamas reiškinys. Užsienio autoriai šį reiškinį apibūdina kaip siekimą apsaugoti kreditorių teises, tuo tarpu Lietuvos autoriai į bankrotą žiūri kaip į paskutinę įmonės krizės stadiją. Bankrotą sąlygoja tiek įmonės vidiniai veiksniai, tiek ir šakos, šalies ar net pasaulio mastu įvykę pokyčiai.
2. Bankrotui kaip ekonominiam reiškiniui yra būdingi įvairūs požymiai, todėl mokslinėje literatūroje visuotinai pripažintų požymių, rodančių bankroto tikimybę, nėra. Dauguma autorių atkreipia dėmesį į vidinę įmonės aplinką, jos valdymo sistemą, organizacinę struktūrą, mažėjantį pelningumą, didėjančias kreditorinio ir debitorinio įsiskolinimo sumas, nesėkmingus bandymus gauti bankų kreditus, apyvartinio kapitalo trūkumą.
3. Mokslinėje literatūroje yra pastebimas dvejetainis požiūris į bankroto pasekmes. Dalis autorių pabrėžia, kad bankroto procese galima išvelgti teigiamų dalykų – yra išvaloma rinka, naikinamos pasenusios prekės, suteikiamos galimybės įmonėms restruktūrizuotis. Visgi dauguma pritaria, kad bankroto padariniai yra labiau skaudus nei teigiami. Nuostolius patiria ne tik įmonės savininkai ar darbuotojai, bet ir kitos įmonės, kreditoriai, partneriai, valstybė ar savivaldybė.
4. Lietuvoje nuo 1993 iki 2012 m. bankrutavo 12983 įmonės. Daugiausiai bankrutuoja didžiuosiuose Lietuvos miestuose įsikūrusios uždarnosios akcinės bendrovės, priklausančios mažų ir vidutinių įmonių grupei. Šis didelis bankrutuojančių įmonių skaičius rodo, kad bankroto diagnostikai yra skiriama nepakankamai dėmesio arba tai yra daroma per vėlai.
5. Siekiant užkirsti kelią bankrotų plitimui labai svarbu neapsiriboti subjektyviais, tik vieną aspektą analizuojančiais bankroto prognozavimo metodais, o priešingai stengtis derinti įvairius metodus taip sukuriant kompleksinę bankroto grėsmės nustatymo metodiką, kuri apimtų savyje tiek kokybinių, tiek kiekybinių veiksnių nagrinėjimą. Tarp lietuvių autorių didžiausią indėlį kuriant kompleksines bankroto grėsmės nustatymo metodikas padarė J. Mackevičius pasak kurio įmonės privalo nagrinėti išorės ir vidaus aplinkas, analizuoti absoliutinių bei santykinų finansinių rodiklių pokyčius bei taikyti bankroto prognozavimo modelius.
6. Įmonės dažnai apsiriboja bankroto diagnozavimo metodais, tačiau pamiršta apie post-diagnostines priemones. Diagnozavus egzistuojančią bankroto grėsmę, gali būti taikomos operatyvinės ir strateginės priemonės. Šiuo tikslu įmonės gali pakeisti valdymo sistemą, imtis

įmonės restruktūrizavimo, mažinti nebūtinus išlaidas. Taip pat labai svarbu nuolat tirti rinką, kelti darbuotojų kvalifikaciją bei diegti inovacijas.

7. Pritaikius visus šešis kompleksinės bankroto grėsmės diagnostikos metodikos elementus keturioms analizei pasirinktoms įmonėms, buvo nustatyta, kad ši metodika yra tinkama Lietuvos įmonių bankrotui prognozuoti. Tyrimo metu buvo pastebėta, kad pavieniai šios metodikos elementai nesugebėtų vienai iš bankrutavusių įmonių diagnozuoti gresiantį bankrotą, o vis dar veikiančias įmones neretai vertino kaip bankrutavusias, tuo tarpu analizuojant įmones kompleksiniu būdu yra gaunama visapusiška informacija apie įmonės būklę, kuri leidžia daryti objektyvesnes išvadas. Be to nagrinėjant įmones kompleksiniu būdu yra išvengiama neteisingų rezultatų dėl šakos efekto ar skirtingų nagrinėjamų laikotarpių, kadangi ši metodika apima tiek kiekybinę, tiek kokybinę analizę, kurios metu yra įvertinami ne tik įmonės finansiniai rodikliai, bet ir terpė, kurioje įmonė veikia.

Kompleksinę metodiką įvertinus kaip tinkamą įmonių bankrotui prognozuoti yra siūloma Lietuvos bendrovėms taikyti šį metodą siekiant išvengti galimos bankroto grėsmės. Be to įmonėms yra siūloma sukurti analitiko pareigybę arba nustatyti atsakingą asmenį už periodinę įmonės būklės analizę, kuris gautus analizės rezultatus mažiausiai kartą per pusmetį pateiktų įmonės vadovams bei akcininkams pabrėždamas įmonės problemines sritis bei galimus jų sprendimo būdus. Taip pat, ištyrus bankroto grėsmę, yra siūloma sudaryti planą, kuriame būtų nurodyta, kokios post-diagnostinės priemonės bus taikomos bei jį įgyvendinti.

Tarpiniai šio tyrimo rezultatai yra paskelbti moksliniuose straipsniuose – „The Evaluation of Bankruptcy Prediction Models for Lithuanian Companies“ (publikuotas 2013 m. Brno Technologijų universiteto moksliniame žurnale „Trendy ekonomiky a managementu“) bei „Evaluation of linear discriminant analysis bankruptcy prediction models“ (publikuotas 2012 m. išleistame tarptautiniame mokslinių darbų rinkinyje skirtame Bratislavos Ekonomikos universiteto verslo ekonomikos katedros 60-mečiui). Taip pat yra numatomos tolimesnės tyrimo galimybės kuriant Lietuvos įmonėms tinkamą bankroto grėsmės nustatymo modelį, kurio pagrindu galėtų būti kompleksinis bankroto grėsmės diagnostikos modelis.

LITERATŪRA

1. **Adnan Aziz M., Dar H. A.** Predicting corporate bankruptcy: where we stand? // *Corporate Governance*, 2006, Nr. 6 (1) - 18-33 p.
2. **Andriulevičiūtė, R., Survilaitė R.** Bankroto reglamentavimo dabartis ir ateitis Lietuvoje // *Apskaitos ir mokesčių apžvalga*, 2009, 1, 74–79.
3. **Balcaen, S.; Ooghe, H.** Alternative methodologies in studies on business failure: do they produce better results than the classic statistical methods? // *Vlerick Leuven Gent Management School Working Paper Series*, 2004, 16: 1–44 p.
4. **Baležentis A., Vijeikis J.** Krizės valdymo veiksniai ir priemonės Lietuvos įmonėse // *Research papers. Management theory and studies for rural business and infrastructure development*, 2010, Nr. 23 (4), 10 p.
5. **Bazelio tarptautinio komercinių bankų priežiūros komitetas.** Bazelis II, 2004. URL: <http://www.occ.gov/news-issuances/news-releases/2007/nr-occ-2007-123a.pdf> [Žiūrėta 2013-10-20].
6. **Beržinskienė D., Stoškus S., Virbickaitė R.** Theoretical and Practical Decisions of Bankruptcy as one of Dynamic Alternatives in Company's Performance// *Engineering Economics*, 2007, Nr. 2(52), 26-33 p.
7. **Biscotti, B.** Safeguarding of credit and bankruptcy: History and regulating tendencies // *The italian experience. Jurisprudence*, 2010 Nr. 2 (120), 325–340 p.
8. **Bivainis J., Garškaitė K.** Įmonių bankroto grėsmės įvertinimas // *Ekonomika*, 2000, Nr. 51, 7-19 p.
9. **Bivainis J., Garškaitė K.** Įmonių bankroto grėsmės diagnostikos sistema. Verslas: teorija ir praktika // *Vilnius*, 2010, Nr.11(3), 204-212 p.
10. **Brigham E. F., Ehrhardt M. C.** *Financial Management – Natorp Boulevard Mason: South-Western Cengage Learning*, 2008 – 1071 p. – ISBN 978-0-324-42269-6.
11. **Burkšaitienė D., Mazintienė A.** The role of bankruptcy forecasting in the company management // *Economics and management*, 2011, Nr. 16, 137-143 p.
12. **Caouette J. B., Altman E. A., Narayanan P., Nimmo R.** *Managing credit risk: the great challenge for global financial markets – New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.*, 2008 – 627 p. – ISBN 978-0-470-11872-6.
13. **Collins R.** An empirical comparison of bankruptcy prediction models // *Financial Management*, 1980 Nr. 2 (9) – 52-57 p.
14. **Časas R., Dambrauskaitė V.** Impact of external business environment factors on internationalization of lithuanian born global companies // *Ekonomika*, 2011, nr. 90(3), ISSN 1392-1258.
15. **Das S.** *Risk Management – Singapore: John Wiley & Sons (Asia) Pte Ltd*, 2006 – 1327 p. – ISBN 978-0-470-82165-7.
16. **Do Prado H. A., Magalhaes A. R., Ferneda E.** Reasoning about External Environment from Web Sources // *Graduate Program on Knowledge and IT Management, Catholic University of Brasilia, DF, Brazil*, 2009.
17. **European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions.** Restructuring in bankruptcy: recent national case examples // *Airija*, 2009. URL: <http://www.eurofound.europa.eu/docs/erm/tn0908026s/tn0908026s.pdf> [Žiūrėta 2013-06-15].

18. **European Judicial Network in Civil And Comercial Matters.** Briuselis, 2004. URL: http://ec.europa.eu/civiljustice/bankruptcy/bankruptcy_gen_en.htm [Žiūrėta 2013-06-15].
19. **Gandellini G., Pezzi A., Venanzi D.** External and Internal Analysis of the Environment // Strategy for Action, SpringerBriefs in Business, 2012, DOI: 10.1007/978-88-470-2487-8_2.
20. **Garškaitė K.** Įmonių bankroto prognozavimo modelių taikymas // Verslas: Teorija ir praktika 9 (4), 2008, 281–294 p.
21. **Garškienė, A.; Garškaitė, K.** Enterprise bankruptcy in Lithuania // Journal of Business Economics and Management, 2004, Nr. 5(1), 51-54 p.
22. **Gombola M. J., Haskins M. E., Ketz E., Williams D.** Cash flow in bankruptcy prediction // Financial Management, 1987, Nr. 4 (16) – 55-65 p.
23. **Grigaitienė K., Patkauskienė Š.** Bankroto prognozavimo tyrimai: ekonominės ir teisinės prielaidos Lietuvos įmonių pavyzdžiu: Magistro darbas. Šiauliai: Šiaulių universitetas, 2007 - 223 p. URL: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2007~D_20070816_155859-25326/DS.005.0.01.ETD [Žiūrėta 2013-06-15].
24. **Grigaravičius, S.** Nemokių įmonių pertvarkymas ir alternatyvų parinkimas // Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai, Vilnius, 2002, Nr. 23, 89-95 p.
25. **Grigaravičius S.** Įmonių nemokumo diagnostika ir jų pertvarkymo sprendimai // daktaro disertacijos santrauka: socialiniai mokslai: vadyba ir administravimas (03S) / S.Grigaravičius: Vytauto Didžiojo universitetas. Kaunas, 2003. 26 p.
26. **Įmonių bankroto valdymo departamentas prie Ūkio ministerijos:** Įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procesų 2012 m. apžvalga. Vilnius, 2013 – 15 p. http://www.bankrotodep.lt/Doc/2012_00.pdf [Žiūrėta: 2013 06 10].
27. **Januševičiūtė A., Jurevičienė D.** Bankroto esmė: teorija ir praktika // Mokslas – Lietuvos ateitis, 2009, nr. 1(3), 30–34 p.
28. **Jurevičienė D., Bercevič E.** The Evaluation of Bankruptcy Prediction Models for Lithuanian Companies // Trendy ekonomiky a managementu, Brno University of Technology Faculty of Business and Management, 2013, nr. VII (13) ISSN 1802-8527, p. 43-55.
29. **Jurevičienė D., Bercevič E.** Evaluation of linear discriminant analysis bankruptcy prediction models // Medzinárodný zborník vedeckých prác pri príležitosti 60. výročia univerzitého vzdelávania na Podnikohospodárskej fakulte Ekonomickej univerzity v Bratislave so sídlom v Košiciach, 2012, ISBN 9788086175805, p. 1-10.
30. **Karalevičienė J., Bužinskienė R.** Modernių bankroto diagnozavimo modelių taikymas įmonėje. Vadyba: Journal of Management. Klaipėda, 2011, Nr. 2(19): 113-122 p.
31. **Krancevičiūtė R.** Įmonių bankroto analizė ir prognozavimas // 15-osios Lietuvos jaunųjų mokslininkų konferencijos „Mokslas – Lietuvos ateitis“ 2012 metų teminės konferencijos straipsnių rinkinys, 2012.
32. **Kučiauškaitė S.** Bankroto prognozavimo įmonėse tyrimas / Magistro darbas: Akademija: Lietuvos Žemės ūkio universitetas, 2009 – 66 p. URL: http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2009~D_20090608_155210-77655/DS.005.0.01.ETD, [Žiūrėta: 2013 10 10].
33. **Lebedžinskaitė R.** Bankroto diagnozavimo įmonėse tyrimas: Magistro darbas. Vilnius: Lietuvos žemės ūkio universitetas, 2007, 77 p. URL: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2007~D_20070816_153211-47644/DS.005.0.01.ETD [Žiūrėta: 2013 06 10].
34. **Lietuvos Bankas.** Vilibor palūkanų normos statistika. URL: <http://www.lb.lt/statistics/statbrowser.aspx?group=7222> [Žiūrėta: 2013 06 10].

35. **Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas.** URL:
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=417236, [Žiūrėta: 2013 06 10].
36. **Lietuvos Respublikos restruktūrizavimo įstatymas.** URL:
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=416456 [Žiūrėta: 2013 06 10].
37. **Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymas.** URL:
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=454172 [Žiūrėta: 2013 10 11].
38. **Lietuvos Statistikos departamentas.** Vartotojų kainų indekso pokyčių statistika. URL:
<http://www.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?id=2242&status=A> [Žiūrėta 2013.10.17].
39. **Lietuvos Statistikos departamentas.** Verslo rodiklių statistika. URL:
<http://www.osp.stat.gov.lt/web/guest/rodikliai42> [Žiūrėta 2013.11.05].
40. **Longman Business English dictionary: New edition** – Italy: Arti Grafiche, 2007 – 594 p. – ISBN 978-1-4058-51381.
41. **Mackevičius J., Rakštelienė A.** Altman modelių taikymas Lietuvos įmonių bankrotui // Pinigų studijos: Ekonomikos teorija ir praktika, 2005/1 – 24-42 p.
42. **Mackevičius J., Silvanavičiūtė S.** Įmonių bankroto prognozavimo modelių tinkamumo nustatymas // Verslas: teorija ir praktika, 2006, Nr. 4 (55) – 193-202 p.
43. **Mackevičius J.** Integruota įmonių bankrotų prognozavimo metodika // Verslo ir teisės aktualijos, 2010, t. 5 – 123-158 p.
44. **Ooghe H., De Prijcker S.** Failure Processes and Causes of Company Bankruptcy: A Typology // Working Paper of Faculty of Economics and Business Administration, Ghent University, Belgium, 2006, 06/388.
45. **Peng Wong W., Ahmad H., Nasurdin A. M.** The impact of external environmental on business process management and organizational performance // Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 2013.
46. **Philosophov L. V., Batten J. A.** Predicting the event and time horizon of bankruptcy using financial ratios and the maturity schedule of long-term debt // Springer-Verlag, 2008 - DOI 10.1007/s11579-007-0008-9.
47. **Purlys Č.** Įmonių bankroto prevencijos sistemos kūrimas Lietuvoje // Ekonomika, 2001, Nr. 53, 75–86 p.
48. **Purvinis O., P. Šukys, R. Virbickaitė.** Bankroto diagnostikos galimybės tyrimas taikant neuronų tinklus // Inžinerinė ekonomika, 2005, Nr. 1 (41), 16–22 p.
49. **Ruczinski I.** Logic Regression // Journal of Computational and Graphical Statistics, 2003, Nr. 12 (3) – 475-511 p.
50. **Rugenytė D., Menciūnienė V., Dagilienė L.** Bankroto prognozavimo svarba ir metodai // Verslas: Teorija ir praktika, 2010, 11(2) – 143-150 p.
51. **Sakalas A., Virbickaitė R.** Bankroto teorija ir praktika // Inžinerinė ekonomika, 2003, Nr. 2 (33), 106-111 p.
52. **Sakalas A., Savanevičienė A.** Įmonės krizių vadyba // Kaunas: Technologija, 2003, 199 p.
53. **Salmi T. ir kt.** Financial Ratios as Predictors of Firms' Industry Branch // The Finnish Journal of Business Economics, Finland, Vammala, 1988.
54. **Shatteman D. ir kt.** A methodology for integrated risk management and proactive scheduling of construction projects // Belgian Building Research Institute, Department of Decision Sciences and Information Management. Leuven, 2006.

55. **Shkurti R. & Duraj B.** Using multiple discriminant analysis in the bankruptcy prediction in Albania – a study with the state-owned enterprises // Journal of academic research in economics, 2010, 2 (1), 36-64 p.
56. **Stuart R. W., Abetti P. A.** Impact of entrepreneurial and management experience on early performance // Journal of Business Venturing, 1990, t. 5, Nr. 3 – 151-162 p.
57. **Stundžienė A., Boguslauskas V.** Valuation of Bankruptcy Risk for Lithuanian Companies // Engineering Economics, 2006, Nr. 4 (49), 29–36 p.
58. **Tvaronavičienė M.** Įmonių bankroto proceso ekonominio efektyvumo didinimo kryptys // Ekonomika, 2001, Nr. 54, 135-144 p.
59. **UAB „Achemarida“ finansinės ataskaitos**, 2008-2010 m. // Duomenų bazė „Amadeus“. URL: <https://amadeus.bvdinfo.com/version-2012413/home.serv?product=amadeusneo> [Žiūrėta: 2013 06 10].
60. **UAB „Autoverklas“ finansinės ataskaitos**, 2008-2010 m. // Duomenų bazė „Amadeus“. URL: <https://amadeus.bvdinfo.com/version-2012413/home.serv?product=amadeusneo> [Žiūrėta: 2013 06 10].
61. **UAB „Girteka“ finansinės ataskaitos**, 2008-2010 m. // Duomenų bazė „Amadeus“. URL: <https://amadeus.bvdinfo.com/version-2012413/home.serv?product=amadeusneo> [Žiūrėta: 2013 06 10].
62. **UAB „Romas ir Ko“ finansinės ataskaitos**, 2008-2010 m. // Duomenų bazė „Amadeus“. URL: <https://amadeus.bvdinfo.com/version-2012413/home.serv?product=amadeusneo> [Žiūrėta: 2013 06 10].
63. **Valackienė A.** Krizių valdymas ir sprendimų priėmimas – Kaunas: Technologija, 2005 – 293 p. – ISBN 9955-09765-5.
64. **Yoshiko Shirata C.** Financial Ratios as Predictors of Bankruptcy in Japan: An Empirical Research // Associate Professor of Accounting, Tsukuba College of Technology Japan, 1998.
65. **Zeytinoglu E., Deniz Akarım Y.** Financial Failure Prediction Using Financial Ratios: An Empirical Application on Istanbul Stock Exchange // Journal of Applied Finance & Banking, nr. 3, 2013 – p. 107-116 - ISSN 1792-6580.
66. **Žvinklys J. Vabalas E.** Apie verslo kalbą // Pinigų studijos, 2006., Nr.1.
67. **Балдин К. В. Белугина В., Галдицкая С., Передеряев И.** Банкротство предприятия. Анализ, учет, прогнозирование – Москва: Дашков и Ко, 2007 – 375 p. - ISBN 978-5-394-01336-2.
68. **Савицкая Г. В.** Экономический анализ // Учебник. 8-е издание, переработанное. Москва: Новое знание, 2003.
69. **Соколов, Я. В., Пятов, М. Л.** Бухгалтерский учёт для руководителя // Москва: Проспект, 2000.
70. **Люкшинов А.Н.** Стратегический менеджмент // Юнити-Дана, 2000 – p. 375 - ISBN 5-238-00178-9.

Bercevič E. Kompleksinės bankroto grėsmės nustatymo metodikos tinkamumo Lietuvos transportavimo įmonėms įvertinimas / Finansų valdymo magistro baigiamasis darbas. Vadovė prof. dr. D. Jurevičienė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2013. – 99 p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe iškelta bankroto prevencijos būtinumo problema, išanalizuotas ir įvertintas kompleksinės bankroto grėsmės nustatymo metodikos kaip prevencinės bankroto priemonės tinkamumas Lietuvos įmonėms bei pateikti siūlymai įmonėms, kaip jos gali siekti išvengti bankroto. Pirmoje darbo dalyje susistemunami bankroto teoriniai aspektai, palyginami užsienio ir lietuvių autorių pateikiami bankroto apibrėžimai, aptariamos bankrotą sukeliančios priežastys, išnagrinėjami šio reiškinio požymiai bei pasekmės šalies ūkiui. Taip pat šioje dalyje yra pagrindžiamas bankroto prevencijos būtinumas bei aptariamas įvairių mokslininkų požiūris į bankroto prevencijos sistemą. Antroje dalyje yra išanalizuojama kompleksinė bankroto diagnostavimo metodika bei jos elementai – vidinės bei išorinės aplinkos analizė, absoliutinių bei santykinų finansinių rodiklių analizė, bankroto prognozavimo modeliai bei post-diagnostinių priemonių taikymas. Atlikus mokslinės literatūros analizę, paskutinėje dalyje yra nustatomas šios metodikos tinkamumas Lietuvos įmonių bankrotui prognozuoti bei palyginami atskirų jos elementų rezultatai su kompleksinės analizės rezultatais, taip pat įmonėms yra pasiūlomos post-diagnostinės priemonės.

Pagrindiniai žodžiai: bankrotas, bankroto požymiai, bankroto priežastys, bankroto pasekmės, bankroto grėsmės nustatymas, bankroto prevencijos būtinumas, kompleksinė bankroto grėsmės nustatymo metodika, post-diagnostinės priemonės, kompleksinės bankroto diagnostavimo metodikos tinkamumas.

Bercevič E. The evaluation of complex bankruptcy threat detection methodology suitability for Lithuanian enterprises of transportation branch / Master's Work in Financial Management. Supervisor prof. dr. D. Jurevičienė. – Vilnius: Faculty of Economics and Finance Management, Mykolas Romeris University, 2013. – 99 p.

ANNOTATION

There is raised an issue of bankruptcy prevention necessity, analyzed and evaluated a complex bankruptcy threat detection methodology suitability for Lithuanian companies and provided suggestions on how enterprises might seek to avoid bankruptcy in the master's thesis. In the first part were systematized theoretical aspects of bankruptcy, compared Lithuanian and foreign authors provided definitions of bankruptcy, discussed causes of this phenomenon, also examined symptoms and the consequences for the entire economy. Moreover, there was substantiated the necessity of preventing bankruptcy and discussed various authors approaches to the bankruptcy prevention system in this section. In the second part were analyzed complex bankruptcy diagnosis methodology and its elements - internal and external environment analysis, absolute and relative financial ratio calculation and analysis, bankruptcy prediction models application and post-diagnostic measures application. Furthermore, after an analysis of the scientific literature, there was determined the complex bankruptcy threat detection methodology suitability for Lithuanian enterprises of transportation branch, compared the results of its individual elements with complex analysis and suggested post-diagnostic measures for analysed enterprises.

Key Words: bankruptcy, the symptoms of bankruptcy, the reasons of bankruptcy, consequences of bankruptcy, bankruptcy threat detection, the necessity of bankruptcy prevention, bankruptcy threat detection methodology, post-diagnostic measures, the suitability of complex bankruptcy diagnosis methodology.

Bercevič E. Kompleksinės bankroto grėsmės nustatymo metodikos tinkamumo Lietuvos transportavimo įmonėms įvertinimas / Finansų valdymo magistro baigiamasis darbas. Vadovė prof. dr. D. Jurevičienė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2013. – 99 p.

SANTRAUKA

Įmonių bankrotai – tai visoje Europoje plačiai paplitusi problema. Statistikos duomenimis Lietuvoje kiekvienais metais bankrutuoja labai daug įmonių, kas sukelia neigiamas pasekmes ne tik pačiam verslininkui, bet ir įmonės darbuotojams, kreditoriams, partneriams ir net visam šalies ūkiui. Šios problemos mastai verčia galvoti apie prevencinių priemonių taikymą. Daug autorių savo darbuose kalbėjo apie metodus, kuriuos naudojant įmonės galėtų išvengti bankroto, tačiau dauguma jų siūlė tai daryti tik vienu koku nors aspektu - tirti aplinką, kurioje įmonė veikia, nagrinėti finansines ataskaitas ar taikyti bankroto prognozavimo modelius. Visgi šiuolaikinės įmonės priskiriamos sudėtingų sistemų kategorijai, todėl bankroto grėsmę reikėtų vertinti sujungiant kelias metodikas, kurios apimtų tiek kokybinę, tiek kiekybinę įmonės būklės analizę. Taip pat būtina skirti didesnę dėmesį post-diagnostinėms priemonėms.

Magistro baigiamajame darbe, kurio objektas yra kompleksinės bankroto grėsmės nustatymo metodikos tinkamumas Lietuvos įmonių bankroto grėsmei nustatyti, buvo siekiama ištyti, ar kompleksinės bankroto diagnozavimo metodikos pagalba galima nustatyti Lietuvos įmonių tikimybę bankrutuoti bei pasiūlyti post-diagnostines priemones nagrinėjamosioms įmonėms. Šiam tikslui pasiekti buvo keliami pagrindiniai uždaviniai: susisteminti bankroto teorinius aspektus; pagrįsti bankroto prevencijos būtinumą remiantis 1993 – 2012 m. įmonių bankroto kitimo dinamika Lietuvoje; išanalizuoti kompleksinę bankroto grėsmės nustatymo metodiką; pritaikyti kompleksinę bankroto grėsmės nustatymo metodiką pasirinktoms bankrutavusioms ir nebankrutavusioms Lietuvos transportavimo įmonėms bei pasiūlyti post-diagnostines priemones; nustatyti pasirinktos metodikos tinkamumą Lietuvos transportavimo įmonių bankroto diagnostikai. Darbe taikyti tyrimo metodai: mokslinės literatūros bei teisės aktų analizė, loginė lyginamoji analizė, apibendrinimo, statistinių duomenų analizė bei kiekybinės analizės metodai – absoliutinių finansinių rodiklių analizė, finansinių santykinų rodiklių apskaičiavimas ir vertinimas, bankroto prognozavimo modelių taikymas.

Pagrindiniai tyrimo rezultatai: nustatyta, kad įmonių bankroto grėsmės nustatymui naudojant pavienius kompleksinės metodikos elementus (vidinės ir išorinės aplinkos analizė, absoliutinių bei santykinų finansinių rodiklių analizė bei bankroto prognozavimo modelių taikymas) dažnai nėra

atskleidžiama reali įmonių situacija, dėl ko gali būti padarytos klaidingos išvados. Tuo tarpu sujungus visus šiuos elementus į vieną metodiką, yra pastebima, kad jie puikiai papildo vienas kitą, todėl yra gaunama visapusiška informacija apie įmonės būklę. Gauti rezultatai leidžia daryti išvadą, kad kompleksinė bankroto grėsmės nustatymo metodika yra tinkama Lietuvos transportavimo bendrovių bankrotui diagnozuoti ir yra pranašesnė už kitus metodus. Atsižvelgiant į šiuos rezultatus įmonėms yra siūloma taikyti kompleksinį metodą siekiant išvengti galimos bankroto grėsmės bei paskirti už tai atsakingą asmenį, kuris gautus analizės rezultatus mažiausiai kartą per pusmetį pristatytų įmonės vadovams. Taip pat yra akcentuojama, kad šios metodikos taikymas turi prasmę tik, jei diagnozavus gresiantį bankrotą, bus taikomos post-diagnostinės priemonės siekiant jo išvengti.

Bercevič E. The evaluation of complex bankruptcy threat detection methodology suitability for Lithuanian enterprises of transportation branch / Master's Work in Financial Management. Supervisor prof. dr. D. Jurevičienė. – Vilnius: Faculty of Economics and Finance Management, Mykolas Romeris University, 2013. – 99 p.

SUMMARY

Corporate bankruptcy is a relevant problem widespread not only in Lithuania, but in Europe as well. According to statistical data a huge number of companies goes bankrupt every year in Lithuania. This phenomenon has negative impact not only on the entrepreneur, but also employees, creditors, partners and even the entire economy, so the necessity of applying preventive measures is obvious. Many authors worked on this issue, but most of them suggest to companies applying only one method to avoid bankruptcy, for example, examine enterprise environment, analyze financial statements or apply bankruptcy prediction models. However, the modern enterprises are assigned to the complex system category, so the bankruptcy threat should be analyzed in more complex way by combining several techniques including both qualitative and quantitative analysis. Also there is necessary to pay greater attention to post-diagnostic measures.

In the master's thesis, which research object is the suitability of a complex bankruptcy diagnosis methodology for Lithuanian enterprises, the main purpose was to evaluate whether the complex bankruptcy threat detection methods can be used to determine the probability of bankruptcy for Lithuanian transportation companies and suggest the post-diagnostic measures to them. To achieve this objective such general tasks were set: to systemize theoretical aspects of bankruptcy; to substantiate necessity of bankruptcy prevention on the basis of 1993 – 2013 year Lithuanian corporate bankruptcy dynamics data; to analyze complex bankruptcy diagnosis methodology; apply complex bankruptcy threat detection methodology for bankrupt and non bankrupt Lithuanian companies of transportation branch and suggest post-diagnostic measures; determine the suitability of the chosen bankruptcy diagnosis methodology for Lithuania enterprises of transportation branch. For reaching main thesis goal these research methods were applied: scientific literature and legislation analysis, logical comparative analysis, statistical data and quantitative analysis – absolute financial ratios analyses, relative financial ratios calculation and evaluation and bankruptcy prediction models application.

Core research results: there was found that using only one complex methodology element (internal and external environment analysis, absolute or relative financial ratio analysis, bankruptcy prediction

models) for corporate bankruptcy probability forecasting is not sufficiently informative, that may lead to misleading conclusions. Meanwhile, the combination of all these elements into a single methodology, help to receive more comprehensive information about the company's state as these elements perfectly complement to one another. It follows from this results that the complex bankruptcy diagnosis methodology is suitable for Lithuanian transportation branch enterprises bankruptcy threat detection and is superior to other methods. Based on these results there is suggested applying complex bankruptcy diagnosis method for Lithuanian enterprises. The companies should also appoint the responsible person for such analyzes, who will at least once every six months present the results of it to head of company. Also there is emphasized that the applications of this methodology makes sense only if after diagnosis of imminent bankruptcy, the post-diagnostic measures will be applied.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

BANKROTO PROGNOZAVIMO MODELIAI

1 lentelė. Tiesinės diskriminantinės analizės modeliai

Autorius	Modelis	Kritinė riba
<i>Altman I - vertybinių popierių biržoje kotiruojamoms įmonėms (1968)</i>	$Z = 1,2X_1 + 1,4X_2 + 3,3X_3 + 0,6X_4 + 1,0X_5; (2)$ čia X1 - Apyvartinis kapitalas/ Turtas; X2 - Nepaskirstytas pelnas/ Turtas; X3 - Pelnas iki apmokestinimo/ Turtas; X4 - Akcinio kapitalo rinkos vertė/ Įsipareigojimai; X5 - Pardavimų pajamos/ Turtas.	Kai Z yra mažesnė už 1,81 bankroto tikimybė yra labai didelė, Z svyruojant intervale nuo 1,81 iki 2,7 – didelė bankroto tikimybė, nuo 2,8 iki 2,9 įmonė gali bankrotuoti ir jei koeficientas yra didesnis už 3 bankroto tikimybė yra labai maža.
<i>Altman II - vertybinių popierių biržoje nekotiruojamoms įmonėms (1968)</i>	$Z = 0,717X_1 + 0,847X_2 + 3,107X_3 + 0,42X_4 + 0,995X_5; (3)$ čia X1 - Apyvartinis kapitalas/ Turtas; X2 - Nepaskirstytas pelnas/ Turtas; X3 - Pelnas iki apmokestinimo/ Turtas; X4 - Nuosavas kapitalas/ Įsipareigojimai; X5 - Pardavimų pajamos/ Turtas.	Jei Z reikšmė mažesnė nei 1,23, bankroto tikimybė labai didelė. Jei Z reikšmė svyruoja tarp 1,23 ir 2,90, bankrotas įmanomas, o jei daugiau nei 2,90 – bankroto tikimybė maža.
<i>Liss (1973)</i>	$Z = 0,063X_1 + 0,092X_2 + 0,057X_3 + 0,001X_4; (6)$ čia X1 – grynasis apyvartinis kapitalas/ turtas; X2 – Bendrasis pelnas/ turto; X3 – nepaskirstytas pelnas/ turtas; X4 – nuosavas kapitalas/ skolintas kapitalas.	Šiuo atveju ribinė Z reikšmė yra 0,037, esant mažesnei reikšmei galima daryti išvadą, kad įmonei gresia bankrotas.

1 lentelės tęsinys pateiktas kitame puslapyje

Autorius	Modelis	Kritinė riba
<i>Springate (1978)</i>	$Z = 1.03X_1 + 3.07X_2 + 0.66X_3 + 0.4X_4$; (4) čia X_1 - Apyvartinis kapitalas / turtas X_2 - Pelnas neatskaičius palūkanų ir mokesčių/ turtas X_3 - Pelnas neatskaičius mokesčių /trumpalaikiai įsipareigojimai X_4 - Pardavimų pajamos / turtas	Pagal šį modelį yra laikoma, kad įmonei gresia bankrotas, jei Z koeficientas yra mažesnis už 0,862.
<i>Taffler (1977)</i>	$Z = 0,53X_1 + 0,13X_2 + 0,18X_3 + 0,16X_4$; (5) čia X_1 - Pelnas neatskaičius mokesčių /trumpalaikiai įsipareigojimai X_2 - Trumpalaikis turtas / įsipareigojimai X_3 - Trumpalaikiai įsipareigojimai / turtas X_4 - (Trumpalaikis turtas-trumpalaikiai įsipareigojimai) / veiklos sąnaudos	Jei Z reikšmė viršija 0,3, įmonės ilgalaikės perspektyvos geros, o jei Z reikšmė mažiau kaip 0,2, yra bankroto grėsmė.

Šaltinis: Sudaryta pagal Januševičiūtė, 2010, Rugenytė, 2010, Mackevičius, Silvanavičiūtė, 2006, Garškaitė, 2008.

2 lentelė. Logistinės regresijos bankroto prognozavimo modeliai

Autorius	Modelis	Kritinė riba
<i>Zavgren (1985)</i>	$Z_1 = 0,11X_1 + 1,58X_2 + 10,78X_3 + 3,07X_4 - 0,49X_5 + 4,35X_6 - 0,11X_7 - 0,24$; (8) $Z_2 = 4,19X_1 + 2,22X_2 + 11,23X_3 - 2,69X_4 - 1,44X_5 + 4,46X_6 + 0,06X_7 - 2,61$ $Z_3 = 6,257X_1 + 0,829X_2 + 42,48X_3 - 1,549X_4 + 0,519X_5 + 1,822X_6 + 0,002X_7 - 1,5115$ $Z_4 = 9,157X_1 + 1,667X_2 + 5,917X_3 - 0,41X_4 + 1,95X_5 + 4,1X_6 + 0,363X_7 - 5,9457$ $Z_5 = 8,84X_1 + 0,69X_2 + 15,79X_3 + 0,02X_4 - 2,3X_5 + 4,37X_6 + 0,798X_7 - 6,88$ čia X_1 - Atsargos / pardavimų pajamos; X_2 - Gautinos sumos / atsargos;	Jeigu apskaičiuota tikimybė yra mažesnė nei 50 proc., tai įmonei bankrotas negresia. Tačiau Zavgren bankroto prognozavimo modelio rezultatams viršijus 50 proc., galima teigti, kad analizuojamos įmonės bankroto tikimybė yra didelė.

2 lentelės tęsinys kitame puslapyje

Autorius	Modelis	Kritinė riba
	X3 - Pinigai / turtas; X4 - Pinigai / trumpalaikiai įsipareigojimai; X5 - Įprastinės veiklos pelnas / (kapitalas - trumpalaikiai įsipareigojimai); X6 - Ilgalaikiai įsipareigojimai / (kapitalas - trumpalaikiai įsipareigojimai); X7 - Pardavimų pajamos / turtas.	
Chesser (1974)	$Z = -2,0434 - 5,42X_1 + 0,0053X_2 - 6,6507X_3 + 4,4009X_4 - 0,0791X_5 - 0,1021X_6; (9)$ čia X1 - Pinigai / turtas X2- Pardavimų pajamos / pinigai X3 - Pelnas neatskaičius palūkanų ir mokesčių/ turtas X4 - Įsipareigojimai / turtas X5 - Ilgalaikis materialus turtas / nuosavas kapitalas X6 - Apyvartinis kapitalas / pardavimų pajamos.	Apskaičiuotai tikimybei esant mažesnė nei 50 proc. įmonei bankrotas negresia, o esant didesnei – bankroto tikimybė yra didelė.
Grigaravičius (2003)	$Z = - 0,762X_1 + 0,003X_2 - 0,424X_3 - 0,06X_4 + 0,22X_5 - 0,774X_6 + 6,842X_7 - 12,262X_8 - 5,257X_9; (10)$ čia X1 - Trumpalaikis turtas/ trumpalaikiai įsipareigojimai	Kuo šiuo modeliu apskaičiuota įmonių logistinės regresinės analizės tikimybė yra arčiau 1 reikšmės, tuo įmonių bankroto tikimybė didesnė.
Grigaravičius (2003)	X2 - Apyvartinis kapitalas/ turtas X3 - Turtas / Nuosavas kapitalas X4 - Įsipareigojimai / Nuosavas kapitalas X5 - Pelnas neatskaičius palūkanų ir mokesčių/ palūkanos X6 - Pelnas neatskaičius palūkanų ir mokesčių/ turtas X7 - Pelnas neatskaičius palūkanų ir mokesčių/ kapitalas X8 - Pardavimų pajamos / Apyvartinis kapitalas X9 - Pardavimų pajamos / turtas.	Jei gautas tikimybinis įvykis yra arčiau 0, tai galima teigti, kad įmonė nebankrutuos.

Šaltinis: Sudaryta pagal Januševičiūtė, 2010, Kučiauskaitė, 2009, Mackevičius, 2006, Garškaitė, 2008.

3 lentelė. Neuronų tinklų bankroto prognozavimo modeliai

Autorius	Modelis	Kritinė riba
Purvinis, Šukys, Virbickaitė (2005)	$Z_0 = 4, 77X_1 + 5, 88X_2 + 9, 57X_3 - 5, 80X_4 - 6,$ 42, (9) $Z_1 = 2, 28X_1 + 2, 90X_2 + 6, 43X_3 - 2, 92X_4 - 2,$ 94, (11) čia X_1 - Grynasis pelnas / pardavimų pajamos; X_2 - Trumpalaikis turtas / trumpalaikiai įsipareigojimai; X_3 - Įsipareigojimai / turtas; X_4 - (Trumpalaikis turtas - atsargos) /trumpalaikiai įsipareigojimai.	Jei didesnė Z_0 lygties reikšmė, tai įmonė priskiriama nebankrutuo- jančių įmonių grupei, o jei didesnė yra Z_1 reikšmė – tai bankrutuojančių įmonių grupei.

Šaltinis: Sudaryta pagal Purvinis ir kt., 2005.

2 PRIEDAS

TRANSPORTAVIMO ĮMONIŲ ABSOLIUTINIŲ FINANSINIŲ RODIKLIŲ ANALIZĖ

1 lentelė. UAB "Achemarida" balanso straipsnių lyginamieji svoriai

UAB "ACHEMARIDA" BALANSO STRAIPSNŲ LYGINAMIEJI SVORIAI						
	31/12/2008		31/12/2009		31/12/2010	
	EUR		EUR		EUR	
Turtas	EUR	Lyginamieji svoriai, proc.	EUR	Lyginamieji svoriai, proc.	EUR	Lyginamieji svoriai, proc.
Ilgalaikis turtas	2,031,820	65.58	3,217,420	74.60	2,760,072	70.23
- Nematerialus turtas	1,636	0.08	1,377	0.04	1,027	0.04
- Materialus turtas	2,030,184	99.92	3,208,100	99.71	2,759,045	99.96
- Kitas turtas	0	0.00	7,943	0.25	0	0.00
Trumpalaikis turtas	1,066,606	34.42	1,095,642	25.40	1,169,738	29.77
- Atsargos	329,155	30.86	314,694	28.72	299,146	25.57
- Per vienerius metus gautinos sumos	503,220	47.18	569,066	51.94	771,085	65.92
- Kitas trumpalaikis turtas	234,232	21.96	211,882	19.34	99,507	8.51
* Pinigai ir jų ekvivalentai	138,072	58.95	90,221	42.58	11,684	11.74
TURTO IŠ VISO	3,098,426		4,313,061		3,929,810	
Nuosavas kapitalas ir įsipareigojimai	EUR	Lyginamieji svoriai, proc.	EUR	Lyginamieji svoriai, proc.	EUR	Lyginamieji svoriai, proc.
Nuosavas kapitalas	2,394,678	77.29	2,224,499	51.58	1,578,455	40.17
- Įstatinis kapitalas	2,988,250	124.79	2,982,811	134.09	3,034,756	192.26
- Nepaskirstytas pelnas	-593,572	-24.79	-758,312	-34.09	-1,456,301	-92.26
Ilgalaikiai įsipareigojimai	243,144	7.85	1,178,205	27.32	897,403	22.84
- Ilgalaikės skolos	243,144	100.00	1,178,205	100.00	897,403	100.00
- Kiti ilgalaikiai įsipareigojimai	0		0		0	
Trumpalaikiai įsipareigojimai	460,604	14.87	910,357	21.11	1,453,952	37.00
- Trumpalaikės paskolos	0	0.00	0	0.00	0	0.00
- Skolos tiekėjams	311,162	67.56	400,933	44.04	807,980	55.57
- Kiti trumpalaikiai įsipareigojimai	149,442	32.44	509,424	55.96	645,972	44.43
NUOSAVO KAPITALO IR ĮSIPAREIGOJIMŲ IŠ VISO	3,098,426		4,313,061		3,929,810	

2 lentelė. UAB “Romos ir ko” balanso straipsnių lyginamieji svoriai

UAB “ROMAS IR KO” BALANSO STRAIPSNIŲ LYGINAMIEJI SVORIAI						
Turtas	31/12/2008		31/12/2009		31/12/2010	
	EUR	Lyginamieji svoriai, proc.	EUR	Lyginamieji svoriai, proc.	EUR	Lyginamieji svoriai, proc.
Ilgalaikis turtas	2,685,640	65.95	2,182,263	59.40	1,771,286	70.46
- Nematerialus turtas	312	0.01	206	0.01	92	0.01
- Materialus turtas	2,685,328	99.99	2,182,058	99.99	1,771,194	99.99
- Kitas turtas	0	0.00	0	0.00	0	0.00
Trumpalaikis turtas	1,386,690	34.05	1,491,727	40.60	742,516	29.54
- Atsargos	513,202	37.01	392,873	26.34	156,796	21.12
- Per vienerius metus gautinos sumos	685,714	49.45	697,679	46.77	498,511	67.14
- Kitas trumpalaikis turtas	187,774	13.54	401,175	26.89	87,209	11.75
* Pinigai ir jų ekvivalentai	71,815	38.25	283,416	70.65	31,404	36.01
TURTO IŠ VISO	4,072,330		3,673,990		2,513,802	
Nuosavas kapitalas ir įsipareigojimai	EUR	Lyginamieji svoriai, proc.	EUR	Lyginamieji svoriai, proc.	EUR	Lyginamieji svoriai, proc.
Nuosavas kapitalas	1,767,466	43.40	1,742,139	47.42	1,083,630	43.11
- Įstatinis kapitalas	57,636	3.26	58,640	3.37	57,721	5.33
- Nepaskirstytas pelnas	1,709,830	96.74	1,683,499	96.63	1,025,908	94.67
Ilgalaikiai įsipareigojimai	1,758,779	43.19	1,587,506	43.21	1,165,401	46.36
- Ilgalaikės skolos	1,758,779	100.00	1,587,506	100.00	1,165,401	100.00
- Kiti ilgalaikiai įsipareigojimai	0		0		0	
Trumpalaikiai įsipareigojimai	546,085	13.41	344,345	9.37	264,772	10.53
- Trumpalaikės paskolos	115,129	21.08	78,007	22.65	1,063	0.40
- Skolos tiekėjams	170,571	31.24	217,983	63.30	166,809	63.00
- Kiti trumpalaikiai įsipareigojimai	260,385	47.68	48,355	14.04	96,900	36.60
NUOSAVO KAPITALO IR ĮSIPAREIGOJIMŲ IŠ VISO	4,072,330		3,673,990		2,513,802	

3 lentelė. UAB “Girteka” balanso straipsnių lyginamieji svoriai

UAB “GIRTEKA” BALANSO STRAIPSNIŲ LYGINAMIEJI SVORIAI						
Turtas	31/12/2008		31/12/2009		31/12/2010	
	EUR	Lyginamieji svoriai, proc.	EUR	Lyginamieji svoriai, proc.	EUR	Lyginamieji svoriai, proc.
Ilgalaikis turtas	53,287,304	73.24	47,210,096	64.00	44,066,505	52.99
- Nematerialus turtas	111,542	0.21	53,276	0.11	16,252	0.04
- Materialus turtas	31,009,762	58.19	25,369,704	53.74	20,320,404	46.11
- Kitas turtas	22,166,000	41.60	21,787,117	46.15	23,729,848	53.85
Trumpalaikis turtas	19,470,066	26.76	26,558,162	36.00	39,095,431	47.01
- Atsargos	45,878	0.24	50,755	0.19	67,637	0.17
- Per vienerius metus gautinos sumos	12,995,224	66.74	22,564,331	84.96	29,877,549	76.42
- Kitas trumpalaikis turtas	6,428,964	33.02	3,943,077	14.85	9,150,245	23.40
* Pinigai ir jų ekvivalentai	116,409	1.81	410,150	10.40	1,358,580	14.85
TURTO IŠ VISO	72,757,370		73,768,259		83,161,936	
Nuosavas kapitalas ir įsipareigojimai	EUR	Lyginamieji svoriai, proc.	EUR	Lyginamieji svoriai, proc.	EUR	Lyginamieji svoriai, proc.
Nuosavas kapitalas	28,584,791	39.29	29,817,519	40.42	39,022,731	46.92
- Įstatinis kapitalas	439,800	1.54	432,909	1.45	430,126	1.10
- Nepaskirstytas pelnas	28,144,990	98.46	29,384,610	98.55	38,592,605	98.90
Ilgalaikiai įsipareigojimai	17,093,269	23.49	15,583,498	21.12	17,604,241	21.17
- Ilgalaikės skolos	17,093,269	100.00	14,351,497	92.09	16,220,485	92.14
- Kiti ilgalaikiai įsipareigojimai	0		1,232,001		1,383,756	
Trumpalaikiai įsipareigojimai	27,079,310	37.22	28,367,242	38.45	26,534,963	31.91
- Trumpalaikės paskolos	5,788,966	21.38	9,492,152	33.46	2,277,422	8.58
- Skolos tiekėjams	10,745,871	39.68	10,249,873	36.13	12,572,303	47.38
- Kiti trumpalaikiai įsipareigojimai	10,544,474	38.94	8,625,218	30.41	11,685,239	44.04
NUOSAVO KAPITALO IR ĮSIPAREIGOJIMŲ IŠ VISO	72,757,370		73,768,259		83,161,936	

4 lentelė. UAB “Autoverslas” balanso straipsnių lyginamieji svoriai

UAB “AUTOVERSLAS” BALANSO STRAIPSNŲ LYGINAMIEJI SVORIAI						
Turtas	31/12/2008		31/12/2009		31/12/2010	
	EUR	Lyginamieji svoriai, proc.	EUR	Lyginamieji svoriai, proc.	EUR	Lyginamieji svoriai, proc.
Ilgalaikis turtas	7,901,702	74.94	7,761,164	62.91	8,043,696	66.01
- Nematerialus turtas	12,808	0.16	7,757	0.10	3,577	0.04
- Materialus turtas	7,392,214	93.55	6,435,525	82.92	5,483,164	68.17
- Kitas turtas	496,681	6.29	1,317,883	16.98	2,556,955	31.79
Trumpalaikis turtas	2,641,699	25.06	4,576,707	37.09	4,141,643	33.99
- Atsargos	141,393	5.35	123,014	2.69	113,274	2.74
- Per vienerius metus gautinos sumos	1,539,070	58.26	858,256	18.75	689,931	16.66
- Kitas trumpalaikis turtas	961,237	36.39	3,595,437	78.56	3,338,437	80.61
* Pinigai ir jų ekvivalentai	135,663	14.11	246,637	6.86	175,044	5.24
TURTO IŠ VISO	10,543,402		12,337,871		12,185,339	
Nuosavas kapitalas ir įsipareigojimai	EUR	Lyginamieji svoriai, proc.	EUR	Lyginamieji svoriai, proc.	EUR	Lyginamieji svoriai, proc.
Nuosavas kapitalas	4,127,134	39.14	4,360,645	35.34	4,897,326	40.19
- Įstatinis kapitalas	1,147,264	27.80	1,129,286	25.90	1,122,027	22.91
- Nepaskirstytas pelnas	2,979,870	72.20	3,231,358	74.10	3,775,299	77.09
Ilgalaikiai įsipareigojimai	3,243,869	30.77	5,258,113	42.62	5,745,421	47.15
- Ilgalaikės skolos	3,243,869	100.00	5,258,113	100.00	5,745,421	100.00
- Kiti ilgalaikiai įsipareigojimai	0		0		0	
Trumpalaikiai įsipareigojimai	3,172,399	30.09	2,719,114	22.04	1,542,592	12.66
- Trumpalaikės paskolos	994,921	31.36	1,005,795	36.99	109,826	7.12
- Skolos tiekėjams	1,196,723	37.72	980,614	36.06	833,502	54.03
- Kiti trumpalaikiai įsipareigojimai	980,756	30.92	732,705	26.95	599,264	38.85
NUOSAVO KAPITALO IR ĮSIPAREIGIJIMŲ IŠ VISO	10,543,402		12,337,871		12,185,339	

5 lentelė. UAB “Achemarida” balanso straipsnių pokyčiai

UAB “ACHEMARIDA” BALANSO STRAIPSNIŲ POKYČIAI					
	31/12/2008	31/12/2009		31/12/2010	
Turtas	EUR	EUR	Pokytis, proc.	EUR	Pokytis, proc.
Ilgalaikis turtas	2,031,820	3,217,420	58.35	2,760,072	-14.21
- Nematerialus turtas	1,636	1,377	-15.83	1,027	-25.41
- Materialus turtas	2,030,184	3,208,100	58.02	2,759,045	-14.00
- Kitas turtas	0	7,943	0.00	0	-100.00
Trumpalaikis turtas	1,066,606	1,095,642	2.72	1,169,738	6.76
- Atsargos	329,155	314,694	-4.39	299,146	-4.94
- Per vienerius metus gautinos sumos	503,220	569,066	13.08	771,085	35.50
- Kitas trumpalaikis turtas	234,232	211,882	-9.54	99,507	-53.04
* Pinigai ir jų ekvivalentai	138,072	90,221	-34.66	11,684	-87.05
TURTO IŠ VISO	3,098,426	4,313,061	39.20	3,929,810	-8.89
Nuosavas kapitalas ir įsipareigojimai	EUR	EUR	Pokytis, proc.	EUR	Pokytis, proc.
Nuosavas kapitalas	2,394,678	2,224,499	-7.11	1,578,455	-29.04
- Įstatinis kapitalas	2,988,250	2,982,811	-0.18	3,034,756	1.74
- Nepaskirstytas pelnas	-593,572	-758,312	27.75	-1,456,301	92.05
Ilgalaikiai įsipareigojimai	243,144	1,178,205	384.57	897,403	-23.83
- Ilgalaikės skolos	243,144	1,178,205	384.57	897,403	-23.83
- Kiti ilgalaikiai įsipareigojimai	0	0	0.00	0	0.00
Trumpalaikiai įsipareigojimai	460,604	910,357	97.64	1,453,952	59.71
- Trumpalaikės paskolos	0	0	0.00	0	
- Skolos tiekėjams	311,162	400,933	28.85	807,980	101.52
- Kiti trumpalaikiai įsipareigojimai	149,442	509,424	240.88	645,972	26.80
NUOSAVO KAPITALO IR ĮSIPAREIGOJIMŲ IŠ VISO	3,098,426	4,313,061	39.20	3,929,810	-8.89

6 lentelė. UAB “Romas ir ko” balanso straipsnių pokyčiai

UAB “ROMAS IR KO” BALANSO STRAIPSNIŲ POKYČIAI					
	31/12/2008	31/12/2009		31/12/2010	
Turtas	EUR	EUR	Pokytis, proc.	EUR	Pokytis, proc.
Ilgalaikis turtas	2,685,640	2,182,263	-18.74	1,771,286	-18.83
- Nematerialus turtas	312	206	-34.08	92	-55.07
- Materialus turtas	2,685,328	2,182,058	-18.74	1,771,194	-18.83
- Kitas turtas	0	0	0.00	0	0.00
Trumpalaikis turtas	1,386,690	1,491,727	7.57	742,516	-50.22
- Atsargos	513,202	392,873	-23.45	156,796	-60.09
- Per vienerius metus gautinos sumos	685,714	697,679	1.74	498,511	-28.55
- Kitas trumpalaikis turtas	187,774	401,175	113.65	87,209	-78.26
* Pinigai ir jų ekvivalentai	71,815	283,416	294.65	31,404	-88.92
TURTO IŠ VISO	4,072,330	3,673,990	-9.78	2,513,802	-32.58
Nuosavas kapitalas ir įsipareigojimai	EUR	EUR	Pokytis, proc.	EUR	Pokytis, proc.
Nuosavas kapitalas	1,767,466	1,742,139	-1.43	1,083,630	-37.80
- Įstatinis kapitalas	57,636	58,640	1.74	57,721	-1.57
- Nepaskirstytas pelnas	1,709,830	1,683,499	-1.54	1,025,908	-39.06
Ilgalaikiai įsipareigojimai	1,758,779	1,587,506	-9.74	1,165,401	-26.59
- Ilgalaikės skolos	1,758,779	1,587,506	-9.74	1,165,401	-26.59
- Kiti ilgalaikiai įsipareigojimai	0	0	0.00	0	0.00
Trumpalaikiai įsipareigojimai	546,085	344,345	-36.94	264,772	-23.11
- Trumpalaikės paskolos	115,129	78,007	-32.24	1,063	-98.64
- Skolos tiekėjams	170,571	217,983	27.80	166,809	-23.48
- Kiti trumpalaikiai įsipareigojimai	260,385	48,355	-81.43	96,900	100.39
NUOSAVO KAPITALO IR ĮSIPAREIGOJIMŲ IŠ VISO	4,072,330	3,673,990	-9.78	2,513,802	-32.58

7 lentelė. UAB “Girteka” balanso straipsnių pokyčiai

UAB “GIRTEKA” BALANSO STRAIPSNIŲ POKYČIAI					
	31/12/2008	31/12/2009		31/12/2010	
Turtas	EUR	EUR	Pokytis, proc.	EUR	Pokytis, proc.
Ilgalaikis turtas	53,287,304	47,210,096	-11.40	44,066,505	-6.66
- Nematerialus turtas	111,542	53,276	-52.24	16,252	-69.49
- Materialus turtas	31,009,762	25,369,704	-18.19	20,320,404	-19.90
- Kitas turtas	22,166,000	21,787,117	-1.71	23,729,848	8.92
Trumpalaikis turtas	19,470,066	26,558,162	36.41	39,095,431	47.21
- Atsargos	45,878	50,755	10.63	67,637	33.26
- Per vienerius metus gautinos sumos	12,995,224	22,564,331	73.64	29,877,549	32.41
- Kitas trumpalaikis turtas	6,428,964	3,943,077	-38.67	9,150,245	132.06
* Pinigai ir jų ekvivalentai	116,409	410,150	252.33	1,358,580	231.24
TURTO IŠ VISO	72,757,370	73,768,259	1.39	83,161,936	12.73
Nuosavas kapitalas ir įsipareigojimai	EUR	EUR	Pokytis, proc.	EUR	Pokytis, proc.
Nuosavas kapitalas	28,584,791	29,817,519	4.31	39,022,731	30.87
- Įstatinis kapitalas	439,800	432,909	-1.57	430,126	-0.64
- Nepaskirstytas pelnas	28,144,990	29,384,610	4.40	38,592,605	31.34
Ilgalaikiai įsipareigojimai	17,093,269	15,583,498	-8.83	17,604,241	12.97
- Ilgalaikės skolos	17,093,269	14,351,497	-16.04	16,220,485	13.02
- Kiti ilgalaikiai įsipareigojimai	0	1,232,001	123,199,952.02	1,383,756	12.32
Trumpalaikiai įsipareigojimai	27,079,310	28,367,242	4.76	26,534,963	-6.46
- Trumpalaikės paskolos	5,788,966	9,492,152	63.97	2,277,422	-76.01
- Skolos tiekėjams	10,745,871	10,249,873	-4.62	12,572,303	22.66
- Kiti trumpalaikiai įsipareigojimai	10,544,474	8,625,218	-18.20	11,685,239	35.48
NUOSAVO KAPITALO IR ĮSIPAREIGOJIMŲ IŠ VISO	72,757,370	73,768,259	1.39	83,161,936	12.73

8 lentelė. UAB “Autoverslas” balanso straipsnių pokyčiai

UAB “AUTOVERSLAS” BALANSO STRAIPSNŲ POKYČIAI					
	31/12/2008	31/12/2009		31/12/2010	
Turtas	EUR	EUR	Pokytis, proc.	EUR	Pokytis, proc.
Ilgalaikis turtas	7,901,702	7,761,164	-1.78	8,043,696	3.64
- Nematerialus turtas	12,808	7,757	-39.44	3,577	-53.89
- Materialus turtas	7,392,214	6,435,525	-12.94	5,483,164	-14.80
- Kitas turtas	496,681	1,317,883	165.34	2,556,955	94.02
Trumpalaikis turtas	2,641,699	4,576,707	73.25	4,141,643	-9.51
- Atsargos	141,393	123,014	-13.00	113,274	-7.92
- Per vienerius metus gautinos sumos	1,539,070	858,256	-44.24	689,931	-19.61
- Kitas trumpalaikis turtas	961,237	3,595,437	274.04	3,338,437	-7.15
* Pinigai ir jų ekvivalentai	135,663	246,637	81.80	175,044	-29.03
TURTO IŠ VISO	10,543,402	12,337,871	17.02	12,185,339	-1.24
Nuosavas kapitalas ir įsipareigojimai	EUR	EUR	Pokytis, proc.	EUR	Pokytis, proc.
Nuosavas kapitalas	4,127,134	4,360,645	5.66	4,897,326	12.31
- Įstatinis kapitalas	1,147,264	1,129,286	-1.57	1,122,027	-0.64
- Nepaskirstytas pelnas	2,979,870	3,231,358	8.44	3,775,299	16.83
Ilgalaikiai įsipareigojimai	3,243,869	5,258,113	62.09	5,745,421	9.27
- Ilgalaikės skolos	3,243,869	5,258,113	62.09	5,745,421	9.27
- Kiti ilgalaikiai įsipareigojimai	0	0	0.00	0	0.00
Trumpalaikiai įsipareigojimai	3,172,399	2,719,114	-14.29	1,542,592	-43.27
- Trumpalaikės paskolos	994,921	1,005,795	1.09	109,826	-89.08
- Skolos tiekėjams	1,196,723	980,614	-18.06	833,502	-15.00
- Kiti trumpalaikiai įsipareigojimai	980,756	732,705	-25.29	599,264	-18.21
NUOSAVO KAPITALO IR ĮSIPAREIGOJIMŲ IŠ VISO	10,543,402	12,337,871	17.02	12,185,339	-1.24

9 lentelė. UAB “Achemarida” pelno (nuostolio) ataskaitos straipsnių pokyčiai

UAB “ACHEMARIDA” PELNO (NUOSTOLIO) ATASKAITOS STRAIPSNIŲ POKYČIAI					
	2008	2009	Pokytis, proc.	2010	Pokytis, proc.
Veiklos pajamos	4,279,237	3,886,494	-9.18	4,542,976	16.89
Pardavimo pajamos	4,178,940	3,649,449	-12.67	4,373,488	19.84
Pardavimo savikaina	3,718,815	3,417,039	-8.11	4,541,550	32.91
Bendrasis pelnas	560,422	469,455	-16.23	1,426	-99.70
Veiklos sąnaudos	531,068	580,052	9.22	614,258	5.90
Tipinės veiklos pelnas (nuostolis)	29,354	-110,597	-476.77	-612,833	-454.11
Finansinės ir investicinės veiklos pelnas	13,666	11,206	-18.00	7,413	-33.85
Finansinės ir investicinės veiklos sąnaudos	30,113	66,429	120.60	110,837	66.85
Finansinės ir investicinės veiklos pelnas (nuostolis)	-16,447	-55,223	235.75	-103,424	-87.29
Pelnas prieš apmokestinimą	12,907	-165,820	-1,384.76	-716,257	-331.95
Pelno mokestis	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
Grynasis pelnas	12,907	-165,820	-1,384.76	-716,257	-331.95

10 lentelė. UAB “Romos ir ko” pelno (nuostolio) ataskaitos straipsnių pokyčiai

UAB “ROMAS IR KO” PELNO (NUOSTOLIO) ATASKAITOS STRAIPSNIŲ POKYČIAI					
	2008	2009	Pokytis, proc.	2010	Pokytis, proc.
Veiklos pajamos	5,269,191	5,522,825	4.81	4,836,560	-12.43
Pardavimo pajamos	4,844,228	5,295,644	9.32	4,786,223	-9.62
Pardavimo savikaina	2,376,883	1,761,991	-25.87	3,041,157	72.60
Bendrasis pelnas	2,892,309	3,760,834	30.03	1,795,404	-52.26
Veiklos sąnaudos	2,391,636	3,664,365	53.22	2,359,986	-35.60
Tipinės veiklos pelnas (nuostolis)	500,673	96,468	-80.73	-564,583	685.25
Finansinės ir investicinės veiklos pelnas	7,833	5,781	-26.20	6,056	4.76
Finansinės ir investicinės veiklos sąnaudos	86,479	147,821	70.93	72,684	-50.83
Finansinės ir investicinės veiklos pelnas (nuostolis)	-78,646	-142,040	80.61	-66,628	53.09
Pelnas prieš apmokestinimą	422,026	-45,572	-110.80	-631,210	-1,285.10
Pelno mokestis	83,276	5,687	n.a.	n.a.	n.a.
Grynasis pelnas	338,750	-51,259	-115.13	-631,210	-1,131.42

11 lentelė. UAB “Girteka” pelno (nuostolio) ataskaitos straipsnių pokyčiai

UAB “GIRTEKA” PELNO (NUOSTOLIO) ATASKAITOS STRAIPSNIŲ POKYČIAI					
	2008	2009	Pokytis, proc.	2010	Pokytis, proc.
Veiklos pajamos	86,907,395	79,352,936	-8.69	115,563,328	45.63
Pardavimo pajamos	85,844,310	79,352,936	-7.56	115,563,328	45.63
Pardavimo savikaina	77,514,705	71,828,699	-7.34	104,263,569	45.16
Bendrasis pelnas	9,392,690	7,524,237	-19.89	11,299,759	50.18
Veiklos sąnaudos	4,398,880	3,022,789	-31.28	3,264,075	7.98
Tipinės veiklos pelnas (nuostolis)	4,993,810	4,369,080	-12.51	11,273,561	158.03
Finansinės ir investicinės veiklos pelnas	1,924,817	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
Finansinės ir investicinės veiklos sąnaudos	1,409,662	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
Finansinės ir investicinės veiklos pelnas (nuostolis)	515,155	-948,329	-284.09	-610,483	35.63
Pelnas prieš apmokestinimą	5,508,964	3,420,752	-37.91	10,663,078	211.72
Pelno mokestis	181,687	225,438	n.a.	1,266,201	n.a.
Grynasis pelnas	5,327,278	3,195,314	-40.02	9,396,877	194.08

12 lentelė. UAB “Autoverslas” pelno (nuostolio) ataskaitos straipsnių pokyčiai

UAB “AUTOVERSLAS” PELNO (NUOSTOLIO) ATASKAITOS STRAIPSNIŲ POKYČIAI					
	2008	2009	Pokytis, proc.	2010	Pokytis, proc.
Veiklos pajamos	11,355,136	9,753,338	-14.11	12,798,452	31.22
Pardavimo pajamos	11,224,366	9,712,182	-13.47	12,763,484	31.42
Pardavimo savikaina	7,632,469	6,516,807	-14.62	9,225,805	41.57
Bendrasis pelnas	3,722,667	3,236,532	-13.06	3,572,647	10.39
Veiklos sąnaudos	3,372,530	2,561,157	-24.06	2,682,428	4.73
Tipinės veiklos pelnas (nuostolis)	350,137	675,374	92.89	890,219	31.81
Finansinės ir investicinės veiklos pelnas	125,084	106,451	n.a.	141,073	n.a.
Finansinės ir investicinės veiklos sąnaudos	408,096	434,404	n.a.	420,751	n.a.
Finansinės ir investicinės veiklos pelnas (nuostolis)	-283,012	-327,952	-15.88	-279,679	14.72
Pelnas prieš apmokestinimą	67,125	347,422	417.57	610,540	75.73
Pelno mokestis	21,875	50,854	n.a.	81,057	n.a.
Grynasis pelnas	45,250	296,568	555.40	529,483	78.54

3 PRIEDAS

TRANSPORTAVIMO ĮMONIŲ FINANSINIŲ SANTYKINIŲ RODIKLIŲ ANALIZĖ

1 lentelė. UAB "Achemarida" finansinių santykinų rodiklių skaičiavimas

Santykiniai rodikliai		2008		2009		2010
<i>Bendrasis trumpalaikio mokumo koeficientas</i>	1,066,606	=2.316	1,095,642	=1.204	1,169,738	=0.805
	460,604		910,357		1,453,952	
<i>Greitojo trumpalaikio mokumo koeficientas</i>	1,066,606-329,155	=1.601	1,095,642-314,694	=0.858	1,169,738-299,146	=0.599
	460,604		910,357		1,453,952	
<i>Bendrasis skolos koeficientas</i>	3,098,426	=0.227	4,313,061	=0.484	3,929,810	=0.598
	243,144+460,604		1,178,205+910,357		897,403+1,453,952	
<i>Turto pelningumas (ROA)</i>	12,907	=0.004	-165,820	=-0.038	-716,257	=-0.182
	3,098,426		4,313,061		3,929,810	
<i>Grynasis pardavimo pelningumas</i>	12,907	=0.003	-165,820	=-0.043	-716,257	=-0.158
	4,279,237		3,886,494		4,542,976	
<i>Grynasis nuosavo pelningumas (ROE)</i>	12,907	=0.005	-165,820	=-0.075	-716,257	=-0.454
	2,394,678		2,224,499		1,578,455	
<i>Finansinis svertas</i>	243,144+460,604	=0.294	1,178,205+910,357	=0.939	897,403+1,453,952	=1.490
	2,394,678		2,224,499		1,578,455	
<i>Pardavimo savikainos lygis</i>	3,718,815	=0.890	3,417,039	=0.936	4,541,550	=1.038
	4,178,940		3,649,449		4,373,488	

2 lentelė. UAB "Romas ir ko" finansinių santykinų rodiklių skaičiavimas

Santykiniai rodikliai		2008		2009		2010
<i>Bendrasis trumpalaikio mokumo koeficientas</i>	1,386,690	=2.540	1,491,727	=4.332	742,516	=2.804
	546,085		344,345		264,772	
<i>Greitojo trumpalaikio mokumo koeficientas</i>	1,386,690-513,202	=1.600	1,491,727-392,873	=3.191	742,516-156,796	=2.212
	546,085		344,345		264,772	
<i>Bendrasis skolos koeficientas</i>	4,072,330	=0.566	3,673,990	=0.526	2,513,802	=0.569
	1,758,779+546,085		1,587,506+344,345		1,165,401+264,772	
<i>Turto pelningumas (ROA)</i>	338,750	=0.083	-51,259	=-0.014	-631,210	=-0.251
	4,072,330		3,673,990		2,513,802	
<i>Grynasis pardavimo pelningumas</i>	338,750	=0.064	-51,259	=-0.009	-631,210	=-0.131
	5,269,191		5,522,825		4,836,560	
<i>Grynasis nuosavo pelningumas (ROE)</i>	338,750	=0.192	-51,259	=-0.029	-631,210	=-0.582
	1,767,466		1,742,139		1,083,630	
<i>Finansinis svertas</i>	1,758,779+546,085	=1.304	1,587,506+344,345	=1.109	1,165,401+264,772	=1.320
	1,767,466		1,742,139		1,083,630	
<i>Pardavimo savikainos lygis</i>	2,376,883	=0.491	1,761,991	=0.333	3,041,157	=0.635
	4,844,228		5,295,644		4,786,223	

3 lentelė. UAB "Girteka" finansinių santykių rodiklių skaičiavimas

Santykiniai rodikliai		2008		2009		2010
<i>Bendrasis trumpalaikio mokumo koeficientas</i>	19,470,066	=0.719	26,558,162	=0.936	39,095,431	=1.473
	27,079,310		28,367,242		26,534,963	
<i>Greitojo trumpalaikio mokumo koeficientas</i>	19,470,066-45,878	=0.717	26,558,162-50,755	=0.934	39,095,431-67,637	=1.471
	27,079,310		28,367,242		26,534,963	
<i>Bendrasis skolos koeficientas</i>	72,757,370	=0.607	73,768,259	=0.596	83,161,936	=0.531
	17,093,269+27,079,310		15,583,498+28,367,242		17,604,241+26,534,963	
<i>Turto pelningumas (ROA)</i>	5,327,278	=0.073	3,195,314	=0.043	9,396,877	=0.113
	72,757,370		73,768,259		83,161,936	
<i>Grynasis pardavimo pelningumas</i>	5,327,278	=0.061	3,195,314	=0.040	9,396,877	=0.081
	86,907,395		79,352,936		115,563,328	
<i>Grynasis nuosavo pelningumas (ROE)</i>	5,327,278	=0.186	3,195,314	=0.107	9,396,877	=0.241
	28,584,791		29,817,519		39,022,731	
<i>Finansinis svertas</i>	17,093,269+27,079,310	=1.545	15,583,498+28,367,242	=1.474	17,604,241+26,534,963	=1.131
	28,584,791		29,817,519		39,022,731	
<i>Pardavimo savikainos lygis</i>	77,514,705	=0.903	71,828,699	=0.905	104,263,569	=0.902
	85,844,310		79,352,936		115,563,328	

4 lentelė. UAB "Autoverslas" finansinių santykių rodiklių skaičiavimas

Santykiniai rodikliai		2008		2009		2010
<i>Bendrasis trumpalaikio mokumo koeficientas</i>	2,641,699	=0.833	4,576,707	=1.683	4,141,643	=2.685
	3,172,399		2,719,114		1,542,592	
<i>Greitojo trumpalaikio mokumo koeficientas</i>	2,641,699-141,393	=0.788	4,576,707-123,014	=1.638	4,141,643-113,274	=2.611
	3,172,399		2,719,114		1,542,592	
<i>Bendrasis skolos koeficientas</i>	10,543,402	=0.609	12,337,871	=0.647	12,185,339	=0.598
	3,243,869+3,172,399		5,258,113+2,719,114		5,745,421+1,542,592	
<i>Turto pelningumas (ROA)</i>	45,250	=0.004	296,568	=0.024	529,483	=0.043
	10,543,402		12,337,871		12,185,339	
<i>Grynasis pardavimo pelningumas</i>	45,250	=0.004	296,568	=0.030	529,483	=0.041
	11,355,136		9,753,338		12,798,452	
<i>Grynasis nuosavo pelningumas (ROE)</i>	45,250	=0.011	296,568	=0.068	529,483	=0.108
	4,127,134		4,360,645		4,897,326	
<i>Finansinis svertas</i>	3,243,869+3,172,399	=1.555	5,258,113+2,719,114	=1.829	5,745,421+1,542,592	=1.488
	4,127,134		4,360,645		4,897,326	
<i>Pardavimo savikainos lygis</i>	7,632,469	=0.680	6,516,807	=0.671	9,225,805	=0.723
	11,224,366		9,712,182		12,763,484	

TRANSPORTAVIMO ĮMONIŲ BANKROTO PROGNOZAVIMO MODELIŲ REZULTATAI

1 lentelė. 2008 m. tiesinės diskriminantinės analizės modelių rezultatai

Įmonė	ALTMAN		SPRINGATE		TAFLER		LISS	
	Reikšmė	Būklės įvertinimas	Reikšmė	Būklės įvertinimas	Reikšmė	Būklės įvertinimas	Reikšmė	Būklės įvertinimas
UAB "Girteka"	1.934	Vidutinė	0.731	Bloga	-0.045	Bloga	0.028	Bloga
UAB "Autoverslas"	1.552	Vidutinė	0.408	Bloga	0.094	Bloga	0.046	Gera
*UAB "Romas ir Ko"	2.331	Vidutinė	1.517	Gera	0.568	Gera	0.103	Gera
*UAB "Achemarida"	2.762	Vidutinė	0.772	Bloga	0.421	Gera	0.021	Bloga

2 lentelė. 2009 m. tiesinės diskriminantinės analizės modelių rezultatai

Įmonė	ALTMAN		SPRINGATE		TAFLER		LISS	
	Reikšmė	Būklės įvertinimas	Reikšmė	Būklės įvertinimas	Reikšmė	Būklės įvertinimas	Reikšmė	Būklės įvertinimas
UAB "Girteka"	1.819	Vidutinė	0.627	Bloga	0.116	Bloga	0.031	Bloga
UAB "Autoverslas"	1.430	Vidutinė	0.641	Bloga	0.298	Vidutinė	0.049	Gera
*UAB "Romas ir Ko"	2.386	Vidutinė	0.773	Bloga	0.097	Bloga	0.141	Gera
*UAB "Achemarida"	1.052	Bloga	0.144	Bloga	0.061	Bloga	0.004	Bloga

3 lentelė. 2010 m. tiesinės diskriminantinės analizės modelių rezultatai

Įmonė	ALTMAN		SPRINGATE		TAFLER		LISS	
	Reikšmė	Būklės įvertinimas	Reikšmė	Būklės įvertinimas	Reikšmė	Būklės įvertinimas	Reikšmė	Būklės įvertinimas
UAB "Girteka"	2.654	Vidutinė	1.370	Gera	1.001	Gera	0.049	Gera
UAB "Autoverslas"	1.895	Vidutinė	1.054	Gera	0.461	Gera	0.059	Gera
*UAB "Romas ir Ko"	1.914	Vidutinė	-1.387	Bloga	-1.145	Bloga	0.102	Gera
*UAB "Achemarida"	0.457	Bloga	-0.514	Bloga	-0.204	Bloga	-0.025	Bloga

4 lentelė. 2008 m. logistinės regresijos modelių rezultatai

Įmonė	ZAVGREN		CHESSER	
	Reikšmė	Būklės įvertinimas	Reikšmė	Būklės įvertinimas
UAB "Girteka"	1.000	Bloga	0.981	Bloga
UAB "Autoverslas"	1.000	Bloga	0.694	Bloga
*UAB "Romas ir Ko"	0.854	Bloga	0.471	Gera
*UAB "Achemarida"	0.863	Bloga	0.227	Gera

5 lentelė. 2009 m. logistinės regresijos modelių rezultatai

Įmonė	ZAVGREN		CHESSER	
	Reikšmė	Būklės įvertinimas	Reikšmė	Būklės įvertinimas
UAB "Girteka"	1.000	Bloga	0.767	Bloga
UAB "Autoverslas"	1.000	Bloga	0.640	Bloga
*UAB "Romas ir Ko"	0.925	Bloga	0.478	Gera
*UAB "Achemarida"	0.967	Bloga	0.580	Bloga

6 lentelė. 2010 m. logistinės regresijos modelių rezultatai

Įmonė	ZAVGREN		CHESSER	
	Reikšmė	Būklės įvertinimas	Reikšmė	Būklės įvertinimas
UAB "Girteka"	1.000	Bloga	0.438	Gera
UAB "Autoverslas"	1.000	Bloga	0.611	Bloga
*UAB "Romas ir Ko"	0.999	Bloga	0.938	Bloga
*UAB "Achemarida"	0.996	Bloga	0.974	Bloga